BAPTISTÆ MANTUANI CARMELITÆ

Adoleſcentia, ſeu Bucolica, brevibus Jod. Badii commentariis illuſtrata.

O-5-34

His acceſſerunt Joan. Murmelii in ſingulas Eclogas argumentum, cum annotatiunculis ejuſdem in loca aliquot obſcuriora.

Acceſſit & index, non ille vetus & indigeſtus, ſed novus omnino, ac locupletior multò, operâ Barth. Laurentii.

O-5-34

CANTABRIGIÆ,
Ex Academiæ celeberrimæ typographeo. 1632.

143:00

BAPTISTA MANTUANUS CARMELITA, PARIDI CÆRESARIO *S. P. D.*

AUdi, ô Pari, ænigma perplexum, quod Oedipus ipse non solveret: Ego quinquagenarius, & jam conseneſcens, adoleſcentiam meam reperi; & habeo adoleſcentiam simul & senectam. Sed nè longâ ambage te teneam, nodum hunc diſſolvo. Anno præterito, cùm Florentiâ rediens, Bononiam pervenissem, intellexi apud quendam literatum virum esse quendam libellum meum, quem olim ante religionem, dum in gymnasio Paduano philoſophari inciperem, ludens excuderam, & ab illa ætate *adoleſcentiam* vocaveram. Carmen est Bucolicum, in octo Eclogas diviſum, quod jam diu tanquam abortivum putabam abolitum. Ubi id reſcivi, Saturninâ fame repentè ſum percitus, & cogitavi quonam pacto possem proli meæ inferre perniciem. Juvantibus ergò amicis, libellum mihi vendicavi, ut perderem, quem ſuſpicabar erratis non posse non ſcatere. At ubi intellexi, & alia quædam exemplaria ſupereſſe, viſum est præſtare, hoc quod vendicâram emendare, emendatúmque edere, ut ejus editione, cætera, quæ continent multa nimis juvenilia, deleantur. Hoc igitur ſic caſtigatum duabus aliis eclogis, quas in religione luſi, in calce ſubjunctis, tibi, ô Pari, juvenis antiquæ nobilitatis, & ſtudiorum, ac omnium bonarum artium amantiſſime, noſtræque urbis decus egregium, libentiſſimè dono, ut quando tetricis illis philoſophiæ ac theologiæ lucubrationibus, quibus aſsiduè vacas, fatigatus fueris, habeas jucundulam hanc lectiunculam, quâ, tanquam ludo quodam blandulo, ſed liberali, laſſum legendo reparetur ingenium. Omnes autem penes quos immatura illa ſunt exemplaria, quæ dixi, rogatos volo, ut ſi quid unquam fuit eis dulce meum, confeſtim exurant, nec ullo pacto ſupereſſe permittant. Accipe ergò, Pari ſuaviſſime, libellum & autorem; & ambobus, tanquam rebus tuis, tuo deinceps utaris arbitrio. Vale. Calend. Septem. Ann. MCCCCXCVIII.

¶ Annotatiunculæ aliquot in subsequentem librum, ex epistola quadam *Joannis Murmelii*, ad *Paul. Ruremundensem.*

SEd ut (inquit) *ex ordine à te quæsitis respondeam, hæc accipe: In tertia ecloga, quòd Thracius Hebrus Orphea flevisse dicitur, rectè ais, id tibi ex quarto Georgicôn Virgilii non constare; càm ibi non Orphea, sed ejus uxorem Eurydicen Hebrus flevisse dicatur. Adducendum itaque fuit testimonium Ovidii ità scribentis;*

Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleverunt sylvæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increvisse suis.

Hîc enim per flumina Thraciæ fluvii, & cum primis Hebrus (quod sequentia indicant) significatur.

Venio ad patinam Æsopi, cujus mentio fit in quinta ecloga. Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis historiæ, capite 51. *his verbis*; Maximè tamen insignis est in hac memoria, Clodii Æsopi tragici histrionis patina, sexcentis sestertiis taxata: in qua posuit aves cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex singulas coëmptas, nullâ aliâ inductus suavitate, nisi ut in iis imitationem hominis manderet, nè quæstus quidem suos revertitus, illos opimos & voce meritos: dignus prorsus filio, à quo diximus devoratas margaritas. Non fit tamen (ut verum fateat) facile inter duos judicium turpitudinis, nisi quòd minus est, summas rerum naturæ opes, quàm hominum linguas cœnâsse. *Hactenus Plinius. Tertio loco quæsitum est, super illud sextæ ecloge*, Nec nemus Ægeriæ sonipes, nec vir bonus urbem, *cur Aegeriæ nemus, quod ab Aricia non procul abest, equi defugiant. Hujus rei causam apud Graecos Callimachus (teste Servio) tradidit, apud nostros verò Ovidius in* 3. *Fastorum inquit,*

Vallis Aricinæ sylva præcinctus opaca
Est locus, antiqua religione sacer.

Hîc

Hîc latet Hippolytus loris distractus equorum,
Unde nemus nullis illud aditur equis.

Et ante Ovidium, Maro in septimo Æneïdos;

Unde etiam templo Triviæ, lucísque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quòd littore currum
Et juvenem monstris pavidi effudêre marinis.

Præterea cognoscere cupis quem accipiendum censeam per Nursinum senem *in octava ecloga, cujus fato juga* inclyta *dicuntur. Senex hic, divus pater Benedictus intelligendus est, qui in Nursia, vel civitate Piceni, vel Provinciæ ortus, monasteriumcondidit primùm in monte aliquo regionis illius; deinde cùm religionis fratribus in Cassenium montem migravit, ibíq; Apollinis fano in divi Joannis Baptistæ sacellum commutato, virtutibus, miraculísque claruit; & tandem vitâ defunctus, ibíque in sacello prædicto sepultus, juga illa montana immortali nominis sui memoriâ illustravit. Postremò rogas, quonam modo defendatur Latinitas orationis illius in ecloga nona;* Hæc armenta quibus caput à tellure levatur Altiùs, & cui sunt longa internodia crurum. *Mirareris enim antecedenti pluralis numeri subjectum alterum pluralis numeri, alterum singularis relativum. Scito igitur figuratam esse poëtæ locutionem. Teste namque Priscíano, lib.* 17. *diversi interdum numeri construuntur. Salustius in Catilinaria:* Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiæ concurrebant. *Cujus enim singulari, ad rem retulit, i. cujus rei, viz. servitiorum. Tibullus;* Vos quoque abesse procul jubeo, discedite ab aris, Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus. *Cui, subintellige* turbæ, *vel* multitudini. *Ità & hîc, Cui gregi armentorum, vel armento. Hactenus Murmelius.*

ADELON.

Totum hoc poëma constat dramatico genere. Nam autor nusquam loquitur, nisi pastorali personâ assumptâ, quam, ut inquit Badius, interdum sub Candidi nomine assumit, &c. Contendit idem Badius, pastorale decorum sermonísque Bucolici tenuitatem hîc magis anxiè observatam, quàm in Marone. Qualitas carminis, hexametra Bucolica; stylus gracilis, Bucolicis congruens; personæ ferè argumenti nomen sortiuntur.

¶ BAPTISTÆ MANTUANI, CARMELITÆ THEOLOGI, Adoleſcentia, in decem Eclogas *diviſa.*

Ad PARID. CÆRESARIUM.

Ecloga prima de honeſto amore, & felici ejus exitu, inſcripta FAUSTUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Antiquos repeti vult Fortunatus amores.
Obſequitur Fauſtus, referens connubia læta.

COLLOCUTORES, Fortunatus & Fauſtus.

Fauſte, precor, gelida quando pecus omne ſub umbra
Ruminat, antiquos paulùm recitemus amores:
Nè, ſi fortè ſopor nos occupet, ulla ferarum,
Quæ modò per ſegetes tacitè inſidiantur adultas,
Sæviat in pecudes. Melior vigilantia ſomno.

Fauſte, precor, &c.] Hæc prima Ecloga *De honeſto amore & felici ejus exitu* inſcribitur, non ſine ratione. Nam ille cèt nondum religionem profeſſus, hæc veluti ingenii ſui præludia compoſuerat, ad poeſim haud dubiè natus auctor; tamen quia nè tunc quidem quidquam inhoneſtum aut concipere, aut edere voluiſſet, nunc cùm recognoſceret, ſi offendiſſet, nimirum rejeciſſet. Proinde, nè ſi de amoribus titulum quiſpiam ſeverus religioſus lectitans aufugeret, inſcripſit de amore honeſto, quo revera nihil homine dignius. Hic autem amor honeſtus deſcribitur quia affectione matrimoniali initus. Additur autem, *felici ejus exitu*, ut eos qui amare volent, ad honeſtum amorem invitet; quippe cujus felix eſt exitus. Nam de

bri

bricis & inhoneſtis ferè dicitur à compatriota ejus, in conſimili opere;--*Et quiſquis amores, Aut metuit dulces, aut experietur amaros.* Perſonæ, ut in præambulis diximus, etiam hîc ab officio, & rebus denominantur, Fauſtus, & Fortunatus. Nam utrumque in bonum ſonat, ut, *Fortunate ſenex, &c.* Et, *O fortunatos nimiùm, bona ſi ſua nôrint, Agricolas.* Et rurſùs; *O Fortunati, quorum jam mœnia ſurgunt.* Præterea, *Fortunatus & ille, deos qui novit agreſtes.* Fauſtus autem, ſi ad vocem alludere lubet, videtur quaſi fautus, aut favore auctus, aut favore ſtans. Ordo, quem non ubique (quia opus non erit) repetemus, hic eſt: ô *Fauſte, quando*] id eſt, quandoquidem, *omne pecus ruminat*] id eſt, remandit priùs in ventrem immiſſa, *ſub umbra gelida*] id eſt, temperie frigidâ (Perſius autem dicit; *Et patulâ pecus omne ſub ulmo eſt), precor, recitemus amores antiquos*] id eſt honeſtos, quales erant antiquis. Unde Phavorinus apud Gell. lib. 1. cap. 10. ad juvenem nimis antiquè loquentem; *Sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honeſta, bona, ſobria, & modeſta ſit : Vive ergò moribus præteritis, loquere verbis præſentibus.* Antiquum etiam ſolet accipi pro *charo*, quòd amici & vina, & cætera id genus, ut quæque veterrima, ità chariſſima nobis eſſe ſoleant. Unde Macrob. in 1. Saturn. *Hinc eſt quòd mihi quoque inſtitutione tuâ nihil antiquius æſtimatur, &c.* Veruntamen hîc potiùs accepero pro *honeſtis*, & *antiquis congruentibus.* Id autem epitheton decenter additur, quòd ſine eo Servius velit amores lubricos dici. Nam qui honeſtatis, & religionis eſt, numero unitatis efferri ſolet. Veruntamen amores etiam honeſtos dici teſtatur Cic. in Offic. ſic dicens, *Faciem honeſti vides, quæ ſi oculis cerneretur, mirabiles amores (ut ait Plato) excitaret ſapientiæ.* Recitemus ergò amores antiquos. Nè ſi fortè *ſopor*] id eſt, profundus ſomnus, *nos occupet*] videlicet, oſcitantes. *Ulla*] id eſt, quævis ferarum, quæ inſidiantur modò tacitè per ſegetes *adultas*] id eſt, maturas, *ſæviat in pecudes*] quod docet Maro in Culice. *Vigilantia*, ſcilicet eſt, *melior ſomno*] Generale Adagium quo ſententiam confirmat.

Antiquum

Sopor

Adulta ſegetes

Fauſt. *Hic locus, hæc eadem ſub qua requieſcimus arbor,*
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arſi,
Ante duos, vel (ni memini malè) quattuor annos.
Sed tibi, quando vacat, quando eſt jucunda relatu,
Hiſtoriam, prima repetens ab origine pandam:
Hîc ego dum ſequerer primis armenta ſub annis,
Veſte ſolo ſtrata, ſedi, jacuique ſupinus,
Cum gemitu & lacrymis mea triſtia fata revolvens:
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore: ſenſus iners, & mens torpore ſepulta,
Vt ſtomachus languentis erat, quem nulla ciborum
Blandimenta movent, quem nulla invitat orexis.
Carminis occiderat ſtudium: Nam nulla ſonabat
Fiſtula diſparibus calamis; odioſus & arcus,
Funda odioſa, canes odioſi, odioſa volucrum
Præda; nucum calyces cultro enucleare, moleſtum;
Texere piſcellam junco, vel vimine piſcem
Fallere, ſcrutari nidos, certare paläſtrâ,
Sortiri digitis, res injucunda, voluptas
Magna priùs, tanti dum mens erat inſcia morbi:
Colligere agreſtes uvas, & fraga peroſus.

Hic locus] Sermo eſt, ut dixi, merè paſtoralis; & ità, aptus ac proprius. *Scit quibus ingemui curis*] Teſtimonio rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui alterâ manu tela, alterâ geſtat flammas. Unde Maro Mantuanus, *regina grævi jamdudum ſaucia cura, Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.* Nam vulnus telo fit: unde *ſaucia cura* dicta. Nam cura ſecundum Servium dicitur, quòd coquat. Quocirca hîc bene dicit, *Ingemui*] id eſt, intus & in præcordiis, vel multùm ingemui curis; quia *Res eſt ſollicitî plena timoris amor. Quibus ignibus*] Quaſi dicat, flagrantiſſimis, aut cæcis: ut ille; *Et cæco carpitur igni.* Ignis autem aliquando *amor* dicitur: ut, *Siquos aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habes laudes.* Aliquando *amatum*: ut, *At mihi ſeſe offert ultro meus ignis Amyntas. Vel, ni memini malè*] quod factum non cenſet, quia *meminerunt omnia amantes. Quando*] id eſt, quandoquidem

Cura
Ingemere
Ignis
Quando

Jucunda relatu] id est, dum refertur, & recensetur, vel ut referatur. Est autem posterius supinum, quod eo modo cum nominibus adjectivis construi docet Valla. *Prima repetens ab origine*] Maronianum est. *Sub primis annis*] quia primus furor amorum gravissimus est, cùm inexperta exerceat pectora. *Veste solo*] id est, per terram, *Stratâ*] id est, extensâ. Dicitur etiam solum sterni floribus. *Sedi*] id est, resedi defessus. *Dum sequerer*] id est, sequi deberem. *Jacuique supinus*] quod amantis est. *Sensus iners*] id est, sine arte & industriâ. *Mens torpore sepulta*] id est, heberata torpore ex languore orto, *Ut stomachus languentis erat, Quem*] scilicet stomachum, *Nulla invitat orexis*] id est, nullus appetitus, aut nullus vomitus, sive ructatio. *Orexis enim* Græcum est, & idem est quod *appetitus*. Ex vomitu autem appetitus nascitur: unde etiam apud Plinium in Epistola pro *vomitu* accipitur. Errant autem qui Latinè *oris exitum* interpretantur. Nam *os oris* primam producit: hoc autem corripitur, ut hîc, & à Juvenal. Sat. 6. *Rabidam facturus orexim*: & Sat 11. *Hinc surgit orexis, Hinc stomacho bilis. Carminis occiderat studium*] Commemorat ferè quæ pastorem oblectare solent, & primùm fistulam: de qua Æneid. 3. de Polyphemo loquens, ait Maro, *Solamenque mali de collo fistula pendet. Disparibus calamis*] Emphaticôs quidem dicit: nec etiam artificiosissima, ut est disparibus calamis compacta, ut in Bucol. Maro, *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula*. Et alibi, *Aut unquam tibi fistula cerâ Juncta fuit*? Nam ut alibi dicit, *Pan primus calamos cera conjungere plures Instituit. Odiosus & arcus*] Plus est quàm si ejus studium occideret. Id autem pastorale studium est, &, ut illud, *& figere cervos*, etiam de venatu intelligi potest. *Funda odiosa*] quâ se pubes rustica ad futuram militiam exercere solebat. *Nucum calyces*] id est, testas. *Enucleare*] id est, nucleis evacuare, & nucleos extrahere, sicut exossare. *Texere fiscellam*] id est, vas vimineum. Maro in Alexi, *Quin tu aliquid potiùs quorum nunc indiget usus, Viminibus mollique paras intexere junco*. Et in fine Bucolicorum, *Dum sedet*

Stratum. *Iners.* *Orexis.* *Calyces.* *Enucleare.*

& gracili fiscellam texit hibisco. Est autem diminutivum fiscina, de qua Georg. 1 *Nunc facili rubea texatur fiscina virga. Vel vimine*] id est, tenui perricâ, seu virgâ. *Scrutinidos*] Maro: *Parta meæ Veneri sunt munera; namque notavi Ipse locum, aëriæ quo congessere palumbes. Certare palæstra* curſu & luctâ. *Sortiri digitis*] id est, micare, qui Italorum est ludus. Erigit autem micantium uterque quot vultis digitos, & divinat, quot sint ambobus erecti, & qui prior nuntiat, depositum sortitur. *Agrestes uvas &c*] labruscas & fraga humi nascentia. Virgil. *Qui legitis flores, & humi nascentia fraga.*

Vimen.

Sortiri digiti.

Mœrebam, ut pastu rediens Philomela, cibúmque
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
Cùm sublata videt, rostro cadit esca remisso,
Cor stupet, & contra nidos super arboris altæ
Fronde sedet, plorans infelices hymenæos:
Seu veluti amisso partu formosa juvenca,
Quæ postquam latos altis mugitibus agros
Complevit, residens pallenti sola sub umbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?
Dum sequor ambages, & verba & tempora perdo.
Summa hæc, vitales auras invitus agebam.
Quòd si fortè volens cognoscere singula, dicas,
Fauste, quis in Syrtes Auster te impegerat istas?
Me mea (verum etenim tibi, Fortunate, fatebor)
Me mea Galla suo sic circumvenerat ore,
Ut captam pedicis circumdat aranea muscam.
Namque erat ore rubens, & pleno turgida vultu;
Et quamvis oculo penè esset inutilis uno,
Cùm tamen illius faciem mirabar, & armos,
Dicebam Triviæ formam nihil esse Dianæ.

Mœrebam, &c.] Similitudinem affert, quâ res sit clarior sed rustico non impertinentem. *Pastu*] nomen est, ut fit è pastu seu pastura: Nam posteriora supina non ponunt peritì cum verbis de loco, quod tamen imperitorum pracipit manus. *Ore ferens.*] Virg. de apibus;

Pastu.

Ore ferunt dulcem natis immitibus eſcam.

Philomela] dicitur luſcinia, ea autem querula fingitur propter amiſſam linguam, ut in Buc. Virgil. dici ſolet: *Quæ illi Philomela dapes.* Legunt autem alii Philomella, non ſimplici l, quia melos primam corripit; ut ſit amatrix dulcis cantûs. Nihil enim artificioſiùs canit, ut autor eſt Plinius, dicens, *Eſt luſciniis diebus atque noctibus continuis quindecim cantus, denſante ſe frondium germine. Mira profectò res eſt quòd tanta vox in tantulo corpuſculo ſit, tam pertinax ſpiritus, & muſicæ perfectæ modulatus ſonus. Certant inter ſe, & victa morte quieſcit, priùs vitâ, quàm cantu deficiens. Audit diſciplinam attentè & corrigit: propter hæc pariis illis, ac ſervis pretia erant. In ore Steſichori poëtæ adhuc infantis cecinit, &c.* Alii verò Philomena per n legunt. *Roſtro remiſſo*] id eſt, non ampliùs eſcam tenente. Negant autem roſtrum dici niſi ſit incurvum. *Roſtrum*

Super arboris altæ fronde] antiquè, ut Maro: *Fronde ſuper viridi, & gemina ſuper arbore ſidunt* Nam nunc, *ſuper frondem*, dicimus. Volunt præterea, *ſuper* dici, ubi res contingitur; *ſupra*, ubi diſtantia eſt. *Super. Supra*

Plorans] id eſt, conquerens. *Hymenæos*] id eſt, *Hymenæus.* nuptias, in quibus Hymenæus à Græcis invocari ſolet, ut Thalaſſio à Latinis, quod in Epithalamiis, id eſt, carminibus nuptialibus, videre eſt: ut autem docent Donatus & Servius, Hymenæum quidem Liberi & Veneris filiũ dicunt eſſe, qui primus certas nuptias inſtituerit, ideóque per laudem cantari in virginalibus nuptiis ob hujuſmodi meritum. Alii virum fortem Atticum, qui raptas prædonibus virgines, oppreſſis latronibus, patriæ reſtituerit. Hinc etiam, inquit Servius, apud Romanos Thalaſſio invocatur. Cùm enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimam duceret, nè ei auferretur ab aliis, Thalaſſionis cujuſdam nobilis eſſe ſimulavit, cujus nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liv. lib 1. decadis primę eſt autor. Plura tamen, & quædam his diverſa, apud Plutarchum legas: Alii, inquit Donatus, quòd Hymen dicatur membrana quædam, quâ eſt munita virginitas; quæ primo diſrumpitur coitu, Hymenæum dictum putãt. *Hymen.*

Alii

Alii hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergò accipe Hymenæum in nuptiis, quemadmodum in fun vel in ſacris hymnum. Ter. in Adelph. *Verùm hæc mora eſt, tibicina, & hymenæum qui cantent.* Hæc ille. autem accipitur pro conjunctione quaſi nuptiali. *Seu ti*] alia ſimilitudo ruſticis congrua. *Gramina non car* Sic Maro, *Vlla neque amnem Libavit quadrupes, nec gram attigit herbam. Dum ſequor ambages*] id eſt, dubios & long verborum circuitus & involucra: ab *ambigo*, quod *circumago.* Maro, *Non hîc te carmine ficto, Sive per am ges, aut longa exorſa tenebo. Vitales auras*] ſic Æneid. *Si veſcitur aura Ætheria, nec adhuc crudelibus occubat umb Quis Auſter?*] quivis ventus importunus. Maro, *d claſſibus auſtros.* Eſt autem meridionalis, tepore corru pens: unde amoribus quadrat. Maro, *Eheu! quid vo miſero mihi? perditus auſtrum Floribus, & liquidis imm ſi fontibus apros.* Corrumpentem opſonia, docet Juven lis. *Et properat, velut urgeat auſter. Syrtes*] ſunt loca aren ſa, habentia vada brevia; in quæ ſi inciderint nav evelli nequeunt: de quibus Maro Æneid. 1. *In brevia Syrtes urget.* Sunt autem in Getulia. Æneid. 6. *Hunc ego tulis agerem ſi Syrtibus exul.* Hinc metaphoricôs aut all goricôs pro inextricabilibus amorum nexibus. Nam amant quod obtinere nequeunt, lupum auribus tene cùm neque tenere, neque dimittere compotes ſint. *Imp gerat*] ab impingo, nam pango etiam pegi facit. *Iſte* ruas, & viles. Pertinet enim iſte ad ſecundam perſonam & ad contemptum. Maro: *Aut quid petis iſtis? Me mor Galla*] in Juvenale etiam tenuis clientis uxor. *Galla mea* inquit; *Profer Galla caput, &c. Suo ore*] formoſitate oris. *dicis*] laqueis & vinculis pedum, ſicut manicæ ſunt m nuum vincula, Georgic. 1. *Tum gruibus pedicas, & re ponere cervis: Auritóſque ſequi lepores, tum figere damas.* Æneid. 2. *manicas, atque arcta levari Vincla jubet Priam* Eſt etiam manica, manuum, & brachiorum tegume tum. Idem, *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitr Et pleno turgida vulu*] Ter. *ſucci plena.* ſed id urbanius

Ambages. *Auſter.* *Syrtes.* *Iſte.* *Pedica.* *Turgidus*

Nam

Nam

Nam turgida, id est, inflata non suo pingui, non nisi ru- *Luscus.*
ticis placet; ut *& lusca.*]id est, altero oculo capta. Sed di-
cit *penè*, ut non merè luscam, sed pætam, id est, tremulis
oculis putes. Nam & Venus pæta dicitur. *Dianæ Triviæ*] *Trivia.*
id est, tres vias habentis: in cœlo, ubi Luna dicitur: in syl-
vis, ubi Diana venatrix: & apud inferos, ubi Proserpina.
Quod fingitur, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc in-
feris, nunc nobis conspicitur. Legi posset *Dicebam*]id est,
judicabam in animo meo, *Nihil esse*] videlicet ad hanc
nostram.

Fort. *Ludit amor sensus, oculos præstringit, & aufert*
Libertatem animi, & mira nos fascinat arte.
Credo, aliquis dæmon subiens præcordia flammam
Concitet, & raptam tollat de cardine mentem.
Nec Deus (ut perhibent) amor est; sed amaror, & error.

Ludit amor sensus] Interloquitur Fortunatus, nè durior sit
perpetuus tenor unius. *Ludit*] i. eludit. *Oculos præstringit*]
Unde præstigiæ & præstigiatores, qui Mercurium prin-
cipem habent. *Fascinat*] .i. illigat, quasi fasce, quodam in- *Fascinare.*
cantamento. Maro; *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat a-* *Præcordia.*
gnos. Aliquis dæmon]id est, vafer spiritus. *Præcordia*] id est,
membranulas cor cingentes, in quibus sunt affectiones,
seu passiones animorũ. *Concitet*] à concito frequentativo, *Concitare.*
id est, provocet aut commoveat. *De cardine*]de stabilitate *Cardo.*
& firmitudine sua. *Nec Deus*]Maro; *Nunc scio quid sit Amor,*
duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Gara-
mantes: Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Ama- *Amaror.*
ror], i. amarities, amaritas, seu amaritudo: ab amaro dicitur.

Faust. *Adde, quòd optatis nec spes erat ulla potiri,*
Quamvis illa meo misereta faveret amori,
Monstravétque suos oculis ac nutibus ignes.
Nam quocunquè isset, semper comes aspera, semper
Nupta sequebatur soror, & durissima mater.
Sicque repugnabant votis contraria vota,
Non secus ac muri catus: ille invadere pernam
Nititur, hic rimas oculis observat acutis.

Adde,

Adde, &c.]Docet quomodo in Syrtes incidisse probet. *Non secùs*]id est, non aliter. *Ac*]id est, quàm, scilicet re-
gnat. *Catus*] id est, felis, animal revera *cautum*, id est, vafr
Catus. & callidum: & corripit catus primam; unde per t simp
scribitur. Horatius 1. carminum, *Voce formâsti catu*
decore. Veruntamen multi, quando accipitur pro anim
Perna. li, per tt duplex scribendum putant. *Perna*] à pede di
tur secundum Varronem, quasi sit pes porcinus cum c
ne: præcipuè priores pernas vocant, posteriores v
Tenaso. petasones. *Rimas*] id est, fissuras, è quibus mus exiliat.

For. *Qui satur est, pleno laudat jejunia ventre:*
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus, cujus dictum si ad
rissimam matrem respicit, sensus est, matrem jam satu
tam amoribus, non ignoscere filiæ amare incipienti: Si
catum, illum invidere muri, aut sorici famelico, cùm
tur fit; quia tunc præcipuè venatui intendit, cùm con
faciat canis.

Faust. *Tempus erat curvæ segetes incidere falce,*
Et latè albebant flaventibus hordea culmis:
Affuit (ut mos est) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ præterit hordea messor.
Ignorabat enim vel dissimulabat amorem.
Dissimulâsse puto, quoniam data munera vatæ
Noverat, exiguum leporem geminásque palumbes.

For. *Pauperies inimica bonis est moribus, omne*
Labitur in vitium, culpæ scelerúmque ministra est.

Faust. *Farra legens ibat mea per vestigia virgo,*
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,
Ut decet ætatem, quæ solibus ardet iniquis:
Tecta caput fronde intorta, quia sole perusta
Fusca fit, & voto facies non servit amantum.
Jam tergo vicina meo lateríque propinqua,
Sponte mea delapsa manu frumenta legebat.
Nec celare suas, nec vincere fœmina curas,

Nec differre potest; tantum levitatis in illa est.
For. *Quisquis amat, levis est; nec fœmina sola, sed ipsi*
Quos sapere, & præstare aliis mortalibus aiunt;
Quos operit latus fulgenti murice clavus;
Quos vidi elatos regali incedere passu.
Tu quoque sic affectus, eras dementior illa,
Forsitan & levior: virgo data farra legebat,
At tu farra dabas; dic, quæ dementia major?
Perge, opus est verbis aliquando arcere soporem.

Tempus erat curva segetes incidere.] Græcè & duriter, ut rustico competit. Nam Latinè dicas, tempus incidendi, autoribus Servio & Vallâ. Virgilius tamen Æneïd. 2. dixit, *Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Collectura parens*] Hic locus videtur sumptus ex Ruth. *Pauperies inimica bonis est moribus*] ità rusticis visum est, quibus nondum intellecta deorum munera, aut quia indigentem difficile est bene operari, aut revera, quia per paupertatem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ divitibus essent respuenda. *Omne labitur in vitium*] Sic Comicus, *Inopiâ, & cognatorum negligentiâ coactus.* Et pòst, *Ità ut ingenium est omnium hominum proclive à labore ad libidinem.* Est quidem hæc sententia rustico digna. Nam neque paupertas vitium est, neque in vitium impellit, si eam ferre noverimus: quin munus deorum à Lucano rectè dicitur, sed nondum intellectum. Verùm quia proclives sumus ad libidinem, nostro, non paupertatis vitio sæpe peccamus, unde Prov. 30. *Aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Domini.* Ettamen idem dixit, *Paupertas & honestas à Deo sunt.* Dicimus ergò paupertatem in spiritu, sanctam, sed difficilem ejus uum. Pauperies propriè accipitur pro damno, ut si quadrupedis jactura pauperiem fecisse dicatur. *Nuda pedem*] Græcæ & poeticæ locutiones sunt. Maro Æneid. 1. *Nuda genu nodóque sinus collecta fluentes:* sunt autem oratoribus vitandæ. *pronte mea*] Sic & Booz ipsi Ruth fieri præcipit. *Clavus*] Vestis est Senatorum Romanorum. *Murex*] conchylii genus est, è cujus sanguine fit purpureus color. *Dic, quæ dementia*] in prosa potiùs dixero, *utra* vel *utrius*.

Pauperies.

Faust. *Continuò aspiciens ægrè tulit aspera mater,*
Et clamans, Quò, dixit, abis? cur deseris agmen?
Galla veni; namque hîc alnos prope mitior umbra,
Hîc tre mulas inter frondes immurmurat aura.
O invisa meis vox auribus! ite, precabar,
Ite (malùm) venti celeres, dispergite vocem.
Si quis pastor oves ad pinguia pascua ducat,
Et vetet adductas præsens decerpere gramen;
Vel si jam pastas potum compescat ad amnem,
Et sitibundo ori salientem deneget undam:
Nôune importunus, naturæ inimicus, & excors?
Illa mihi vox visa Jovis violentior irâ,
Cùm tonat, & pluvius terris irascitur aër.
Non potui, & volui frontem non flectere: virgo
Demissi in cilium de subvelaminis ora
Me aspiciens, motis blandè subrisit ocellis.
Id cernens iterum, natam vocat improba mater:
Galla operi magis intendens, audire recusat;
Ut pede, sic animo sequitur. Tum providus ipse
(Namque dolos inspirat amor, fraudésque ministrat)
Nunc cantu, nunc sollicitans clamore metentes,
Velamenta dabam sceleri; quò credere possent
Et soror & mater, non audivisse puellam.
Falce repellebam sentes, nè crura sequentis
Lævia, nè teneras ausint offendere plantas.
Fort. *Quisquis amat, servit, sequitur captivus amantem,*
Fert domita cervice jugum, fert verbera tergo
Dulcia, fert stimulos, trahit & bovis instar aratrum.

Continuò aspiciens, &c.] Recitat argumentum amorum suorum. *Si quis pastor*] indicat similitudine, quàm incommoda fuerat matris reclamatio. Nam sicut pastor ovibus esset importunus, si eas à præsentibus herbis, aut fluminibus, cùm famerent, aut sitirent, arceat; quæ Tantali pœna dicitur: ità importuna visa est mater, quæ præsentiâ puellæ vetabat frui. *Jovis violentior ira* Amatoriè dictum. *Audire recusat*] id est, hîc ut videtur dissimulat. *Velamenta dabam*

bam ſceleri] id eſt, fraudi, quæ non ſemper ſcelerata eſt. Sed eſt in puella non audiente monitis maternis. *Sentes*] id eſt, ſpinas & vepres. *Crura ſequentis*] ſcilicet virginis. *Lævia*]non aſpera, nec piloſa. *Teneras plantas*] Maro: *Ah! tibi nè teneras glacies ſecet aſpera plantas. Quiſquis amat, ſervit*] ideo Ovidius: *Dum licet, injuſto ſubtrahe colla jugo. Fert*]id eſt, patitur verbera. Satyricus, *Solea puer objurgabere rubra. Bovis inſtar*] id eſt, in ſtatum, & in morem, quod Valla non approbat: vult enim *inſtar*, ad æquiparationem, non ad ſimilitudinem pertinere.

Fauſt. *Tu quoque, ut hîc video, non es ignarus amorum.*

Fort. *Id commune malum; ſemel inſanivimus omnes.*

Fauſt. *Hoc animi tam triſte bonum, tam dulce venenum*
Quotidie crudele magis creſcebat in horas,
Ut calor, in nonam dum lux attollitur horam.
Pallebam attonito ſimilis, lymphaticus, amens,
Immemor, inſomnis: nec erat res ardua morbi
Nôſſe genus: frons eſt animi mutabilis index.
Ut pater advertit, mitem ſe præbuit ultra
Conſuetum, quòd & ipſe ſuos expertus, amorum
Sciret onus; blandóque loquens humaniter ore,
Dic, inquit, dic, Fauſte, Quid hoc, quod pectore volvis?
Infelix puer, hæc facies teſtatur amorem.
Dic mihi, nè pudeat curas aperire parenti.

Fort. *Sit licèt in natos facies auſtera parentum,*
Æqua tamen ſemper mens eſt, & amica voluntas.

Fauſt. *Ut facilem pater affectum præ ſe tulit, ultro*
Rem confeſſus, opem petii. Promiſit, & antè
Quàm brumale gelu horealibus arva pruinis
Spargeret, agnati unanimes cum patre puellam
Deſpondere mihi: nec adhuc ſine teſtibus illi
Congrediebar, eram medio ſitibundus in amne
Tantalus. O quoties, miſſo cum bobus aratro,
Ut vacuis aliquando eſſet ſola ædibus, ibam!

Tu quoque]Æneas Sylvius, qui & Papa Pius, aſſerit neminem ad trigeſimum pervenire ætatis annum, qui non ſenſerit aliquando amoris ignē. Unde proverbialiter dicitur

hîc, *Semel insanivimus omnes.* Quod Maro in Geor. lib. 4. fi
dicit, *Omne adeò genus in terris hominúmq; ferarúmque, Et ge*
nus æquoreum, pecudes, pictæq; volucres, In furias, ignémqu
ruunt: amor omnibus idem, &c. Hîc] id est, ex his à te dict

Lymphaticus. *Lymphaticus*]id est, furore percitus, ut hi qui lymphas, id e
nymphas se vidisse in aquis credunt. Errant autem, qu

Amens. vinum lymphaticum dicunt pro diluto. *Amens*] id est, i
ne mente. Terent. *Nam hæc inceptio non amantium, s*
amentium est. Frons est animi mutabilis index] Proverbial
Sed quia cœperunt homines dissimulare, dicit Juvé. *Fro*
nulla fides. Ea dicata fertur verecundiæ atque pudori. *Fr*
index] Sunt ergò index & similia, communia. Cic. *M*
vocem stultitiæ indicem. Ut Pater advertit] id est, resciv
agnovit, annotavit animadvertendo. *Mitem se præbuit*]
lem præstandum docet Mitio Terent. in Adel. *Ultra c*
suetum] id est, præter consuetudinem: quia solent pat
esse severi in mores filiorum: unde Menedemus Teren
nus in Heau. *Cœpi non humaniter, neque ut decuit a*
num ægrotum adolescentuli tractare; sed vi, & viâ per
gatâ patrum quotidie accusabam, &c. Causam autem q
re pater mitior fuit, addit, *quòd & ipse suos expertus,* C
Unde & divum Petrum labi contigit, ut sciret ignosc
Dic mihi, nè pudeat]ex loco Terent. *Sit licèt in natos, c*
confirmat, ut vero simile sit quod ille dixerat. *Agnati*
est, affines. *Despondere*] id est, desponderunt mihi p
lam. *Nec adhuc sine testibus*] id est, arbitris, & præse
bus. *Illi*]id est, cum illa. *Congrediebar*] id est, licèt
esset desponsata, tamen non licebat convenire eam,
cum ea loqui, cùm sola esset: quo custoditam ejus att
tur pudicitiam. Est autem locutio Virgiliana. Nam
gilius verba ad certamen pertinentia, cum dativo co
it, quæ alii cum ablativo, mediante cum, ut, *pla*
etiam pugnabis amori?]id est, cum amore. *Certa tibi*] i
tecum. *Infelix puer, atque impar congressus Achilli*] id
cum Achille. *Eram medio sitibundus in amne Tantali*

Tantalus. est, Tantali similis, de quo Horatius primo sermo
Tantalus à labris sitiens fugientia captat Flumina. Quia
de

deorum ſecreta revelavit, aut quia Pelopem filium diis epulandum appoſuit, hac pœnâ apud inferos damnatus dicitur, ut mento tenus, imò labiorum tenus habeat dulciſſima flumina, quibus dum ſitim reſtinguere conatur, delabuntur. Et naſo tenus fragrantia poma, itidem, dum apprehendere conatur, ſubterfugientia. Signantur autem avari, ut autor eſt Horatius, ſubdens ibidem: *Quid rides? mutato nomine, de te Fabula narratur; congeſtis undique ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Vt ædibus*] id eſt, domibus privatis, ſcilicet paternis. *Vacuis*] ſcilicet patre, matre, ſorore, & reliquis familiaribus. *Eſſet ſola*] ſcilicet domi. *Ibam*] ſcilicet, ad eam.

Omniacauſabar, ſtivam, dentale, jugúmque,
Lora fugi, rullam; deerant quæcunque, petebam
E ſocerilare: ſola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi; piſcator, venator, & auceps
Factus eram, & ſolers ſtudia intermiſſa reſumpſi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tuliſſet,
Ad ſoceros ibat, gener officioſus habebar.
Nocte ſemel media ſubeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem
Eſſe rati invaſere canes: ego protinus altam
Tranſiliens ſepem, vix ora latrantia fugi.
His tandem ſtudiis hyemem tranſegimus illam.
Ver rediit, jam ſylva viret, jam vinea frondet,
Jam ſpicatâ Ceres, jam cogitat hordea meſſor,
Splendidulis jam nocte volant lampyrides alis:
Ecce dies genialis adeſt, mihi ducitur uxor.
Sed quid opus multis? nox expectata duobus
Venit, & in portum vento vatis acta ſecundo eſt.
Tum bove mactato, gemina convivia luce
Sub patula inſtructis celebravimus arbore menſis.
Adfuit Oenophilus, multóque ſolutus Lacchò,
Tempeſtiva dedit toto ſpectacula vico.
Et cum multifori Tonius cui tibia buxo,
Tandem poſt epulas & pocula, multicolorem

Ventriculum sumpsit, buccásque inflare rubentes
Incipiens, oculos aperit, cilióque levatis,
Multotiésque altis flatu à pulmonibus hausto,
Utrem implet, cubito vocem dat tibia presso.
Nunc huc, nunc illuc digito saliente, vocavit
Pinguibus à mensis juvenes ad compita cantu
Saltidico, dulcique diem certamine clausit.
Et jam tres hyemes abiere, & proximat æstas
Quarta: dies rapidis, si qua est bona, præterit horis:
Si qua placent, abeunt; inimica tenaciùs hærent.
Fort. *Fauste viden'? vicina pecus vineta subintrat.*
Jam, nè fortè gravi multa taxemur, eundum est.

Omnia causabar] Pergit quò occeperat, docens fausturn amorum suorum exitum, optatis videlicet nuptiis. *Omnia causabar*] scilicet excusabam, seu accusabam, & in excusationem intermissæ operæ adducebam, ut in Mœri, *Causando nostros in longum ducis amores.* *Stivam*] id est, manicam aratri, quâ regitur. *Dentale*] id est, lignum ad quod inducitur vomer, ut dicit Servius, ad illud 2. Geor. *Duplici aptantur dentalia dorso.* *Rullam*] id est, partem, à ruendo dictam. *E lare*] id est, domo. *Soceri*] scilicet futuri, quia desponsationem factâ. *Non deeram mihi*] id est, officio meo, aut utilitati meæ. *Studia intermissa*] scilicet tempore languoris, ut priùs dixit. *Gener*] est conjux filiæ, & dicitur ad socerum & socrum correlativè. *Jam Ceres*] id est, seges, aut frumentum. *Spicata*] id est, spicas habens. *Lampyrides*] sunt papilionis quidam, qui Nitedulæ & Cicindelæ dicuntur, de quibus Sipontinus sic: *Cicindela à Græcis Lampyris dicta; quidam Noctilucam, quòd nocte luceat, Nitedulámque vocant.* Non ante matura pabula, aut post defecta conspicitur, nunc pennarum hiatu refulgens, nunc compressu obumbrata. Hujus animalis stellantes volatus maturitatis hordei signum rusticis præbent, mirâ benignitate naturæ. Ab hac lychnus pensilis, quem vulgò lampadem vocant, Cicindela appellatur, quæ nocte totâ servatur accensa, & Lampyridis instar lucet. Mart. de Cicindela, *Ancillam tibi fors dedit lucernæ, Totas quæ simul exigat tenebras.* Scribitur autem

Causari
Stiva
Dentale
Rullo
Genei
Ceres
Spicatus
Lampyris

autem Græcè λαμπυρὶς, ἰδ Θ, sed pro υ, etiam y scribi à nobis solet. Quia ergò hordei maturitatem denotant, bene dicit, *Jam cogitat hordea messor : Splendidulis, &c. Dies genialis*] id est, in quo gignendis liberis in geniali toro operadetur. *Ratis acta*] id est, res de qua parùm sperabatur optatum sortita est exitum. *Gemina luce*] solis, & tædarum *Sub patula*] id est, semper patente. *Oenophilus*] id est, vini amator. Oenophorum autem vas magnum, in quo vinum affertur. Juvenalis : *Totum œnophorum sitiens.* Οἶνος Græcè dicitur vinum. *Iaccho*] id est, Baccho; hoc est, vino solutus; solvit enim curas: unde Lyæus à λύω, id est, solvo, dicitur Liber pater. *Tonius*] à tonando dictus, cantor. *Cui tibia buxo*] Ex buxo enim ferè fiunt nunc fistulæ, olim ex tibiis gruum; unde & tibiæ dictæ. *Multicolorem ventriculum*] id est, folliculum, quem inflare solent, variis panniculis tectum: vulgò musam cornutam vocant, eo quòd obcurvam fistulam annexam habet. *Buccas rubentes*] ex vino. *Multoties*] satìs humile adverbium, quo idonei abstinere dicuntur. *Utrem*] id est, saccum illum ex corio. *Pinguibus à mensis juvenes ad compita*] id est, loca, quæ plures petere solent, in quibus rustici choreas, & cæteros ludos exercent *Cantu saltidico*] id est, saltandi formam dictante. *Et proximat*] id est, proximè appropinquat, aut instat. *Æstas quarta*] quia æstatem pro messe dixerat. *Dies rapidis*, &c. *Si qua*] id est, aliqua, *dies*] id est, tempestas, *est bona*] id est, læta, prospera; *præterit horis rapidis*] id est, velociter transeuntibus: Id enim videtur lætis. *Inimica tenaciùs hærent*] Generalis sententia, quâ finem facit : plura tamen videtur dicturus, sed à Fortunato ad coërtionem pecoris avocatur. *Viden'*] id est, vidésne? *Pecus vicina subintrat vineta*] id est, loca vitibus consita vicina. *Eundum est*] id est, ire nos oportet ad custodiam pecoris. *Nè taxemur*] id est damnemur, *gravi multâ*] id est, pœnâ pro delicto dandâ.

Patulus
Oenophilus
Oenophorum
Lyæus
Tonius
Ventriculus
Proximare
Vineta

ECLOGA II.

De insania amoris, inscripta FORTUNATUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia, primùm:
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

Fortunatus, & Faustus.

CVr tam serus ades? quid te (jam septima lux est)
Detinuit? gregibúsne nocent hæc pascua vestris?

Fort. *Fauste, Padus nostros qui præterlabitur agros*
Creverat, & tumidis ripas æquaverat undis.
Nos, cura gregis obmissa, privata coegit
Publicáque utilitas, ripam munire diurnis
Nocturnúsque operis, fluviúmque arcere furentem.

Faust. *Fert Padus exundans mala sæpius omina, noster*
Tityrus est autor, qui pascua dixit, & arva.

Fort. *Forsitan id verum, quando extra tempora, & ultra*
Mensuram, atque modum subito concreverit æstu:
Nunc autem id poscit tempus: nam liquitur altis
Nix hyberna jugis, implent cæva flumina montes:
Se exonerant, fluviósque onerant: sic flumina rursum
Se exonerant, pelagúsq; onerant; hominum quoq; mos est
Quæ nos cunque premunt, alieno imponere tergo.

Cur tam serus ades?] In hac ecloga damnabitur amoris insania, quâ Amyntam pastorem deperîsse memorabit Fortunatus. Non enim nomini congruet, ut Fortunatus amores experiretur amaros. Amyntas à Marone inducitur pastor æmulus, unde dicit, *invidit stultus Amyntas.* Amynticus autem dicitur vindicativus. Talis autem proximus est ad furorem & insaniam, cùm cœptis desistere cogitur. Utrumque deduci videtur ab ἀμύνομαι, quod est ulciscor, punio, repugno. Principium collocutionis est de inundatione Padi, quam Faustus accusat, quò minùs affuerit illi diebus cum pecore. *Cur tam serus*] id est, tardus, sed utrumque sic accipio, ut ad tempus referatur. Virgilius. *Tarde venere subulci*] Nam lentus, piger, oscitans etiam manè venire possit; serus autem vespere duntaxat, etiamsi celer, & præcep-

Amynticus.

Serus.

præceps. *Jam ſeptima lux*] ſeptimus dies. Prima tamen lux, & primus dies, differunt, autore Valla. Nam primâ luce facio quod in prima parte diei: primo die, quod toto ipſo die qui primus eſt. *Gregibúſne vocent*] Quaſi dicat minimè, cùm ager Mantuanus ſit optimus. Unde Maro: *Et qualem infelix amiſit Mantua campum. Padus*] fluvius eſt maximus Italiæ, in quem juxta Mantuam influit Mincius, unde de utroque dicit Maro in Tityro: *Hîc inter flumina nota, Et fontes ſacros frigus captabis opacum. Noſtros ergò agros*] i. Mantuanos. *Nos cura gregis obmiſſa*] aut omiſſa vulgatiùs: Horatium ſecuti, depoſito, b, dicimus omiſſa & omiſi, primâ brevi. *Nocturníſque operis*] id eſt, operationibus aut operariis. Nam utrumque ſignificat hæc opera. *Fert Padus exundans mala ſæpius omina*]. i. portenta, aut indicia futuræ calamitatis. *Noſter*] id eſt, noſtras, aut compatriota noſter. *Tityrus*] id eſt, Maro, qui in primo Bucolicorum per Tityrum intelligitur. *Eſt autor.*] in fine primi Georgicorum, poſt cædem Cæſaris, quam tot mala ſecura ſunt, Quia *Fluviorum Rex Eridanus, campóſq; per omnes, Cum ſtabulis armenta tulit.* Idem enim eſt Padus, & Eridanus, ab Eridano, ſeu Phaethonte, filio Solis, qui in eo ſubmerſus dicitur, denominatus. Idem dicit Horat. 1. Carminum de Tiberi. *Vidimus flavum Tiberim, retortis Littore Hetruſco violenter undis, Ire dejectum monumenta regis, Templáque Veſtæ. Qui paſcua dixit, & arva*] id eſt, Bucolica, & Georgica. Prudenter Æneïda tacet, ut cujus lectio ad ruſticum non ſpectat: Horatius autem in ſermonibus reticet, quia tunc nondum erat emiſſa. *Forſitan*] Bene forſitan, nè portentis fidem priſcorum adhibere cenſeatur: quæ verò intempeſtivè fiunt, nihil portendere videntur præter ſe. *Nam liquitur*] id eſt, liqueſcit & defluit. Virgil. Georgicorum primo: *Vere novo gelidus canis cùm montibus humor Liquitur. Montes*] Nominativus eſt, quia montes implent cava flumina, id eſt, alveos fluminum. *Se exonerant*] videlicet montes, & onerant flumina; flumina rurſus onus ſuum in mare demittunt. Nam *omnia flumina intrant mare, & mare non redundat.* Unde ruſticè dixit, *Pelagúſque onerant*

Padus. *Opera.* *Omina.* *Noſter.* *Tityrus.* *Liquitur.*

Quæ nos cunque] Tmesis, id est, incisio est, pro *quæcunque nos*. Dicitur autem Tmesis, non Temesis. *Alieno imponere tergo*]unde de Pharisæis Salvator, Matthæi vigesimo tertio *Alligant autem onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.*

Fort. *Sed jam contractum revocat suus alveus amnem.*

Faust. *Decrescente Pado (dictu mirabile) noster,*
Fortunate, lacus majoribus æstuat undis.
Urbs natat, obscuræ fiunt cellaria fossæ.
Linare cados adeunt, labens ad vina minister
Ridet, & ex imis fertur grævis obba lacunis.
Multa, licèt nati fuerint melioribus horis,
Multa & magna ferunt aliquando incommoda cives.

Fort. *Commoditas omnis sua fert incommoda secum:*
Et sorti appendix est illætabilis omni.

Faust. *Hactenus Eridanus: nostros repetamus amores;*
Quandoquidem nunc alma Venus movet omnia, cœlum
Luce tepet nitida, tellus viret, arva volucres
Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia fœtant.

Fort. *Tu tua lusisti, sed nos aliena sequamur.*
Namq; tibi noti referam pastoris amores,
Vt doctam Veneris nihil esse potentius igne.
Pauper & infesto sub sydere natus Amyntas,
Sex vitulos totidémque pares ætate juvencas,
Armentique patrem ducens in pascua taurum,
Venerat ad Coitum, nitidis ubi Mincius undis
Alluit herbosos fugiens perniciter agros.
Arx nova propter aquas pinnatis ardua muris
Est Coitus, campo moles fundata palustri.
Hîc igitur recubans, vitrei prope fluminis undam,
Vitis ubi amplectens longis dumeta lacertis,
In vada curvata ripæ supereminet umbra,
Piscibus insidias tendebat arundine, & hamo.
Messis erat, solùm rapidi violentia adustos
Prosciderat campos: finem Philomela canendi
Fecerat; & neque lux, passim morientibus herbis,
Pascere oves poterat, neque nox humore cicadas.

Dum

Dúmque incumbit aquis, ſtudióque intendit inani,
Taurus (ut auditum eſt) primùm vexatus ab œſtro,
Mox canibus, demum furaci à milite, ſylvis
Abditus, ex toto confeſtim evanuit agro.

Sed jam contractum] Non interrogativè, ſed indicativè legatur. *Suus alveus*] id eſt, proprius, aut debitus: aut hypallage, id eſt, ſuum amnem. *Mirabile dictu*] id eſt, ut dicatur, vel dum dicatur. *Noſter lacus*] vicinus urbi noſtræ Mantuæ, ſcilicet Benacus; Mincius enim ex Benaco fluit. *Lintre*] id eſt, ſcaphâ aut aliâ naviculâ. *Gravis obba*] id eſt, lagena: Perſius ſeſſilem vocat, eo quòd lato fundo quaſi ſedeat, dicens Satyr. 5. *Exhalat vapida læſum pice ſeſſilis obba. Melioribus horis*] unde Juvenal. *Diſtat enim quæ Sydera te excipiant, modò primos incipientem edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.* Sed id Ethnicis, quàm Chriſtianis conſonantius. Verùm ſi non trahimur, aut compellimur invitis; ducimur tamen zelo, & invitamur. *Appendix illætabilis*] quia in hoc mundo non ſunt ſolida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant amaroris. Nam extremum gaudii luctus occupat. *Appendix* dicitur quod appenditur. *Illætabilis*] De qua non eſt lætandum. Sic Æne. 4. *Hinc Drepani me portus & illætabilis ora.* Multa ſunt proverbialiter dicta, notatúque digna. Boëtius dicit ſe didiciſſe, in foribus Jovis eſſe duo dolia, alterum boni, alterum mali; neminémq; naſci qui non aliquando ex utroque bibat. *Hactenus Eridanus*] ſcilicet dictus eſt, i. inundario Padi. *Noſtros repetamus amores, Quandoquidem nunc*] ſcilicet in vere, præcipuè dum nix liquitur. Tunc enim Veneri potiſſima datur opera: Unde Vernæ dicti quòd ferè verno tempore gignuntur. *Alma*] quia diva creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione conſervat genus noſtrum. *Arva volucres*] Ma. *Hinc volucrum concentus in arvis. Exhilarant*] Ἱλαρὸς Græcè, unde hilarem Terentius dixit, facit hilaro verbum, quod eſt, hilarem & lætum facio. *Nunc omnia fœtant*] i. fœtus producunt *Tu tua luſiſti*] id eſt, tuos amores feliciter ceciniſti. Eſt enim ludere, res nõ graves canere. Unde Virgil. in Bucol. *Et ipſum Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.* Et Ovid.

Linter.

Obba.

Appendix. Illætabilis.

Verna.

Alma.

Hilarare.

Fœtare.

Ludere.

Ille

Ille ego qui fueram tenerorum lusor amorum, Ingenio perii Naſ
poëta meo. Ità Maro in culice: *Lusimus Octavi gracili modu*
lante Thalia. Atque ut araneoli tenuem formavimus orsum. Se
nos aliena sequamur] Non enim Fortunato, ut dixi, infortu
nia amorum congruunt. Ea enim dicturus est. *Veneris nih*
esse potentius igne] Mar. *Omnia vincit amor, & nos cedamus a*
mori. Et ideo de tempore quo amant belluæ dicit, Georg.3.

Tempore non alio catulorum oblita leæna
Sævior erravit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes ursi, stragémque dedere
Per sylvas, tum sævus aper, tum pessima tigris.
(Heu!) malè tum Libyæ solis erratur in oris.

Et infesto sub sydere] id est, molesto, & inferente quasi vim
Coitus. quod plus est, quàm si *infausto* legendum sit. *Ad Coitum*
id est, ad arcem sic dictam, quòd esset ad fluentum Padi, &
Mincii ex Benaco, ut dixi, nascentis. *Perniciter*] velocite
Arx nova] castellum notat. *Propter aquas*] id est, juxta. Vi
Georg.3. *Et viridi in campo templum de marmore ponam Pr*
pter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat Mincius, & tene
prætexit arundine ripas. Sed quæram, quum ille in laude
Mincii dixit, *tardis flexibus* (Est enim sic utilior navigan
bus, adverso præsertim flumine) cur hîc dicat, *fugiens pe*
niciter. Sed dicemus id ad inundationem pertinere, qu
flumina tarda aliàs, pernicia fiunt. *Longis lacertis*] id e
brachiis, quia labruscæ non putantur, nec resecantu
Arundine & hamo] id est, hamatâ arundine, i. virgâ tenu
Sciderat] mutavit quispiam, fecitque, *Prosciderat:* Na
scindo scidi priorem corripit: Æne. 3. *Hesperium Sici*
latus abscidit, arvâque & urbes. Ubi Servius tamen videt
sentire, debere produci. Nam *metri*, inquit, *causâ (sci)s*
labam corripuit: Verùm non legitur correpta, cùm contrà s
reperiatur. Hor. 1. Car. *Nequicquam deus abscidit, &c.* Pos
fortè legi, *Solverat*, aut quid simile. *Neque lux*] id est, diu
num tempus. *Neque nox humore*] id est, rore. Virg. *Dú*
thymo pascentur apes, dum rore cicadæ. Studióque inten
inani] i. piscandi hamo, unde parùm utilitatis consequit
præsertim prætermissâ custodiâ armentorum. *Ab æst*
Ves

Vespæ genus est, sic Græcè à sono dictum. *Mox*] id est, paulò pòst, vexatus à canibus. *Demum*] id est, tandem, aut ultimò. *Abditus*] id est, absconditus. *A milite*] id est, viro belligero humilis conditionis, unde *furaci* addit. Non enim militem dicimus equitem auratum, sed millesimum quèq;, id est, quemlibet è numero millenario, etiam vilissimũ. Unde milites Romani potissimùm pedites vocabant. Miles.

Quod puer ut novit, tumulum conscendit, & altâ
Voce bovem clamans, longo rura omnia visu
Prospicit. Ut frustra nitì se comperit, arcum
Corripit & pharetram, sequitúrque per invia taurum,
Illum per caulas, & per stabula omnia quærens,
Per colles, Benace, tuos, per consita olivis
Jugera, per virides ficis & vitibus agros.
Venerat ad sublime jugum, quod sulphuris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longè latéque patentes.
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub ulmo
Mixta erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducebátque leves buxo resonante choreas
Rustica gens, nulla genus arte domibile, semper
Irrequietum animal gaudet sudore, peracto
Mane sacro, festa (quando omnibus otia) luce
Ipsa qtì ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluviem, audito properat tibicine ad ulmum;
Hic furit, hic saltu fertur bovis instar ad auras;
Quam rastris versare nefas, & vomere terram
Calcibus obduris & inerti mole fatigat,
Ac ferit, & tota Baccho facit Orgia luce,
Vociferans, ridens, saliens, & pocula siccans.

Faust. *Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas,*
Rusticus ipse? tuis malus es, tibi pessimus ipsi.

Fort. *Dicta joco fuerint, nostrum repetamus Amyntam.*

Quod puer] Prosequitur historiam, aut argumentum cœptum. *Prospicit*] porrò aspicit. Æneidos primo; *Navem in conspectu nullam, tres littore cervos Prospicit errantes. Ut*] id est, postquam. *Per caulas, & per stabula omnia quærens,* Prospicere.

Per

Per colles Benace tuos] Non longè ergò distat, ità ut de intelligi posset, quod dixit, *Noster lacus, &c. Sulphuris cem*] à sulphure denominatam. *Benacum*] qui ut Latius Alpibus augetur. *Sacra fuit Petro*] ad vincula, ut viden calendis Augusti. *Buxo*] i. fistulâ ex buxo. Maro, *Tymp vos buxúsque vocat Berecynthia. Ipsa otî ac*] Sic Maro in fi Georgicorum, *Ignobilis otî*, pro otii dixit. Nam ut hîc scribas, versus non patitur. *Bovis instar*] i. in morem, qu Valla, ut dixi, improbat. *Quam rastris*] scilicet in cœm terio, aut alio loco sacro; aut areâ publicâ. *Facit orgia B cho*] id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autem gener ter dicuntur omnia festa. *Calcibus*] à nominativo calc Sic enim scribendum præcipiunt; éstq; incerti gene Virg. *Ferrata calce fatigat*. Alibi masc. leges. *Inerti mol* pondere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi*] Confessus en fuerat suos amores, unde posset in eũ dici illud Horatia

Orgia.

Calces.

Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Continuit gressum, baculóque innixus acerno,
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ah puer infelix! æstus te major in umbra
Corripiet. Nudam videas nè in fonte Dianam,
Claude oculos; blandis neu des Sirenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis. Narcissus in undis
Dum sedare sitim properat, sitit ampliús: at tu
Exteriorem æstum fugiens, intrinsecus ardes.
Quàm melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
Ad reliquum rediisse pecus, servâsse juvencas,
Amissi bovis æquo animo dispendia ferre,
Quàm dum conaris nil perdere, perdere te ipsum!

Faust. *Sed post jacturam quis non sapit? utile non est,*
Consilium post facta dari, quod oportuit antè.
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressum] reliqua prosequitur. *Baculo acerno*] ex cere arbore. Acer enim primâ brevi, hujus aceris, secu dum Priscianum, facit: unde acernus, a, um. *Intermisit it* quod habuit ad inquirendũ taurũ. *Ah puer infelix!*] Acclam tio Fortunati. Sic illîc: *Ah virgo infelix! quæ te dementia*

Acernus.

pit? *Nudam videas nè in fonte Dianam, Claude oculos*] id est, ut de verte oculos nè videas vanitatem. Sed ad fabulam alludit. Actæon enim, quia Dianam imprudens nudam vidit, à canibus discerptus est. *Blandis neu des Sirenibus aurem*] Nam *Sirenes, ut aiunt, surdâ aure transire oportet*, ut inquit Sirenes. Tympanivus Hieronymus. *Fuerunt* autem, autore Servio, in fine tertii Æneid. *tres in parte virgines, & in parte volucres, Achelòi fluminis & Calliopes Musæ filiæ. Harum una voce, altera tibiis, tertia lyrâ canebat. Et primò juxta Pelorum in Cereis insulis habitaverunt, quæ illectos suocantu in naufragia deducebant. Secundum veritatem meretrices fuerunt, quæ transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia. Has Ulysses contemnendo deduxit ad mortem.* Hæc genealogia. Harum nomina dicuntur Parthenope, à qua quæ nunc Neapolis, i. nova urbs dicitur, olim fuit denominata, Leucosia & Legia. Dicuntur autem ab eo, quod est ἴσχειν, quod significat connectere, & retinere; & aspiratio convertitur in S. Harum cantum ad Ulyssem transtulit Cicero in carmine, cujus principium est, *O decus Argolicum, quin puppim flectis Ulysses, &c. Sors tua Narcisso similis*] Narcissus. Is enim secundum Ovid. Met. 4. cùm superbiâ formæ elatus, cæteros contemneret, amore sui in fonte visi exarsit, & cùm sui compos esse non posset, in margine languens tandem in sui nominis florem converti meruit. *Dum sedare sitim properat*] in fonte videlicet. *Sitit amplius*] amore sui illîc visi. *Intrinsecùs ardes*] æstu amoris. *Quàm melius*] id est quantó. Sic Virg. in 7. *Tam magis illa tremens, & tristibus effera flammis, quàm magis, &c. Nisi te sic ira tulissent*] Imputat fatis, sed tamen immeritò, ut legitur apud Aulum Gellium, lib. 6. cap. 2. *Hei mihi! quid damnant mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, cùm semen ipsis Vecordi præter fatum sint mente dolores.* Multi ergò fatis imputant. Juvenal. *Hunc ego fatis imputo.* Et alibi; *Nulla fata regunt homines.* Et Manlius lib 3. *Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris. Sic felix aut triste venit per singula fatum.* Verùm fatum variè accipi solet: utcunque Acclamen accipiatur, dicemus non imponere arbitrio nostro Fatum, necessi-

Per colles Benace tuos] Non longè ergò distat, ità ut de intelligi posset, quod dixit, *Noster lacus, &c. Sulphuris cem*] à sulphure denominatam. *Benacum*] qui ut Latius Alpibus augetur. *Sacra fuit Petro*] ad vincula, ut viden calendis Augusti. *Buxo*] i. fistulâ ex buxo. Maro, *Tympa vos buxúsque vocat Berecynthia. Ipsa otî ac*] Sic Maro in Georgicorum, *Ignobilis otî*, pro otii dixit. Nam ut hîc scribas, versus non patitur. *Bovis instar*] i. in morem, qu Valla, ut dixi, improbat. *Quam rastris*] scilicet in cœm terio, aut alio loco sacro; aut areâ publicâ. *Facit orgia tho*] id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autem gener ter dicuntur omnia festa. *Calcibus*] à nominativo calc Sic enim scribendum præcipiunt; éstq; incerti gene Virg. *Ferrata calce fatigat*. Alibi masc. leges. *Inerti mol* pondere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi*] Confessus er fuerat suos amores, unde posset in eũ dici illud Horatia

Orgia.

Calces.

Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Continuit gressum, baculóque innixus acerno,
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ah puer infelix! æstus te major in umbra
Corripiet. Nudam videas nè in fonte Dianam,
Claude oculos; blandis neu des Sirenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis. Narcissus in undis
Dum sedare sitim properat, sitit ampliùs: at tu
Exteriorem æstum fugiens, intrinsecus ardes.
Quàm melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
Ad reliquum rediisse pecus, servâsse juvencas,
Amissi bovis æquo animo dispendia ferre,
Quàm dum conaris nil perdere, perdere te ipsum!
Faust. *Sed post jacturam quis non sapit? utile non est,*
Consilium post facta dari, quod oportuit antè.
Consilium post facta, inber post tempora frugum.

Continuit gressum] reliqua prosequitur. *Baculo acerno*] ex cere arbore. Acer enim primâ brevi, hujus aceris, sec dum Priscianum, facit: unde acernus, a, um. *Intermisit* quod habuit ad inquirendũ taurũ. *Ah puer infelix!*] Acclam tio Fortunati. Sic illîc: *Ah virgo infelix! quæ te dementia*

Acernus.

pit? Nudam videas nè in fonte Dianam, Claude oculos] id est, verte oculos nè videas vanitatem. Sed ad fabulam aludit. Actæon enim, quia Dianam imprudens nudam vidit, à canibus discerptus est. *Blandis neu des Sirenibus aurem*] Nam *Sirenes, ut aiunt, surdâ aure transire oportet*, ut inquit divus Hieronymus. *Fuerunt* autem, autore Servio, in fine tertii Æneid. *tres in parte virgines, & in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Musæ filiæ. Harum una voce, altera tibiis, tertia lyrâ canebat. Et primò juxta Pelorum in Cereis insulis habitaverunt, quæ illectos suo cantu in naufragia deducebant. Secundum veritatem meretrices fuerunt, quæ transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia. Has Ulysses contemnendo deduxit ad mortem.* Hæc ille. Harum nomina dicuntur Parthenope, à qua quæ nunc Neapolis, i. nova urbs dicitur, olim fuit denominata, Leucosia & Legia. Dicuntur autem ab eo, quod est Ἰυρειν, quod significat connectere, & retinere; & aspiratio convertitur in S. Harum cantum ad Ulyssem transtulit Cicero in carmine, cujus principium est, *O decus Argolicum, quin puppim flectis Ulysses, &c. Sors tua Narcisso similis*] Is enim secundum Ovid. Met. 4. cùm superbiâ formæ elatus, cæteros contemneret, amore sui in fonte visi exarsit, & cùm sui compos esse non posset, in margine languens tandem in sui nominis florem converti meruit. *Dum sedare sitim properat*] in fonte videlicet. *Sitit ampliùs*] amore sui illîc visi. *Intrinsecùs ardes*] æstu amoris. *Quàm melius*] id est quantó. Sic Virg. in 7. *Tam magìs illa tremens, & tristibus effera flammis, quàm magìs, &c. Nisi te sic fata tulissent*] Imputat fatis, sed tamen immeritò, ut legitur apud Aulum Gellium, lib. 6. cap. 2. *Hei mihi! quid damnant mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, cùm tamen ipsis Vecordi præter fatum sint mente dolores.* Multi ergò fatis imputant. Juvenal. *Hunc ego fatis imputo.* Et alibi; *Fata regunt homines.* Et Manlius lib 3. *Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris. Sic felix aut triste venit per singula fatum.* Verùm fatum variè accipi solet: utcunque tamen accipiatur, dicemus non imponere arbitrio nostro

Sirenes.

Narcissus.

Quàm.

Fatum.

neces-

necessitatem, etiam si fata viam inveniunt. *Consilium fecit* est, inquit, *imber post tempora frugum*] bene ad su
institutum convertit, nè non rusticus putetur. Ut au
Maro inquit: *Dulce satis humor.*

Fort. *Una puellares inter pulcherrima turmas*
Virgo erat, alba comas, aliis procerior, annos
Nata quater quinos, vel circiter, ore nitenti,
Urbanis certare potens, & vincere, nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora limbus
Ibat, & ad pectus clausum velamen aheno
Claviculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum, nova candicat insita lapsu
Linea rugoso, pedibúsque allabitur imis.
Hanc puer ut vidit, periit, flammásque tuendo
Hausit, & in pectus cæcos absorbuit ignes;
Ignes, qui nec aquis perimi potuere, nec imbre
Diminui, neque graminibus, magicísve susurris;
Oblitúsque greges, & damna domestica, totus
Uritur, & noctes in luctum expendit amaras:
Sæpe gravescentem verbis compescere flammam
Nixus, & insanum juvenis cohibere furorem,
Dicebam, Miserande puer, quis te Deus istas
Misit in ambages? sed non Deus, imò Satanûm
Pessimus ex illis, quos noctibus atque diebus
Ter tribus ex terris fama est ex æthere lapsos.

Una puellares) Non attendens ad interlocutionem F
stinam, pergit Fortunatus, describens puellam, cujus a
re exarsit. *Nata quater quinos*] id est, viginti, quæ æta
ficis uxorem ad laborem expetentibus grata, cùm u
no junior placeat, ut in Eunu. *Anni quot? Sedecim. Flo*
&c, Urbanis nymphis]. i. sponsis, aut puellis pro nym
habendis: Est autem dativus, more Virgiliano, *Montib*
nostris solus tibi certat Amyntas! id est, tecum: & cum
phis: sed duriùs additur, *& vincere*, cùm sequatur *nym*
Nam subaudire oportet *eas*. *Aureolis*] id est, parùm au
sicut à *luteo luteolum* deduxit Maro. *Limbus*] id est,
oblonga. *Aheno*] id est, æreo. *Claviculo*] id est, spi

Fulgenti ferro] ex usu aut artificio, aut ex eo quod album ferrum vocant. *Stringit in angustum*] ut gracilior habeatur: Nam *si qua est habitior paulò, pugilem esse aiunt. Nova instita linea*] id est, fascia annexa stolæ. Sunt autem duo epitheta quæ Latina lingua refugit, nisi divisim construantur; sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est ac si dicat, instita nova ex lino, quæ rusticis convenit. Nam instita lanea, & serica stolæ matronali congruit. *Allabitur imis pedibus*] i. ad imos pedes defluit. Horatius sermonum primo; *Nil medium est, sunt qui nolint tetigisse nisi illas, Quarum substata talos tegat instita veste*: est autem instita tenuissima fasciola, quæ Prætexta dicitur, ut inquit Acron ad dictum locum. *Lapsu rugoso*] i. in plicas contracto. *Hanc puer ut vidit, periit*] Maro; *Ut vidi, ut periit ut me malus abstulit error! Flammásque tuendo*] i. inspiciendo: hîc activè accipitur. *Ignes, ignes*] Bona & artificiosa repetitio: *quinec aquâ*] Unde Cædituus apud Gellium libro decimonono, capite nono:

Quid faculam præsens philiros, qua nil opus nobis?
Ibimus; hoc lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis sæva extinguere venti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla est quæ possit vis alia opprimere, &c.

Neque graminibus] Id conqueritur Apollo apud Nasonem: *Hei mihi quòd nullis amor est medicabilis herbis. Magicísve superis*] id est, incantationibus, quæ obscurè remordente conscientiâ proferuntur. *Quis te Deus*] ex veteri consuetudine interrogandi. Nam hodie, cùm unum credimus Deũ, cùm unum ineptum esset, nisi abusivè, ut dixi, ex poetico more infelices dicamus deos, & amorem, aut virtutes, & vitia. *In istas nymphas ambages*] i. inextricabiles errores. *Sed non Deus*] Corrigit ergò quòd dixerat Deus; *Imò*, inquit, *Satanûm pessimus*] à nominativo Satan, hujus Satanos, sicut Titan Titanos: Pæan Pæanos. Peccant ergò qui etiam Sataras Sataræ, mediâ brevi proferunt. *Ter tribus*] id est, novem noctibus, & totidem diebus ex novem choris Angelorum.

Dic agè, si nôsti quenquam; reminiscere, si quem

Vide-

Viderit hoc pacto diteſcere, ſurgere in altum,
Dilatare domum, majoribus horrea acervis
Complere, bis ſtudiis extendere latiùs agros,
Multiplicare greges, acquirere paſcua bobus.
Inter tot populos, quot habet latiſſima tellus,
Sunt qui noſtra ferant menſis epulanda cruentis
Corpora, & humanos abſumunt dentibus artus:
Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexat Erinnys:
Sed nullum eſt tam immane genus, tam barbara nuſquam
Gens, quæ fœmineos non exeçretur amores.
Hinc veniunt lixæ, veniunt & jurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum ſanguine mortes,
Hinc quoque deletis everſæ mœnibus urbes.
Ipſæ etiam leges, rubriſque volumina toris
Clauſa vetant ſcelus hoc, & deteſtantur amores.
Vt leges audivit, ad hæc reſpondet Amyntas,
(Civis enim fuerat puer, & verſatus in urbe)
His monitis prudens & circumſpectius haberi
Niteris: & ſenſu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc paſſim ſapiens dementia regnat,
Ipſe ſibi blanditur homo, ſolérsque futuri
Vult animal; tamen incautus ſibi multa tetendit
Retia, & in foveam cecidit, quam fecerat antè.
Liber erat, ſervile jugum ſibi condidit ipſe:
Pondus id eſt legum (vidi ipſe volumina) quæ nec
Antiqui potuere patres, nec poſſumus ipſi,
Nec ſervare ætas poterit ventura nepotum.
Aſpice quàm ſtulta eſt hominum prudentia: cœlum
Sperat, & eſſe ſibi ſedem inter ſydera credit.
Forſitan in volucrem moriens tranſibit, & altum
Spiritus aſſumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego, Quid latras? legum Deus autor, & ipſis
Non parere, ſapit magnam nimis impietatem.

Fauſt. *Grandia de magnis hæc ſunt certamina rebus.*

Fort. *Quid fuerim veris? quamvis pannoſus, & aſper*
Sim modò, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam:
Nec mihi ſeſe alius poterat componere paſſim

Fauſt. *Nunc quoque ſi rectus vultu gradiare ſupino,*
Alter eris Marius, raſo ore videbere Carbo.
Fort. *Talia reſpondit ſic obiurgatus Amyntas:*
Facto homini Deus invidit. Conceſſa voluptas
Viſa bonum nimis excellens, & vota repreſſit.
Legibus inventis, ut equi ligat ora capiſtro,
Nè quocunque libet flectat veſtigia, ſeſſor.
Quæ mea ſit, me cogit amor, ſententia, fari,
Liberáque ora facit: qui non communicat uſum
Conjugis, invidus eſt: livorem excuſat honeſtas
Introducta uſu longi livoris iniquo.
Nam dum quiſque ſibi retinet ſua gaudia, nec vult
Publica, communis mos ac longævus honeſtas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
Invida res amor eſt, res invidioſa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, inſano rediens ab amante, receſſi.
Fauſt. *Cernis, ut hic malus affectus ſic lumina mentis*
Claudat, in errores ut ſponte feramur apertos?
Fort. *Cernis, ut à ſummo lucentia nubila Baldo*
Se agglomerent? oritur grando: nè fortè vagantes
Tempeſtas deprendat oves, diſcedere tempus.

Dic age] Progreditur in deteſtationem amorum, quò illum avertat: facitq; id quaſi ſatyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullúmq; per eos diteſcere. *Sunt qui noſtra ferunt*] Tyranni, qui ſanguinem & ſudorem pauperũ conſumunt: aut ad Cyclopas & Læſtrygonas reſpexit, aut ad Ægyptios à Juvenale damnatos: ſed veriùs ad avaros, qui quicquid pauperes ſudore pariunt, devorant. *Everſæ urbes*] ut Troja & aliæ (ut Horat. 1. Serm. ſentit) multæ.

Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Cauſa: ſed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.

Tetricos] ſeveros & rigidos, à Tetricis montibus aſperis. *Tetricus.*
Anteire] colliſio eſt, ſicut in *deinde*, *proinde*, *deeſſe*, fieri ſolet. *Catones*] duo nominati ſunt ſeveriſſimi, major ille *Anteire.* *Catones.*

Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,
Dilatare domum, majoribus horrea acervis
Complere, his studiis extendere latiùs agros,
Multiplicare greges, acquirere pascua bobus.
Inter tot populos, quot habet latissima tellus,
Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
Corpora, & humanos absumunt dentibus artus:
Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexat Erinnys:
Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquam
Gens, quæ fœmineos non execretur amores.
Hinc veniunt rixæ, veniunt & jurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortes,
Hinc quoque deletis eversæ mœnibus urbes.
Ipsæ etiam leges, rubrisque volumina foris
Clausa vetant scelus hoc, & detestantur amores.
Ut leges audivit, ad hæc respondet Amyntas,
(Civis enim fuerat puer, & versatus in urbe)
Hîc monitis prudens & circumspectus haberi
Niteris: & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat,
Ipse sibi blanditur homo, solérsque putari
Vult animal; tamen incautus sibi multa retendit
Retia, & in foveam cecidit, quam fecerat antè.
Liber erat, servile jugum sibi condidit ipse:
Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
Antiqui potuere patres, nec posumus ipsi,
Nec servare ætas poterit ventura nepotum.
Aspice quàm stulta est hominum prudentia: cœlum
Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit.
Forsitan in volucrem moriens transibit, & altum
Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego, Quid latras? legum Deus autor, & ipsis
Non parere, sapit magnam nimis impietatem.
Faust. *Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.*
Fort. *Quid fuerim veris? quamvis pannosus, & asper*
Sim modò, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam:
Nec mihi sese alius poterat componere pastor

Faust. *Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino,*
Alter eris Marius, raso ore videbere Carbo.
Fort. *Talia respondit sic objurgatus Amyntas:*
Facto homini Deus invidit. Concessa voluptas
Visa bonum nimis excellens, & vota repressit.
Legibus inventis, ut equi ligat ora capistro,
Nè quocunque libet flectat vestigia, sessor.
Quæ mea sit, me cogit amor, sententia, fari,
Liberáque ora facit: qui non communicat usum
Conjugis, invidus est: livorem excusat honestas
Introducta usu longi livoris iniquo.
Nam dum quisque sibi retinet sua gaudia, nec vult
Publica, communis mos ac longævus honestas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
Invida res amor est, res invidiosa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, insano rediens ab amante, recessi.
Faust. *Cernis, ut hic malus affectus sic lumina mentis*
Claudat, in errores ut sponte feramur apertos?
Fort. *Cernis, ut à summo juventa nubila Baldo*
Se agglomerent? oritur grando: nè fortè vagantes
Tempestas deprendat oves, discedere tempus.

Dic age] Progreditur in detestationem amorum, quò illum avertat: facitq; id quasi satyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullúmq; per eos diuescere. *Sunt qui nostra ferunt*] Tyranni, qui sanguinem & sudorem pauperũ absumunt: aut ad Cyclopas & Læstrygonas respexit, aut ad Egyptios à Juvenale damnatos: sed verius ad avaros, qui quicquid pauperes sudore pariunt, devorant. *Eversæ urbes*] ut Troja & aliæ (ut Horat. 1. Serm. sentit) multæ.

Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.

Tetricos] severos & rigidos, à Tetricis montibus asperis. *Tetricus.*
Anteire] collisio est, sicut in *deinde, proinde, deesse*, fieri solet. *Catones*] duo nominati sunt severissimi, major ille *Anteire.* *Catones.*

Censorius,& minor Uticensis. *Ipsæ etiam leges*] ut lex di
vina, *Non mœchaberis* lex humana, ut lex Julia in adulte
ros. De qua Juvenalis, *Lex Julia dormit, &c. Quas n*
Antiqui potuere patres] Sic beatus Petrus, Act. 15. *Nunc er*
quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipuloru
quod neq; patres nostri, neq; nos portare potuimus? Sapiens d
mentia] bona implicatio, sicut apud Juven. *Inter Socra*
cos notissima fossa cinædos: cùm nihil sit magis repugnan
quàm Socraticum & cinædum esse: sed ut in Prologo Apo
driæ dicitur, Multi *Faciunt næ intelligendo, ut nihil intel*
gant. Videntur ergò sibi sapientes, cùm sint dementes
iniquam in se ferentes legem. Hor. *Quàm temerè in nosmet*
legem sancimus iniquam? Quam fecerat ante] Sic David:
cidit in foveam quam fecit. Forsitan in volucrem] tanta
amantibus insania, ut etiam quæ fidei sunt irrideant. Gr
phicè ergò docet, quàm non sit sui compos qui sq
amat. *Grandia de magnis*] nè decori personarum imm
mor videatur poeta, (videtur enim altior hæc disputa
quàm ut rusticis conveniat) inducit alterum interloqu
tem quasi minus habeat fidei: unde Fortunatus more
num qui se laudant, & sua tempora (ut Nestor apud H
merum; unde Flaccus in arte, *Laudator temporis acti, Se*
ro) dicit se in adolescentia fuisse præstanti ingenio, & p

Veris. dentiâ magnâ præditum. *Quid fuerim veris*] .i. arbitra

Pannosus. *Quamvis pannosus*] i. veste multis panniculis consutâ
crasso panno: *---& asper Sim modò*] .i. *pannis annisq; o*
tus, ut inquit Comicus. *Nunc quoq; si rectus vultu gradi*
supino, Alter eris Marius] Qui procerus erat, & ut App
nus docet, vultu severo, qui ex vultus dirirate, cùm n
loqueretur, satis proferre visus quàm ingentem mac

Carbo. naretur cædem. Papyrius autem *Carbo*, illâ tempesta
quâ cum juniori Graccho conspirabat, adhuc juve
seu imberbis erat: unde ait, *raso ore videbere Carbo*] a
dens, ni fallor, ad carbonem, quo nihil nigrius. *Ut*
ligat ora capistro, Sessor] .i. qui insidet equo. *Me cogit a*
non ergò sui juris aut liberum se fatetur, sed amore c
ctum. *Qui non communicat usum Conjugis, invidus est*]
er

errore & hæresi Nicolaitarum, etiam conjuges debere communes esse, & per invidiam suam cuiq; datam, & legem Juliam in adulteros latam. Quæ res quia honesta vi-ſa, livorem excusat honestas. Honestatem autem introduxit longus, sed iniquus, inquit, usus: quæ omnia sunt ab insano & demente amatore dicta. Unde quam vidit, non maritali affectione amavit. *Invida res amor est*] id est, invidere faciens, quia nec regna parem, nec ferre Venus potest. *Liventia*] subnigra & densa à livore, qui est macula plumbei coloris, ex compressu facta. Tibull. *Tum succos herbasq; dedi, quis livor abiret, Quem facit impresso mutua nosse Venus.* Et quia talem invidi contrahunt colorem, ideo lividi dicuntur; & livor, invidia. *Baldo*] .i. à monte vicino. Est autem futuræ Eclogæ paraſceue, .i præparatio.

ECLOGA III.

De insani amoris exitu infelici, inscripta AMYNTAS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Agricolæ duram sortem, miseriq; furores
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

Faustus, & Fortunatus.

ILla hesterna ruens Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia, divis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed, veluti ex illis veniens ait Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes, & ovilia sic est
Demolita, casas & pastoralia tecta
Sic evertit, ut agricolis spes nulla supersit.
Agricolis etenim pecus est substantia, & arva
His subjecta malis: grandit thesaurus in arca
Civibus est, quem nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nullæ aëris iræ.
Nescio quis ventos, tempestatésq; gubernat,
Id scio, sed neq; si scio, sat scio: sed tamen ausim
Dicere. Quidr vitâne ideo mulctabor in ipsa?
Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto,

Extimo nil duros hominum curare labores.
Aspice, quo tenuem victum sudore paramus,
Quot mala pro grege, pro natis, pro conjuge pastor
Fert miser: infestis æstate caloribus ardet,
Frigoribus riget hybernis; dormimus ad imbrem
Cotibus in duris, vel humi. Contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille
Sollicitant; latro insidias intentat ovili,
Atq; lupus, milésque lupo fœdacior omni.
Ut manus assiduo detrita incalluit usu,
Squaluit os, barba obriguit, cutis aruit æstu;
Una repentino rapit omnia turbine grando.
Hoc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus faculas, & cerea vota.
Nescio quæ pietas & quæ clementia tantis
Cladibus involvat pastores omnium egenos.

Illa hesterna ruens] Facto ex eventu pastoribus colloqui prosequitur Fortunatus infelices amores Amyntæ. Stil quia pastoralis, facillimus est: quocirca brevissimus *Illa grando hesterna*] cujus meminit in fine præcedentis

Vertex. logæ. *De vertice*] i. summitate. Vertex enim dicitur s mitas, à qua vertendum est, cùm altiùs ire nequeas, u

Baldus capite & monte. *Baldi*] Baldus mons est. *Divis*] id est,

Harculas. &is. *Harculus*] rustici nomen, quasi *bonus cultor*, aut

Demoliri. *cola*, aut *retiarius*: ἀπὸ τοῦ ἕρκους enim dicitur *rete*. *Est demolita*] i.

Casa. jecit, prostravit, calamitatem inferendo. *Casas*] tuguria storalia. Et proinde dicit, *pastoralia tecta. Agricolis etc.*

Ordo est: Etenim substantia, i. possessio & peculium,

Ira aëris. agricolis pecus, & arva. *Nullæ aëris iræ*]. i. tempest quasi ab irato Jove, qui & aër dicitur, illatæ. *Nescio &c.*] Rusticè id dicit, sed graphicè. Sunt enim rustici patientes calamitatis, ità ut in proverbio sit, *Quisua vit, & sensus amittit*: unde & Æneas amissâ conjuge (q quam summus alioqui deorum cultor) ait Æneïdos s do, *Quem non incusavi amens hominúmq; Deorúmq;? Aut in eversa vidi crudelius urbe?* Et in Bucol. amisso nato, *Deos, atque astra vocat crudelia mater. Vitáne ideo mul*

in ipsa?] id est, anne ob id vivens puniar? id quoq; de more rusticano. Nam illis durum non videtur, quod differtur malum, utpote post fata. *Numina si, ut perhibent*] Epicurei enim negabant: unde Maro in Bucol. *Nec curare Deum credis mortalia quenquam?* Lucr. *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.* Horat. primo Sermon. *Credat Judæus apella,* *Apella.* *Non ego; namque Deos didici securum agere ævum.* Judæum vocat *apellam*, id est, sine pelle præputii, hoc est, circumcisum. *Securum ævum*] id est, seorsum à cura mortalium. *Securus.* Unde Epicurus jactabat se levâsse genus humanum duobus summè malis, metu & superstitione Deorum: Metu quidem, quia dixit unum esse spiritus humani & belluini interitum, & ità non esse metuenda, quæ post mortem eveniunt; Et superstitione, id est, anxiâ religione, cùm dii non curent mortalia. Sed utrumque impium & scelestum est, omnem pietatem & religionem destruens. *Extimo*] *Extimo.* pro existimo: existimo autem, id est, censeo & judico: per x plurimi scribunt. *Æstimo* autem, id est, æris pretium *Æstimo.* constituo & liceor, per æ & st. *Discrimina*] id est, pericula. *Discrimen.* *Milésque lupo furacior*] miles dicitur quicunque stipendium *Miles.* belli gratiâ suscipit. *Una grando*] Unde calamitas quæ dicta est, quòd calamos, id est, culmos segetum terit. Est autem in sermone multiplex pathos. *Quibus inclinamur*] adorando & sacrificando, nutu. Sic Hiarbas Æneïd. 4. *Dicitur ante aras media inter numina divûm, Multa Jovem manibus supplex orâsse supinis.* Et infrà: *nos munera templis, Quippe tuis ferimus, famámque fovemus inanem. Incalluit*] id est, calluit, hoc est, tumorem, & duritiem induit. *Pastores omnium egenos*] Æneïd. 1. *Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos.*

Faust. *Fortunate, scelus nobis hæc omnia nostrum*
Ingerit, æterei sententia judicii æqua est.
Fort. *Quod scelus? an fuimus Christi vitæ insidiati?*
Faust. *Furgia, furta, iræ, Venus & mendacia, rixæ.*
Fort. *Quid meruêre boni? nec enim scelus obruit omnes,*
Et tamen una omnes pæniter pessundat Erinnys.
Faust. *Heu! nescis: malè de superis sentire, nefandum.*
His igitur, quæ scire nefas, nescire necesse est,

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ,
Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.
Res vulgaris amor, studium commune juventæ.
Mœror & affectus alii de cardine mentem
Sæpe levant, animo sermo venit æger ab ægro.

Faust. *Intellecta licet, pro re, pro tempore, fari:*
(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita nunquam.

Fort. *Fauste, sapis: notos igitur repetamus amores,*
Restat Amynteos postrema in fata furores
Dicere, & in misero lacrymas impendere casu.

Fortunate, &c. Nè approbanda videatur sententia Fortunati, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbum *Omnia mala quæ patimur, peccata nostra meruêre. Æther ei sententia judicis æqua*] Augustinus enim docet occulta quidem esse interdum divina consilia, sed tamen nunquam injusti. Hoc Maro Æneïd. 6. *Aut æquus amavit Juppiter.* & 10 Æn. *Rex Juppiter omnibus idem. Quod scelus?*] Graphicè exprimit rusticorum opinionem, qui sese insontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Respondet autem Faustus.

Furgia. Quæris quod scelus? *Furgia*] id est, contentiones quæ frequentes inter rusticos sunt, unde pro magno bono dux Maro sepem, dicens, *Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes, &c.*

Venus. *Venus*] id est, luxuria carnis. *Quid meruêre boni*] Non respondet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitûs amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticum, quæ Theologorum sunt enodare. Unde dicit nefas esse de factis Dei inquirere. Satis enim esse debere quia Deus ità vult, qui nihil injustum velle potest. Ideóque ubi divina est præceptio, nulla debet esse percunctatio; ut Abraham nobis præclarè ostendit, dicente D. Augustin. Natum filium non dubitavit mactare, in quo tamen propagini promissionem acceperat. At si quæras cur boni cum malis puniantur: dicetur, tantùm temporaliter puniri bonos ut plus mereantur; malos autẽ, ad vindictam. Est ità pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Mors autem peccatorũ pessima. *Nescire necesse est*] altiora te nè quæsieris.

Posthabere. Mitte arcana Dei, &c. *Posthabitis*] i. prætermissis, aut minoris

ris habitis; ut, *Posthabui tamen illorum mea seria ludo, &c. Posthabita coluisse Samo. Quas*].i cujusmodi sumus experti, quia hoc commune malum: *Semel insanivimus omnes. Mœror & affectus alii*]id est, affectiones & passiones & perturbationes. *De cardine*]id est, de stabilitate. *Sæpe levant,*]id est, *Cardo.* amovent. *Animo sermo venit æger ab ægro*] quia ex abundantia cordis os loquitur. Unde Flaccus in arte: *Format enim natura priùs nos intus ad omnem Fortunarum habitum, juvat, aut impellit ad iram, Aut ad humum mœrore gravi deducit, & angit. Post effert animi motus, interprete lingua. Sic habitus Cosmas sapiens*] Cosmas (ut opinor) Medices, Florentin. ille ditissimus & memoratissimus pater Laurentii, & avus Petri Medicis hîc intelligitur. *In postrema*] id est, in ultima. *Fata*] id est, mortem usque. *Impendere*].i. imper- *Impendere.*
tiri. *In misero casu*] id est, infelici exitu.

Præteriens illàc parvo pòst tempore, rursum
Insanire hominem video, & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno
Ebria fatali; populo jam fabula factus,
Non respicis adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Te rapis atq; tuos, pecus atq; mapalia tecum,
Vt quondam moriens rapuit secum omnia Samson?
Quum senio curvatus eris, si fortè senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cùm jam defecerit omne
Robur, & ingenium, sensúsque receserit omnis?
Hæc tibi cuncta feret, nisi mors prævenerit, ætas.
Esto domi, vigila, observa, super omnia semper
Prospice, quò tendas; & quò venisse dolendum est,
Ire cave: discerne vias, hominémque memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, levi tam perniciosa juventæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, ægrè
Vitam ago: tanta agros omnes invasit egestas,
Tot duri rerum eventus, incommoda passim
Tanta, tot adversis totus convolvitur orbis.

Præteriens illàc] Principium narrationis. *Illàc*] id est, per

locum illum, ubi dixi Amyntam amore languentem jacere. *Parvo pòst tempore*] Sic Maro: *Respexit tamen, & multo pòst tempore venit.* Unde *pòst*, & *antè*, gratiâ excessûs, ablativum regunt cum suo, si volumus, casu, ut; post dictum diem parvo tempore: Sine autem casuali, videntur adverbia, ut *postea* & *antea*. *O iterum*] bonus est versus, quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abjiciuntur, ut, *utinam, ô ego*: neque corripiuntur, sicut interdum in medio, ut in Buc. *Te Corydon, ô Alexi, trahit sua quemque voluptas*. *Mens inconsulta*] id est, imprudens, cui nihil est consilii aut pensi. Capitur enim *inconsultus* passivè pro eo cui non est datum consilium, ut Æneïd. 3. *Inconsulti abeunt sedémque odére Sibyllæ*: & tamen *consulti* videntur, qui consilium dant, sed revera qui consuluntur sæpe, id est, à quibus a prudentibus consilium petitur. Unde non solùm jurisconsultus, sed etiam jureconsultus dicitur, quasi in jure, aut de jure. *Veneno Ebria fatali*] id est, amore ad mortem ducente: est enim amor venenum, quia per venas it. Unde, *Vulnus alit venis:* nec tamen fato imputandum, sed nobis. Unde D. August. super illud, *Ego dixi, Miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi*, ait, Ego peccavi, non fatum, non fortuna. De hoc tamen plura jam diximus. *Populo jam fabula*] id est, argumentum fabulandi: non tamen dicit, *jam fabula facta*; quia ordo est, *factus jam populo fabula. Non respiscis*] id est, iterum sapis, & ad sapientiam redis. *Pecus atque mapalia*] id est, casas & caulas: Dicuntur etiam sic à Virgilio; ut, *variis habitata mapalia villis* & *magalia*, sed prima longa: ut Æneïd. 1. *Miratur molem Æneas magalia quondam. Rapuit secum omnia Samson*] ut Jud. 16 latè describitur. nota est historia. *Senectam Fata tibi dederint*] Qui enim (ut Seneca dicit) ad extremum fati pervenerit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem: ut *fatalem*, quæ quatuor cursus Saturninos explebat, i. centum et viginti annos: ultra quos fata, .i. deorum constituta, negabant posse vivere: Et *naturalem*, quæ tres explebat. i. 90. annos: Tunc enim natura deficit, dicitúrque *mors merita*, id est, pro merito, in remedium tot malo-

Inconsultus.

rum

rum quæ sequuntur concessa: & *fortuitam* ac *violentam*, quæ etiam in primo cursu contingere possit: quas omnes tangit Maro, Æneïdos quarto ad finem.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitóque accensa furore.

Hæc tibi cuncta ferat] Unde Flaccus in arte, *Multa ferunt anni venientes commoda secum: Multa recedentes adimunt.* De incommodis senectæ, vide Juvenalis Satyram 10. In qua dicit: *Sed quàm continuis & quantis longa senectus Plena malis! Prospice, quò tendas*] id est, ad quem statum. Persius: *Est aliquid quò tendis. Et quò*] id est, ad quem statum. Ordo est, *& cave ire* [*eò*] *quò venisse dolendum est. Eflo domi*] aut simpliciter dicit, aut quod Persius; *Tecum habita, & nôris quàm sit tibi curta supellex. Levi*] id est, facili & inconstanti. *Tot duri rerum eventus*] Licèt, ut Valla docet, in plurali frequentiùs dicatur *eventa* genere neutro: tamen etiam *eventus* legimus, ut Æneïd. 6. *---Cætósque volutat Eventus.*

Quò, Levis,

Accipe rem non auditam, non tempore factam
Præterito; sed quam lux hæc mihi protulit ipsi:
Ut mos, Autumno pecudes crescente totondi,
Mane foro exposui lanæ venalia pondo
Sexaginta, bodie grande æs conflare putabam:
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula possum
Mercari hybernis nivibus; quo cætera pacto
Sit victura domus, nondum mihi constat, Amynta.
Quisquis amat, dominæ munuscula mittat oportet.
Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, sub quo pernoctat egestas,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem, satis esse solebat amanti:
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ
Credebantur opes: ventum est à gramine ad aurum.
Regia res amor est hac tempestate, recessit
Mos vetus, & quædam mala lex inolevit amandi.

Accipe rem non auditam] Continuat sermonem, quem ad Amyntã habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnibus dicit,

qui

qui simili capti sunt morbo. Recitat ergò argumentum pro re excogitatum. *Non auditam*] quia falsa sunt sæpe audita. Unde Plaut. *Plùs valet unus oculatus testis, quàm auriti decem:* id est, unus qui se vidisse dicat, quàm decem qui se audivisse dicunt. *Autumno totondi*] alibi in Maio tonderi tur. *Sexaginta pondo*] .i. libras. *Mittere mala decem*] Virg. in Bucol. *Aurea mala decem misi: cras altera mittam. Purpurei flores*] Idem: *Tibi lilia plenis Ecce ferunt Nymphæ calathis.* Sed id Amasii poetæ uberiùs dicunt. *Et raptus ab arbore nidus*] Idem: *Parta meæ Veneri sunt munera: namq; notavi Ilicis locum aëriæ quò congessere palumbes. Gramen odoriferum*] Id. *Tum casia atque aliis intexens suavibus herbis, Mollia luteola pingit vaccinia caltha. Credebantur opes*] unde, *Qui potis violas addere, dives erat. A gramine ad aurum*] Ovid. *Meb. nunc omen in auro est. Regia res*] .i. regalis, quod potiùs dicerem: sed tamen & *morbum regium* vocant, qui regale expetit sumptum. *Hac tempestate*] hoc tempore turbulento.

Pondo.

Regium.

Talia suadenti torvo mihi rettulit ore;
Si cupis optatam mihi, Fortunate, salutem,
Da quod amo: nostro hæc una est medicina dolori.
Cætera quæ memoras, mihi sunt tormenta: revelli
Ex animo furor iste nequit, mea pectora imago
Virginis obsedit, mecum est, mecum itque reditque,
Excubat & dormit mecum, caput, ossa, medullas,
Cor complexa, potest cum sola excedere vita.
Ac veluti quoties aliena ex arbore secto
Sutculus inseritur trunco, natura duorum
Jungitur, & mixto coalescit corpore virga:
Sic dominæ dilecta mihi se immersit imago,
Et fecit duo corda unum, duo traxit in unum
Pectora: sensus ineat nobis & spiritus idem.
O me felicem, si cùm mea fata vocabunt,
In gremio dulcíque sinu, niveísque lacertis,
Saltem animo caput hoc languens abeunte jaceret:
Illa sua nobis morientia lumina dextra
Clauderet, & tristi fleret mea funera voce!
Sive ad felices vadam posti funera campos,

Seu ferar ardentem rapidi Phlegethontis ad undam:
Nec sine te felix ero, nec tecum miser unquam.
O Dryades florúmque deæ, nymphæq; decentes;
O nemorum Sylvane pater, servate, precamur,
Collibus in vestris gelidisq; in vallibus omne
Syluarum ruríque decus: circumdate saltus
Sepibus, & prohibete pecus, nè floribus obsit.
Ista, precor, dominæ servate in funera nostræ.
Tunc omnis spargatur humus, redolentia serta
Texite, quæ circa tumulum, supráq; jacentem
Componantur heram: tristes ad busta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, signatáque verba relinquent
Ista sepulturæ, relegenda nepotibus olim:
HIC tegitur virgo, cui nil, quin diva vocari
Debuerit deerat, nisi dura fuisset amanti.

Talia suadenti] Recitat respensum miseri amantis, solam puellam deposcentis, ut Charinus Terentian. *Nihil aliud nisi Philumenam volo.* Bene dicit *suadenti* & non *persuadenti*, quia nihil efficit. *Furor iste*] id est, quem tu commemorâsti, & dixisti in me esse. *Excubat*] .i. Excubias agit, hoc est, vigilat mecum: Æneïd. 4. --*Illum absens absentem auditq; videtq;*. Id quoq; Phædria optat sibi à Thaïde fieri in Eunuch.--*amus me, me desideres, Me somnies, me expectes, de me cogites, Me speres, me te oblectes, mecum tota sis, &c. Caput*] unde furor in amante. *Ossa, medullas*] Æneïd. 4 - *est mollis flamma medullas Interea, & tacitum vivit sub pectore vulnus.* Unde hîc addit, *Cor complexa*] Hinc enim dicitur cura, quòd cor urit. *Surculus*] .i. insita quæ pullulat virgula. *Duo corda unum*] unde 1. Cor. 6. *Et erunt duo in carne una.* Hîc autem non ex re, sed ex affectione dicitur, quia nondum adhæsit: qui autem adhæret (ut ibidē dicitur) meretrici, unum corpus efficitur. *Et spiritus*] .i. animus, quia Græcè ἄνεμος spiritus, seu ventus dicitur. *O me felicem*] graphicè exprimit affectionē misercè amantis cui dulce videtur in complexu amatæ mori. Virg. in Buc. *Hîc ipso tecum consumerer ævo. Illa sua nobis, &c.*] Ex Tibul. ferè sumptus locus,

Excubare.

Surculus.

Spiritus

aut

aut ex epist. Ovidii *Tristi voce nænias canendo. Sive ad fel-*
ces campos] .i. Elysios. De quibus Æneïd. 6. *Devenêre loc*
& amœna vireta Fortunatorum nemorum sedésque beatas, &c

Phlegethon, Nos paradisum vocamus. *Phlegethon*] fluvius infernalis ab
ardore dictus. *Nec sine te felix ero, nec tecum miser unquam*
Ex affectione, ut dixi, loquitur, non ex debito consilio
itaque non est putandum eam esse poetæ mentem. Quo
dico propter imperitos, qui non discernentes, quando ex
sua sententia, & quando ex alterius introducti loquuntur
poëtæ, indifferenter citant, quasi ità senserint. Maro auten
sentit etiam amores perdurare post fata: unde in eoden
sexto Æneïd. *Curæ non ipsa in morte relinquunt.* Quin pu
tavit easdem permanere affectiones, dicens: *Quæ gratia cu*
rûm, Armorúmque fuit vivis, quæ cura nitentes Pascere equo
eadem sequitur tellure repostos. Juxta quod dictum est; *Quale*
te invenio, talem te judico. Et ità quia æterna est damnat
peccandi libido (non enim immutari possunt) meritò e
æternum suppliciũ. Sed ad rusticum redeamus Amyntam
cui insanus amor non persuasit, quod Prophetæ divinitu
persuasum erat, dicenti; *Non avertas faciem tuam à me, &*

Dryades *milis ero descendentibus in lacum. O Dryades*] id est, nymph
arborum & præcipuè quercuum, quia δρῦς δρυὸς quercu

Napeæ. dicitur. *Florúmq; deæ*] quæ *Napeæ* dicuntur. *Nymphæq.*] si
Oreades. licet aliarum rerum; ut montium, quæ *Oreades*; & flum
Naiades. num, quæ *Naiades* dicuntur; & marium, quæ *Nereïdes*
Hamadryades, & arborum quoque, quæ *Hamadryades. O nemorum Sy-*
Sylvanus. *vane pater*] unde à sylvis denominatus. Hic quoque adve
nisse dicitur ad Gallum amore pereuntem, à Virgilio i
Bucolicis:

Venit & agresti capitis Sylvanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Unde dicit, *Servate, precamur*; quia nymphæ amare,
amari solent. *Servate*, inquit, *Decus*] id est, ornarum flor
& herbarum. *Nè floribus obsit*] Virg. Geor. 4. *Nec oves, b*
dive petulci Floribus insultent, aut errans bucula campo, D
cutiat rorem, & surgentes atterat herbas. Isla.] id est, vest

Domina. dona. *dominæ nostræ*] sic enim & Græci & Latini, & Barb

ri uxores vocant. Unde Maro in Diris: *Quod mea non mecum domina est. Circa tumulum*] Credebant enim in veteri superstitione beatas animas, quarum corpora molliter requiescerent. Unde Persius: *Nunc non cinis ille poetæ Felix? nunc levior cippus non imprimit ossa? Laudant convivæ, nunc non è manibus illis, Nunc non è tumulo, fortunatâq; favilla Nascentur violæ?* Et Juvenalis: *Dii majorum umbras tenuem & sine pondere terram, Spirantésque crocos & in urna perpetuum ver, Qui præceptorem sancti voluere parentis Esse loco.* Et Martialis: *Sit tibi terra levis, mollique tegaris arena.* Ovid. *Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna: Et sit humus cineri non onerosa tuo.* Contrà imprecatur Tibullus: *O tu qui Venerem docuisti vendere primus, Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis. Tristes ad busta puellæ Pierides*] .i. Musæ: Juvenalis: *Pierides, prosit mihi vos dixisse puellas.* *Bustum* dicitur, quasi bene ustum, locus ubi urna condebatur. *Urna* autem ab urendo dicta, quòd ustorum teneret cineres. Ideo autem Romani, qui tunc, ut nunc faciunt, terrâ condere solebant corpora defunctorum, cœperant ea concremare, quia per bella & invidiam eruta videbant aliquando ossa: Diversitatem tamẽ hanc ex Philosophis ortam putant, ut qui ex terra potissimùm sumpta putarent, terræ mandarent corpora; qui ex igne, igni. *Bustum.* *Urna.*

Lamentabile carmen] *Næniam* funebrem, aut corpore nondum sepulto *Epicedium*, & eo sepulto *Epitaphium*. In Daphnide autem dicit Maro: *Et tumulo superaddite carmen. Relegenda nepotibus*] .i. minoribus aut posteris. *Næniæ.* *Epicedium.* *Epitaphium.*

O virgo, si te tantus consumeret ardor,
Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes
Tranarem laturus opem: tu sævior hydrâ,
Me fugis: at culpæ nihil est in virgine; nam me
Nescit adhuc: si sciret enim, succurreret ultro.
Nec puto sub viti tam ferrea pectora vultu
Signa tamen vultûs fallacia; sub cute molli
Mens fera, sub blanda sunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam nostros intelligat ignes.
Si tamen illa meos vultus averterit, ibunt

In

In lacrymas oculi, triſte in ſuſpiria pectus.
Oderit illa licèt ſemper fugiátque ſequentem,
Iſta tamen, quocunque ferar, me cura ſequetur.
Ite procul medicæ, non ſum ſanabilis, artes:
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum eſt)
Carmine pallentes animas revocatis ab Orco:
Ite procul, vanis precibus qui flectere divos
Creditis: adverſam eſt, & inexorabile cœlum.
Me rapit impatiens furor, & juvat ire per altos
Solivagum montes, per luſtra ignota ferarum.

O virgo, &c.]Sunt verba Amyntæ per apoſtrophen puellam abſentem alloquentis. *Per centum Scyllas*]numerus finitus pro numero infinito. Scylla autem & Charybdis pericula ſunt maxima in mari Siculo; finguntur autem poetis eſſe monſtra marina, ex puellis tranſmutata. Nam Scylla Phorci fuit filia: Charybdis mulier vorax. De Scylla dixit in Bucol. *Quid loquar? aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſequuta, &c.* De Charybdi & etiam Scylla Æneïd. 3. *Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis Obſidet.* Et ita quia ut dixit Horatius in arte, *Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fuga, ſi caret arte.* ideo de eo, qui unum periculum evitans in aliud incidit dici ſoler, *Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu ſevior hydra*]quam Hercules tandem exuſſit, cùm amputato capite illi ſemper bina repullulare videret. Erat enim lacus quem exuſſit, & locum fertilem reddidit; ſed ſerpens aquatica fingitur. *At culpæ*]id amatorié. Nam ſemper amici aut purgant, aut non credunt peccâſſe. Unde ille: *Nec ſi mihi credere tantum. Signa tamen vultûs fallacia*]ſcilicet *ſunt.* Juvenal. *Fronti nulla fides: quis enim non vicus abundat Triſtibus obſcœnis? Mens ſera*]unde notus, ſed minùs idoneus autor. *Omnis quæ nitido volucris plumeſcit amictu, Non eſt, ſi ſimulet vera columba tamen. Sæpe ſub agnina latet hircus pelle Lycaon. Súbq; Catone pio perfidus ille Nero. Si tamen illa meos vultus averterit*]videtur Hypallage, ut ſit, ſi averterit ſuos vultus me. Id enim indignabundi faciunt. Æneïd .1. *Diva ſolo fixos oculos aversa tenebat.* Sed ſi accipiatur averto, ſicut aver-

Averto. Averſor.

sor, & avertor accipi solent, pro eo, quod est per indignationem avertendo contemno, sicut Servius fieri posse asserit, qui dicit averto & avertor in una significatione declinari posse; dicitur recta loquutio, & non figurata, qualis est illa apud Boëtium, *Heu! heu! quàm surda miseros avertitur aure! &c.* Unde est frequentativum aversor, quo frequentiùs utimur. Ovid. in Fastis. *Officióq; levem non aversatus honorem. Medicæ artes*] Unde Apollo apud Ovid. Metam. primo dicit: *Inventum medicina meum est, opiféxq; per orbem Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis: Hei mihi, quòd nullis amor est medicabilis herbis! Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus artes! Ite procul, &c.*] quia Romanis earum erat odiosa professio. Unde Æneïd. 4. *Magicas invitam accingier artes. Quod nec credere dignum est*] Unde de Pythonissa quæ Samuelem excierat dubitant Theologi, an Samuelem revera, an nequam spiritum in illum transfiguratum; quod Augustinus potiùs asserere videtur. *Animas revocatis ab Orco*] i. ab inferno urgente. Unde Orcus quasi urgus, à quibusdam dictus videtur. Sic in Bucol. *Avertor.* *Orcus.*

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto:
His ego sæpe lupum fieri, & se condere sylvis
Mœrim, sæpè animas imis exire sepulcris,
Atque satas aliò vidi traducere messes.

Vanis precibus] i. impié: sed ex amentia amantium, Epicuro tamen dignum. *Solivagum*] non in solo, sed solum vagantem. Soli autem sibi videntur amantes, dum sunt sine amata. *Per lustra*] per latibula, aut latebras. *Ignota*] scilicet hominibus, hoc est, in via. Æneïd. 4. de Didone, *Sempérque relicta, Sola sibi, semper longam incomitata videtur Ire viam, & Tyrios deserta quærere terra, Eumenidumi veluti, &c.* Id autem nunc erat illi, & est nunc huic, futuræ mortis indicium. *Solivagum.*

Talia jactantem, verbis conabar amicis
Flectere: sed vulnus nihil insanabile curat.
Illum per campos nox intempesta silentes,
Illum exorta dies inter dumeta videbat
Insomnem semper, rarò sylvestria poma

Car-

Carpentem, & potu contentum simplicis undæ;
Post longos gemitus, exhaustáque lumina fletu
Assiduo, post lamenta & convulsa frequenti
Pectora singultu, moriens finivit amores.
Exanimum corpus tumuli sine honore relictum,
Nocturnæ absumpsere feræ, volucrésque diurnæ.

Faust. *Heu funesta lues, fatalis machina, passim*
Corda venenatis penetrans humana sagittis,
Aquiparans hominem pecudi! Quæ pocula Circe?
Quæ pejora unquam potuit dare philtra Calypso?
Quæ Styx? quòd Phlegethon gravior? quæ major Erinys?
O stulti, quicunque Deum dixistis Amorem!
Num natura nocens Deus est? ubicunque locorum
Sit Deus, est homini clemens, innoxius, æquus.

Fort. *Heu miserande puer, tenera sublate juventa!*
Quæ tibi nascenti luxerunt sydera? quæ tam
Noxia pars cœli est, ut te, nil tale merentem,
Læserit, & primis infortunârit ab annis?
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit; omne
Carmen, & argutis quicquid modulamur avenis,
Doctus eras: nisi te mors immatura tulisset,
Dignus eras hederis, dignus Parnasside lauro.
Nec melius cecinit pugnas, ac tristia bella,
Hordea, & agrorum cultus, & pascua noster
Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.
Namque tibi præcox animi solertia, nobis
Cognita jampridem, magnam producere frugem
Cœperat; & specimen tuleras virtutis & artis
Non vulgare tuæ: poteras jam gloria dici
Ruris, & ætatis decus indelebile nostræ.
Te Padus, & noster lugubri Mincius ore,
Cum Nymphis flevere suis, ut Thracius Hebrus
Orphea: te tristes ovium flevêre magistri,
Ut Daphnim luxisse ferunt: te pascua & agri
Undique, & audita est totis querimonia campis.
Spargite pastores tumulum redolentibus herbis,
Atque sacerdotum cantus, ac thura quotannis

Dicite, & æternam requiem cantate poetæ.
Faust. *Tu tamen arva tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Elysium, nos hîc te flemus Amynta.
Fort. *Flendum hodie nobis fuerat: nam tristia nocte*
Nescio quæ mœstis cernebam insomnia formis.
Sed jam vesper adest, & sol se in nube recondens
Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbres.
Cogere, & ad caulas pecudes convertere tempus.

alia jactantem] Fortunati est in sua persona loquentis, & impietatem atq; amentiam Amyntæ damnantis. Æneïd. 1. *alia jactanti. &c. Verbis amicis*] id est, quæ amicos decent. Est enim amicus, a, um, adjectivum. Unde amicior & amicissimus leguntur. *Conabar*] id verè, quia sine effectu conamur. *Sed nihil*] id est, nulla res. *Curat*] id est, purgat vulnus insanabile. Nullum tamen est in moribus tale ante suprema fata. Aut *vulnus insanabile nihil*] id est, nihili curat verba. *Inter dumeta*] ubi dumi & vepres crescunt. *Insomnem*] id est, nullum somnum admittentem, quod miserè amantium est: Æneïdos quarto: *At non infelix animi Phœnissa, nec unquam Solvitur in somnos, oculisve aut pectore noctem Accipit. Sylvestria poma*] In sylvis nascentia. *Exhaustq; lumina*] id est, oculos exhaustos. *Moriens finivit amores*] Unde & Comicus; *Hanc nisi mors mihi adimet nemo.* Dixit tamen Maro: *Curæ non ipsa in morte relinquunt. Sine honore tumuli.*] id est, insepultum. *Fatalis machina*] Alludit ad equum Trojanum, de quo Maro Æneidos secundo, *Scandit fatalis machina muros. Fatalis* igitur *machina*] .i. instrumentum ad exitum fatale ducens. *Æquiparans hominem pecudi*] unde fictæ sunt transformationes, quas Circe in socios Ulyssis exercuit. Psalmista: *Homo cùm in honore esset, non intellexit*, & c. *Philtra*] .i. amatoria pocula ad amorem inducentia. Circe autem & Calypso ex Odyssea Homerica notissimæ sunt, ad quas Ulysses appulsus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia ad principium 7. Æne. plura videbis. Calypso autem, autore Hesiodo, Oceani & Tethyos, aut, Homero judice, Atlantis filia, insulam à se denominatam, in mari Iönio tenuit, ad quam Ulysses à Circe dis-

Curare.

Insomnis.

Lumina.

cesserat, naufragus pervenit, & amatorio illectus, sept
annos permansit, vixq; divelli potuit. *Philtra* autem dic
tur, quia Philos amator dicitur, pocula, aut carmina,
alia ad amorem inducentia. *Quæ Styx?*] infernalis pal
tristitia dicta. *Phlegethon*] fluvius ab ardore denomina
Erinnys] dicitur furia. *Num*] id est, nunquid, *natura noc*
Physicè hoc dicit. Nam virtutes naturales, deos diceb
Unde Plinius lib. 2. naturalis hist. *Fragilis & laboriosa*
talitas in partes ista digessit, fragilitatis suæ memor, ut p
onibus quisque coleret, quo maximè indigeret, &c. Vim
amoris, Cupidinē genere masculino, quia deum, diceb
Quæ tibi nascenti luxerunt sydera?] iterum fatale putat.
de ubi de fato loquuti sumus. *Cœlum defuit*]. i. benign
fluentia cœli. *Doctus erat*] Quemvis ergò sui temporis
ctum deflet, secutus Maronem in Daphnide. *Mors i*
tura] id est, ante maturitatem veniens. Id enim dicitu
maturum, quod nondū est maturum. Præcox autem,
ante tempus maturum, quasi præcoctum & præcoqu
Illud autem (inquit Quintilianus) *præcox ingenium ha*
merè ad frugem pervenit: quia præcoci ingenio præditi, a
moriuntur, aut studia deserunt. Dignus eras hederis] quibu
ronantur poetæ, eò quòd sunt in tutela Liberi patris
eis coronatus ex India rediit. Horatius: *Me doctarum*
ræ præmia frontium Diis miscent superis. Persius: *Quorum*
gines lambunt hederæ sequaces. Juvenalis: *Ut dignus veni*
deris, & imagine macta. Virgilius in Bucolicis: *Atq; h*
ne tempora circum Inter victrices hederam tibi serpere lau
iterum: *Hedera crescentem ornate poetam. Dignus Par*
lauro] id est, in Parnasso monte Phocidis Bœotiam v
Musis & Apollini sacro, nascente. Est ergò Parnassus
tronymicum à patria sumptum. Sed hîc pro nomin
trio ponitur, quasi sit Parnassica *Nec meliùs cecinit pu*
ut in Æn. *Et agrorum cultus*] ut in Geor. *Et pascua*]
stores, ut in Bucolicis. Nam etiam pascua in Geor.
Noster] id est, nostras; hoc est, Mantuanus. *Tityru*
Virgilius, qui se per Tityrum in primo Bucolico car
significavit, *A magno Alexi*] id est, Augusto, *Præcox sol*

Philtra.
Phlegethon.
Erinnys.
Immaturus.
Præcox.
Hedera.
Parnassis.
Parnassus

Hebrus

Insomnia.

D 2 ECLO-

De natura mulierum, inscripta

ALPHUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Amissum memorat caprum, puerique furorem
Janus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre.

Alphus & Janus.

I Jane, caper (video) macer est tuus: esse solebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc dejectus humi, flexis piger auribus herbam
Olfacit, & summis attingit gramina labris.

Janus. *Languet, & ex isto languore facetia surgit:*
Quæ, quoties memini, risum ciet; edita nondum est:
Edita cùm fuerit, totus mirabitur orbis.

Alph. *Jane, soles narrare sales lepidissimè, & ore*
Suaviloquo: dic ergò tuus cur langueat hircus.

Janus. *Res non ficta, deus testis, sed facta recenter:*
At dulce id facinus non est narrabile gratis.
Quid pretii sperare licet? quæ dona reporto?

Alph. *Jane, ubi congessit nidos Philomena, docebo.*

Janus. *Qui leviter spondet, promisso eludit inani.*

Alph. *Qui non credit, inops fidei: sed pignore tutum*
Te faciam, duo tela mea deprome pharetra.

Jane, caper] Principium hujus Eclogæ ex macie capri c[illegible]tat occasionem facetę narrationis de pastore mercena[illegible] qui captus amore puellæ, in foveam feris positam inci[illegible] ubi inventus & à vicinis rusticis extractus, furorē am[illegible] non destituit: occasione cujus, graphicè mulierum in[illegible]nia describuntur. *Macer est*, qui *solebat esse acer, & elatis*, [illegible] Unde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam [illegible] busdam belluis competit: *Profectò hoc sic est, ut puto: o[illegible]bus nobis ut res dant sese, ità magni atq; humiles sumus. Fl[illegible] auribus*] id est, auriculis laxis, & pendentibus, quia m[illegible]bus. *Herbam olfacit*] id morbi indicium est. *Risum ciet* excitat, à *cieo* secundæ conjugationis; est enim præs[illegible] temporis. *Totus mirabitur orbis*] Rusticâ jactantiâ & ga[illegible]

litate hoc dicit: nam si ex persona poetæ dicatur, verè illi dici posset; *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.* Quid enim mirum, si rusticus imprudens in foveam cecidit? *Jam soles narrare sales*] i. non insulsos apologos. *Ubi congessit*] Latinus Maro: *Namque notavi Ipse locum, aëriæ quò congessere palumbes.* Nam quæ ferre aut tendere ad locum significant ut *convenio, confluo, congero*, adverbium ad locum desiderant, & non in loco: Potest tamen dici, *Ubi congessit*] id est, concinnavit & construxit, postquam allata fuit materies. *Qui leviter spondet*] proverbiale est: nam ferè usu venit, ut, qui citò promittunt, difficulter promissa exhibeant, & è converso. *Qui non credit*] Alio proverbio ex arte Rhetorica respondet: *Qui non credit, inops est fidei*; quia qualis quisq; est, talem judicat quemlibet: & ità, qui fidus non est, neminem fidum existimat. *Deprome*] i. exime. *Duo tela*] i. duo spicula, aut duas sagittas, quæ sunt pastoribus tum. pro. Virgilius; *Cùm Daphnidis arcum Fregisti & calamos.* an. *Incipiam, Nymphæ Parnassides, ora movete,*
Et memorate mei dira infortunia capri,
Ac Philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer, præfectus ovili,
Assiduè pascebat oves, caprum atque capellas.
Servitium nobis pueri fuit utile, donec
Virgine conspecta, quæ tum huc veniebat aquatum,
Tabuit: ex illo vecors jam tempore factus,
Frigidiùs curare gregem, contemnere caulas
Cœpit, & exhausto subvertere cuncta cerebro.
Quum sopitus erat, poterat vigil esse videri.
Nugabatur enim quando vigilabat, inerti
Corporis officio, solvebat somnia mente.
Huncergò in saltu ludens per cornua caprum
Viminibus validis inter dumeta ligârat,
(Quarta dies hodie) tentans an vincula posset
Vincere cervice, ac præduræ robore frontis.
Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat.
Corda subit virgo, dilecta recogitat ora;
Ora, sinus, & quæ fari pudor, omnia volvit.

Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
Nocte recordatus surgit, pavidúsque per umbras
Dum graditur, ruit in foveam, quæ fronde saligna
Captandis obducta feris & stramine sicco,
Instar erat putei fundo irremeabilis alto.
Est caper in vinclis, puer est in carcere, pastor
Nullus oves curat: jam tertia luxerat hora.
Miror, oves refero ac numero: caprúmque requirens,
Obstupeo; puerum clamo, magalia lustro.
Vera loquar: magicis nè fortè liquoribus unctus,
Extimui, ascenso migrâsset in aera capro:
Namque striges tali fama est ope, nocte vagantes,
Ad quædam longinqua procul convivia ferri.
Attonitus tandem pecudes ad pascua duco.
Dúmq; nemus subeo meditans mecum, ecce, per umbras,
Ecce, procul caper in dumis strepit, atq; reluctans
Cornibus adversis contra sua vincula pugnat.

Incipiam] Sic Æneïdos secundo, *Incipiam: Fracti bello*, & *Nymphæ Parnassides*] id est, Musæ Parnassum frequenta solitæ. *Ora movete*] Virg. *Pandite nunc Helicona deæ, cant movete.* Sed quia præcipitur ab Hor. in arte, *Nec deus int sit, nisi dignus vindice nodus Inciderit*; videbitur quibusd non apta invocatio, quia non debet deus invocari aut i duci ad difficultatem dissolvendam, nisi res tanta sit, ut pibus humanis fieri, aut geri nequeat. Verùm poetæ a quando ridiculè, aliquando juxta æstimationem invoca tis invocationem faciunt: Unde Juvenal. descriptur Rhombum, dicit Satyrâ quartâ: *Incipe Calliope, licet hîc co dere, non est Cantandum, res vera agitur: narrate puellæ Pieri prosit mihi vos dixisse puellas.* Hoc autem ridiculè dicit: h verò loquitur rusticus, cui quam dicturus est res summ difficultatem habere visa est. Unde priùs dixit, *To mirabitur orbis. Philomenæ*] quos Philomena congess *Conductus*] ergò mercenarius. *Servitium*] .i. famulat *Tabuit*. i. lentâ tabe exhaustus est. *Vecors*]. i. pravi, aut p versi cordis. *Frigidius*]. i. negligentiùs, sicut in re dilige dicit per contrarium, Maro: *Fervet opus. Exhausto cere*

Servitium.
Tabescere.
Exhaustus.

nim

nimiâ ſolicitudine effœto. *Quum ſopitus erat*] id eſt, ſo- *Sopitus.*
mno obrutus, *poterat videri eſſe vigil. Nugabatur enim*] id *Nugari.*
eſt, ſecum inaniter loquebatur: Hor. *Neſcio quid meditans*
nugarum. Perſius: *Nugari ſolitos. Ludens*] id eſt, ad ludum, ut
curam animi premeret. *In ſaltu*] in paſcuis ubi pecudes ſa-
liunt. *Tentans*] id eſt, periculum faciens. *Quæſitum perer-* *Tentans.*
rat] id eſt, pererrando it quæſitum; non enim conſtruitur
prius ſupinum ſine motu, ſaltem latente. *Et quæ fari pudor*]
ſcilicet *eſt:* id eſt, gremium, & infra gremium pudenda.
Fronde ſalignâ] id eſt, ſalicum foliis. *Obducta*] id eſt, ob- *Saligna.*
ducta in ſuperficie. *Captandis feris*] id eſt, ad captandas *Obducta.*
feras. *Jam tertia luxerat hora*] ſcilicet poſterioris diei. *Re-* *Refero.*
fero] Recenſeo, aut ſeparo. *Magalia*] id eſt, caſas, & tugu- *Magalia.*
ria. *Striges*] ſortilegæ, & magicis utentes. *Ad quædam*
longinqua] Id enim ſibi perſuadent dæmonibus illuſæ. *Ec-*
ce] quaſi diceret, Præter ſpem.

Tetruit incautum ſubitò feralis imago,
Et nil tale ratum: firmato pectore tandem,
Noſco animal; ſubiénſque rubos, ſeco vincula truncâ.
Serò domum rediens, video per paſtua longè
Turbam exultantem riſu juveniliter alto.
Ut propè conſtitimus, méque agnovêre, ſalutant,
Et, Tuus, ecce, aiunt, puer his, ô Jane, luporum
Erutus è ſoveis, dum nocte perambulat agros,
Incidit in caſſes. Et ſic inventus uterque,
Et caper, & paſtor. Caper hæc incommoda paſſus
Languet adhuc: puer imprudens, inſanior hirco eſt.
Virgo ſuperbivit mox, ut ſe audivit amari;
Et pueri ſimulans curam ignorare, pudorem
Fingit, ut ad formam faciat pudor; ora ſinúmque
Ornat, & in terram verſis incedit ocellis,
Callida vulpina rem ſimplicitate gubernat.
Hæc ſtudia, hi caſſes, hæc ſunt mulieribus arma.
Ille ſua ſperans Galatea aliquando potiri,
Contempta mercede, ſuos ſectatur amores.
Propterea plauſiro, ſtiva, bobúſque relictis,
Ad paſtoris opus redeo: ſubjecta furori

Ista juventutis levitas, rura omnia vexat.

Feralis. *Terruit incautum*] Rem prosequitur. *Feralis*] id est, terribilis ut fera; id est, mors. Nam si dicatur *imago feralis*] id est, ipsius feræ, non videtur rario carminis stare: nam *fera* primam corripit, *feralis* producit. Æneidos quarto: *Sic láque culminibus ferali carmine bubo, Incautum Et nil tale canentem. Firmato pectore tandem, nosco animal*]scilicet ubi primùs accesseram. *Seco*], i. abrumpo vincula quibus in vestibulis alligatus erat. *Incidit in casses*]in foveam, in laqueos. Ovidius: *Incidit in casses præda petita meos. Virgo superbivit*]Principium principalis narrationis, *Et pueri simulare curam ignorare*] Non simulans curam, sed dissimulans ignorare curam, sc. amorum. Nam simulamus, id quod non est, esse: dissimulamus, id quod est, non esse. *Pudorem fingit*] id est, simulat, & fallaciter præ se fert. *Ora sinúmq;*] quibus est muliebris species. *In terram versis*] id enim quid dicas decet. Unde Æneid. primo: *Tum breviter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mulieribus arma*] *Mulieris*] naturâ antepenultimam corripit, sed necessitate producit. Lucanus: *Si qua Deûm soboles, si qua est mulieris origo.* *Galatea.* *Galatea*] puella lactea, sed rustica. Unde Maro: *Namq; (fatebor enim) dum me Galatea tenebat, Nec spes libertatis erat nec cura peculi. Contemptâ mercede*] sc. quam à Jano acceperat. *Ista*] sc. vilis. *Levitas*] id est, ineonstantia propter amores & leves mores.

Simulare. *Dissimulare.* *Galatea.* *Levitas.*

Alph. *Quod nequit ingenium, casus facit: ô stupor, ô sors*
Ingeniosa! ô res risu celebranda bimestri
Jane, fides servanda, tibi Philomena laborat.
Sed quod tam vafro memoras de virginis astu,
Rettulit in mentem, quæ psallere sæpe solebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus Umber.

Janus. *Dic Umbri, dic, si quid habes, meditare parumper*
Et verba & numeros; Umbri est memorabile carmen.

Alph. *Est, ut ais, sed non gratis memorabile carmen.*
Quas referes grates? & quid mercedis habebo?

Janus. *Accipe, promissis absolvo, & spicula reddo.*

Alph. *Dum vado ad ventrem post hæc carefta levandum,*

Jane, meum tu coge pecus, nè vitibus obſit.

Janus. *O aries, aries, qui tortis cornibus atrum*
Dæmona præſentas, ſemper vineta ſubintrans;
Non ſapies, donec foſſa tibi lumina fronte
Eruero. Non ſunt porrecta in jugera centum
Paſcua ſat, niſi pampineos populeris & agros?

Quod nequit ingenium, caſus facit] interloquitur Alphus, nè unius ſermo faſtidio ſit. Senſus autem eſt; Multa quæ per ingenium excogitare nequeas, caſu in mentem veniunt.

Riſu bimeſtri] id eſt, duos menſes durante. *Tibi Philomena* Bimeſtris.

laborat] id eſt, nidificat. Unde Maro: *Sic vos non vobis nidificatis aves.* *Fœmineis de fraudibus Umber*] homo ex Um- Umber.
bria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. *Dic*

Umbri] Ordo eſt, *Dic, dic*, inquam, *ſi quid habes Umbri*] id eſt, de Umbro aut de carminibus ejus. Virg. *Quin age, ſi quid habes, in me mora non erit ulla.* & iterum: *Si quos aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.* Medita- Meditari.
te] exerce, experite. Virg. *Sylveſtrem tenui muſam meditabere avena.* *Et verba & numeros*] Idem? *Numeros memini, ſi verba tenerem.* *Non gratis*] .i. non ſine mercede. *Promiſſis*] ſcilicet Philomenæ pullis. *Et ſpicula*] .i. ſagittas. *Dum vado ad ventrem*] Hoc profectò nimis ruſticè, tamenſi ruſtico congruit; facit tamen poeta ad exprimendum morem ruſticum. *Tu coge*] .i. compelle in unum nè divagetur. Virg. *Tityre coge pecus.* *Nè vitibus obſit*] depaſcendo pampinos, aut uvas decutiendo. *O aries, aries*] Alloquutio ruſticâ ad pecus. Sic Maro ad arbores: *Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte, Sic poſitæ quoniam ſuaves miſcetis odores.* Non objicitur autem, nec corripitur, *ô*, quia vox monoſyllaba in principio carminis poſita. *Atrum Dæmona*] .i. ſpiritum malè callidum, qui, cùm pingi verè non poteſt, cornutus tamen pingitur. *Non ſapies*] .i. non eris ſapiens & fugitans malorum, *donec ego eruero tibi lumina*] id eſt, oculos, & hac Lumina.
fronte foſſa] .i. perforatâ & excavatâ, evulſis oculis. *Popule-* Populari.
ris] .i. deprædaberis, ſpolies. *Et*] .i. etiam. *Agros pampineos*] id eſt, vineas, in quibus vites ſunt, quarum frondes pampinos vocamus. Dicitur etiam *populo*, Virg. in Æneïd. *Non nos aut Libycos ferro populare penates Venimus, &c.*

Al-

Alph. *Jane, recordatus redeo: sed plurima forsan*
Nondum nota tibi referam: cognoverat Umber
Omnia, quæ fas est homini perdiscere: cœlos,
Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes.
Viderat & Rhodopen, atq; alta Ceraunia, & Ossam,
Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq;, Padum.
Attica Romanis referebat carmina verbis,
Ore utroq; potens, & lingua primus utraque.
Hunc unum nobis invidit Græcia, & ipsi
Arcades, & Thracum saltus, & Thessala Tempe.
Si quid erit quod fortè velis tibi notius esse,
Candidus, illius semper documenta secutus,
Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebit.
Sed jam septiforem flatu experiamur avenam.
Antè tamen Nymphæ, precor, ut Libethrides adsint.
Præsertim quæ plus meminisse Polymnia fertur.

Jane, &c.] Purgatâ alvo redit ad narrationem. *Viderat* Hac Periphrasi videtur Gregor. Tifernatem dicere, q eâ tempestate vixerat. Nam γρηγορέω significat vigilo: V

Rhodope. gilantis est autem multa videre. *Viderat & Rhodopen*]
Ceraunia. Thraciam, ubi Rhodope mons est: *atq; alta Ceraunia*] mo
Ossa. tes Epiri à fulminibus dictos. *Et Ossam*] montem Thes
Araris. liæ. *Ararim*] qui à Lugdunensibus nunc *Sogona* dicitu
Uterq; autem, tam Arar seu Araris, quàm Rhodanu
Lugdunum confluit, ad cujus confluentem erat olim il
ara de qua Juven. *Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad ara*
Tyberis. *Tyberim*] fluvium Hetruriæ, qui Romam perfluit. *Padu*
Padus. fluviorum regem in Italia, in mare Adriaticum ex Alpib
inferioribus incidentem. Unde Homerus Eridanum, q
& Padus dicitur, ex inferis ad superos tendere dicit. *At*
ca] id est, Græca, & potissimùm Attica, quia Attica li
gua è quinq; Græcorum linguis cultissima est. *Romani*
id est, Latinis verbis: nam aliter ea non intellexisset rus
cus. *Ore utroque*] & Græco sermone & Latino. *Et prim*
.i. peritissimus utrâq; linguâ. *Hunc unum nobis invidit Gr*
cia] .i. invidè nobis esse conspexit, cùm similem non h
beret: quod in vita Antonii Campani etiam de Turc

con

commemorant: verùm hîc Tifernatem intelligam. *Et ipſi Arcades*] *ipſi* emphaſim habet, quaſi dicat peritiſſimi muſici, *Et cantare pares & reſpondere parati. Et Thracum ſaltus*] ubi Orpheus, Amphion, aliíq; complures verſati ſunt vates. *Et Tempe*] .i. amœniſſima loca Theſſaliæ, qui- *Tempe.*
bus etiam muſicus chorus verſatus eſt. *Candidus, illius, &c.*] Per *candidum* credo poëtam intelligi, cujus exterior veſtis, ut Carmelitis cæteris, & mens ferè candida eſt: *Hæc*] .i. documenta Umbri. *Sed jam ſeptiformem*] .i. ſeptem fora- *Septif.*
mina habentem. Virg. *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Libethrides nymphæ*] .i. Muſæ, aut Libethrum, locum quendam in Thracia; aut Libethram, fontem in Magneſia regione Theſſaliæ adjuncta incolentes: Maro: *Nympha noſter amor Libethrides, &c. Præſertim quæ* *Libethrides.*
ipſus] ſubaudi, cæteris: alioqui dixiſſet, plurimum. *Polymnia*] *Polymnia.*
πολὺ .i. multum, & μνήμη, .i. memoria, cujus filiæ Muſæ ſunt. Dicitur etiam *Polyhymnia*, .i. multorum hymnorum, ſeu laudum. Hor. *Nec Polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton.*

Fœmineum ſervile genus, crudele, ſuperbum,
Lege, modo, ratione caret: conſinia recti
Negligit; extremis gaudet, facit omnia voto
Præcipiti, vel lenta jacet, vel concita currit
Fœmina: ſemper hyems, atque intractabile frigus,
Aut cani ardentes contriſtat ſydere terras:
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat;
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit.
Si gravis eſt, mœret torvo nimis heroica vultu.
Si ſtudeat comis fieri, gravitate remiſſa
Fit levis: erumpit blando laſcivia riſu,
Et lepor in molli radiat meretricius ore.
Flet, ridet, ſapit, inſanit, formidat, & audet,
Vult, non vult, ſeclímque ſibi contraria pugnat,
Mobilis, inconſtans, vaga, garrula, vana, bilinguis,
Imperioſa, minax, indignabunda, cruenta,
Improba, avara, rapax, querula, invida, credula, mendax,
Impatiens, oneroſa, bibax, temeraria, mordax,
Ambitioſa, levis, maga, lena, ſuperſtitioſa, De-

Desidiosa, vorax, ganeæ studiosa, palatum
Docta, salax, petulans, & dedita mollitiei,
Dedita blanditiis, curandæ dedita formæ;
Iræ, odiique tenax, in idonea tempora differt
Ulciscendi animos, infida, ingrata, maligna,
Impetuosa, audax, fera, litigiosa, rebellis.
Exprobrat, excusat tragica sua crimina voce.
Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
Ridet amicitias, curat sua commoda tantùm.
Ludit, adulatur, defert, sale mordet amaro.
Seminat in vulgus nugas, auditáque lingua
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum.
Dissimulat, simulat, doctissima fingere causas,
Ordiriq; dolos, fraudique accommodat ora,
Ora omnes facili casus imitantia motu.

Fœmineum servile genus] multa in muliebrem sexum superciliosè dicuntur, quæ omnia in malas dici possunt: sed

Facul. rissimæ sunt bonæ secundum Lucilium, qui dicit: *Heu cul est homini inventu bona fœmina nusquam*: ubi *facul*, *facile* antiquè dixit. Et Susarion Megarensis antiquæ mœdiæ princeps: *Audite populus, Susarion hæc dicit fi Phyllini Megarensis tripodiscius; Malum sunt mulieres*: *Sed men, O populares, non est invenire domum sine malo.* Mu tamen etiam in sanctis literis in bonarum commendati

Modus. nem dicuntur. *Sed mulierem fortem quis inveniet? Modo*] est, moderatione, de qua Horat. 1. ser. *Est modus in re sunt certi denique fines, Quos ultra citráque nequit consis rectum. Extremis gaudet*] quæ ambo mala sunt, quia virtuti duo vitia opponuntur; alterum per abundantia

Canis alterum per defectum peccans. *Aut canis*] .i. canicula, *Sirius. Odit*] præteriti est temporis, & ità producitur; reperies apud idoneos *odio*, nisi semel in Cicerone *odi*

Hergice. *Nimis hernia*] id est, aspera, ut Hernici montes in Ita asperrimi. *Gravitate remissâ, Fit levis*] quia *Dum vitant st ti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fug caret arte. Lepor meretricius*] .i. suaviloquium, & blandit meretricibus dignæ. *Sibi contraria*] id est, inconstans, u

addit, *Mobilis, inconstans*]Æneïd. 4. --*varium, & mutabile*
per Fœmina. Imperiosa].i. affectatrix imperii. *Indigna-* *Imperiosa.*
nda] fastidiens frequenter. *Cruenta*] cruoris & sangui- *Indignabun-*
s appetens, & maximè, ut Juven. docet, vindictæ. *Im-* *dus.*
ba].i. improbanda. *Avara*]quia rapax, sed tamen inati- *Cruentus.*
r expendit. Juven. *Prodiga non sentit pereuntem fœmina* *Improbus.*
sum: Ac velut exhausta redivivus pullulet arca *Numnus, &* *Avarus.*
leno semper tollatur acervo, Non unquam reputat quanti sibi
dia constent. Rapax]ergò, ut expendat. *Querula*]quia
dicit Juvenal. *Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat.* *Ma-* *Maga.*
] .i. fortilega, magicæ arti intendens, ut Juvenal. docet.
c magicos affert tantus, hic Thessala vendit Philtra, quibus
deant mentem vexare mariti. Lena] etiam filiarum vendi- *Lena.*
x. Juven. *Scilicet expectas ut tradat mater honestos, Aut*
os mores quàm quos habet: utile porrò Filiolam turpi vetulæ
ducere turpem. Superstitiosa] quod idem Juvenalis sexto
cet, ut cætera ferè quæ hîc habentur. *Ganeæ*] sic & alii *Ganea.*
ristiani poëtæ, sed ganeo primam producit. Satyricus,
cultas ganeo pultes. palatum docta].i. delicata. *Salax*] id est, *Salax.*
xuriosa. *Tragica voce*] .i. quali utuntur tragici dum in-
rtunia regum lamentantur. *Litigiosa*] quia nulla ferè
usa est, in qua non fœmina litem moverit. *Nil*].i. nihili
ndit fœdera. *Ludit*].i. illudit. *Defert*].i. clàm diffamat,
crimen occultum pandit. *Sale amaro*]id est, callidâ re-
chensione. *Seminat*].i. dispergit in vulgus. *Nugas*]id est,
s frivolas. *Ex humili tumulo producit Olympum*]id est, nil
i non promittit posse efficere. *Ora omnes*]Ordo: Accom-
odat, inquam, ora imitantia facili motu *omnes casus*] id
, eventa omnia, hoc est, scit se accommodare rebus, &
dere cum ridentibus, & flere cum flentibus, imò inter-
m utrumque simul.

Non potes insidias evadere, non potes astum
Vincere: tantæ artes, solertia tanta nocendi.
Et, quanquam videas oculis præsentibus, audet
Excusare nefas: potis est eludere sensus
Sedulitate animi: nihil est, quod credere possis,
Et nihil est quod non, si vult, te credere cogat:

His

His facient exempla fidem. Quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachî Tarpeia sinistri.
Sæviit in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris Ægeas oneravit navibus undas.
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:
Concubitus nati longæva Semiramis ardet.
Causa necis vati conjux fuit Amphiarao.
Occidêre viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuêre poetam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaeæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.
Decepit Judæa virum Rebecca, suámque
Progeniem, velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ conjux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem, Lavinia Troas
Implicat ancipiti bello. Bryseis Achillem
Depulit è castris, demens Chryseide factus
Fulminat Atrides & sentit Apollinis iras.
Eva genus nostrum felicibus expulit arvis.

Astus. *Non potes*] Eandem rem prosequitur. *Astum*] id est, astutia. *Nihil est quod credere possis*] quia *Et quanquam videas oc[...] &c.* Juven. -- *nihil est audacius illis Deprensis, iram a[...] animos à crimine sumunt.* -- *Quæ crimina non sunt Fœmi[...] tentata manu*] Quasi dicat, nulla non sunt, & ità om[...] sunt. *Tarpeia*] virgo quæ ut armillas, quas in brachiis [...]stium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam: [...] de armis brachiorum obruta interiit. Dicitur autem [...] *brachî*] pro *brachii:* quia aliter versus non staret. *Sæv[...] natos*] Virg. *Sævus amor docuit natorum sanguine matrem C[...] maculare manus:* nam Medea à Jasone spreta, omnes co[...]

Tyndaris. munes liberos præter Thessalum trucidavit. *Tyndaris*] [...] est, Helena Tyndari (ut putabatur) filia, à Paride rap[...] aut ipsum sequuta; mille carinis à Græcis repetita [...]

Scylla. *Scylla*] Nisi Megarensium regis filia, absciso purpu[...] capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa host[...]

pertulit. *Biblis*] ut Ovid. Met. 9. docet, exardet amore Cauni fratris, à quo spreta, in fontem sui nominis conversa est. *Biblis.*

Subicit se Myrrha parenti] scilicet Cinyræ: de quo lib. 10. Met. quæ etiam in Myrrham arborem illîc conversa dicitur. Est autem in verbo *subicit*] Syncope. Nam si (ut debet) *subjicit* scriberetur, esset positio brevis. Fecerunt tamen id alii quoque. *Myrrha.*

Semiramis] regina Babyloniæ, & regni Assyriorum moderatrix, exarsit amore Nini filii, quem diu simulaverat, ut Just. docet lib. 1. *Semiramis.*

Causa necis vati conjux fuit] .i. Eriphile. De qua in Thebaïde Statii multa leguntur.

Belides] Beli neptes, filiæ Danai fratris Ægypti regis, quæ quinquaginta nupserunt totidem patruelibus, i. patrui Ægypti filiis, coactæ ab eo: sed à patre, qui ab oraculo habuit sibi cavendum à tali genero persuasæ, primâ nocte omnes maritos suos interfecerunt præter Hypermnestram, quæ Lynceo pepercit, à quo Danaus obtruncatus. *Belides.*

Cicones] Mulieres Thraciæ, ut autor est Virg. in fine Georg. *Cicones.*

Pasiphae] uxor Minoïs regis Cretensium, amore tauri incensa, se in ligneam vaccam à Dædalo effictam includi fecit; sic cum tauro concumbens, & postea cum Minoe, Minotaurum genuit. *Pasiphae.*

Ordo est: *petulantia luxuriæ Pasiphaeæ*] .i. ipsius Pasiphaes, scilicet *est cognita. Phædra*] Pasiphaes & Minois filia, Hippolytum privignũ, cui desponsata, sed non tradita à Theseo fuerat, interpellavit de stupro. At cùm ille renueret, nè patri injurius sit, detulit apud patrem, quasi ille interpellâsset ipsam; unde credulus pater, à Neptuno sive à patre Ægeo impetrat, ut à Phocis marinis belluis equi Hippolyti in furorem versi, ipsum dissolverent: unde Hippolytus ab ἵππος, quod est equus & equa, & λύω, .i. dissolvo, dictus præsagio quodam videtur; nam ab Hippolyte matre id nomen priùs habere potuit. *Hippolytus.*

Decepit Judæa Rebecca virum] scilicet Isaacum cujus oculi caligaverant. *Suámq; Progeniem*] .i. filium charissimum Jacob. *Velans hircino tergo*] .i. pellibus hircorum aut caprorum, ut pilosus perciperetur, ut erat Esau. *Rebecca.*

Conjux] scilicet Deïanira. *Fatale venenum*] .i. tunicam sanguine venenato Nessi intinctam dedit. *Deïanira.*

Alcidæ] .i. Herculi Alcæi nepoti *Alcides.*

His facient exempla fidem. Quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachî Tarpeia sinistri.
Sæviit in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris Ageas oneravit navibus undas.
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:
Concubitus nati longæva Semiramis ardet.
Causa necis vati conjux fuit Amphiarao.
Occidêre viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuêre poetam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasphaeæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.
Decepit Judæa virum Rebecca, suámque
Progeniem, velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ conjux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem, Lavinia Troas
Implicat ancipiti bello. Bryseïs Achillem
Depulit è castris, devens Chryseïde fastus
Fulminat Atrides & sentit Apollinis iras.
Eva genus nostrum felicibus expulit arvis.

Non potes] Eandem rem prosequitur. *Astum* id est, astutia. *Nihil est quod credere possis*] quia *Et quanquam videas oculis &c.* Juven. *--nihil est audacius illis Deprensis, iram animos à crimine sumunt. --Quæ crimina non sunt Fœminea tentata manu*] Quasi dicat, nulla non sunt, & ità omnia sunt. *Tarpeia*] virgo quæ ut armillas, quas in brachiis hostium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam. de armis brachiorum obruta interiit. Dicitur autem *brachî*] pro *brachii:* quia aliter versus non staret. *Sæviit natos*] Virg. *Sævus amor docuit natorum sanguine matrem Commaculare manus:* nam Medea à Jasone spreta, omnes communes liberos præter Thessalum trucidavit. *Tyndaris*] est, Helena Tyndari (ut putabatur) filia, à Paride rapta aut ipsum sequuta; mille carinis à Græcis repetita est. *Scylla*] Nisi Megarensium regis filia, abscisso purpureo capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem

pertulit. *Biblis*] ut Ovid. Met. 9. docet, exardet amore Cauni fratris, à quo spreta, in fontem sui nominis conversa est. *Biblis.*

Subicit se Myrrha parenti] scilicet Cinyræ: de quo lib. 10. Met. quæ etiam in Myrrham arborem illîc conversa dicitur. Est autem in verbo *subicit*] Syncope. Nam si (ut debet) *subjicit* scriberetur, esset positio brevis. Fecerunt tamen id alii quoque. *Myrrha.*

Semiramis] regina Babyloniæ, & regni Assyriorum moderatrix, exarsit amore Nini filii, quem diu simulaverat, ut Just. docet lib. 1. *Semiramis.*

Causa necis vati conjux fuit] .i. Eriphile. De qua in Thebaïde Statii multa leguntur.

Belides] Beli neptes, filiæ Danai fratris Ægypti regis, quæ quinquaginta nupserunt totidem patruelibus, .i. patrui Ægypti filiis, coactæ ab eo: sed à patre, qui ab oraculo habuit sibi cavendum à tali genero persuasæ, primâ nocte omnes maritos suos interfecerunt præter Hypermnestram, quæ Lynceo pepercit, à quo Danaus obtruncatus. *Belides.*

Cicones] Mulieres Thraciæ, ut autor est Virg. in fine Georg. *Cicones.*

Pasiphae] uxor Minoïs regis Cretensium, amore tauri incensa, se in ligneam vaccam à Dædalo effictam includi fecit; sic cum tauro concumbens, & postea cum Minoe, Minotaurum genuit. Ordo est: *petulantia luxuriæ Pasiphaeæ*] .i. ipsius Pasiphaes, scilicet *est cognita. Phædra*] Pasiphaes & Minois filia, Hippolytum privignũ, cui desponsata, sed non tradita à Theseo fuerat, interpellavit de stupro. At cũm ille renueret, nè patri injurius sit, detulit apud patrem, quasi ille interpellâsset ipsam; unde credulus pater, à Neptuno sive à patre Ægeo impetrat, ut à Phocis marinis belluis equi Hippolyti in furorem versi, ipsum dissolverent: unde Hippolytus ab ἵππος, quod est equus & equa, & λύω, .i. dissolvo, dictus præsagio quodam videtur; nam ab Hippolyte matre id nomen priùs habere potuit. *Pasiphae.* *Hippolytus.*

Decepit Judæa Rebecca virum] scilicet Isaacum, cujus oculi caligaverant. *Rebecca.*

Suámq; Progeniem] .i. filium chariorem Jacob. *Velans hircino tergo*] .i. pellibus hircorum aut caprorum, ut pilosus perciperetur, ut erat Esau. *Conjux*] scilicet Deïanira. *Deïanira.*

Fatale venenum] .i. tunicam sanguine venenato Nessi intinctam dedit. *Alcidæ*] .i. Herculi Alcæi nepoti *Alcides.*

poti putativo: nam Amphitryonides dicitur, cùm Jovis
Hippodamia. filius. *Hippodamia*] Oenomai Helidis & Pisæ regis fi
patrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nup
Erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando i
nuberet: nupsit autem superata in curuli certamine, d
tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, qu
Lavinia. equorum domitrix. *Lavinia*] filia Latini, Turno desp
sata à matre Amata, & Æneæ per oracula & patris ass
Briseis. sum. Trojanis multis exitii causa fuit. *Bryseis*] quæ Ac
sorte obvenerat: cùm abductâ Chryseïde, quę Agamem
ni obvenerat, hanc Agamemnon vi abstulisset, effeci
Achilles iratus armis abstineret, & multos Græcorum
terimi sineret, donec Patrocli amici necem ulciscì ve
Atrides. *Atrides*] id est, Atrei filius, saltem putativus, Agamemn
Fulminat] id est, irâ & amore æstuat. *Factus demens Chr*
Fulminare, Chryseio. *de*] id est, per amorem Chryseïdis, filiæ Chryse sacer
tis Apollinis, qui cùm infulatus in exercitum Græco
filiam expetitum venisset, nec obtinuisset, sævâ pesti
tiâ ab Apolline impetratâ, tandem eam abduxit. *Senti*
gò iras Apollinis] id est, pestem quâ totus exercitus
cabatur. *Felicibus arvis*] paradiso.

Credite pastores, per rustica numina juro,
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,
Si vobis ovium cura est, si denique vobis
Grata quies, pax, vita; leves prohibete puellas,
Pellantúrque procul vestris ab ovilibus omnes;
Thestylis, & Phyllis, Galatea, Neæra, Lycoris.
Dicite: Quæ tristem mulier descendit ad Orcum
Et rediit? potuit, si non malè sana fuisset,
Eurydice revehi per quas descenderat umbras:
Rapta sequi venuit fessam Proserpina matrem.
At pius Æneas rediit, remeavit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Unus equis, alter pugnis bonus atque palæstra:
Et noster Deus, unde salus & vita resurgit.
Hæc sunt, pastores, hæc sunt mysteria nobis
Advertenda: animi fugiunt obscœna viriles,
Famineæ loca delectant infamia mentes.

Vt semel in scopulos vento contortus, & unda,
Nauta scit incautis monstrare periculanautis:
Sic senior longo factus prudentior usu,
Praeteritos meminit casus, aperitq; futuri
Temporis eventus, vitæq; pericula monstrat.
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia cervi,
Si agna lupum, si dama canem: muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantùm tibi noxia, pastor?

redit Pastores] Convertit sermonem ad pastores, quorum ocendi gratiâ hæc de fœminis dixit. *Per rustica numina*] antiquè, nisi ad Deum & sanctos, quibus arva custo-æ sunt, referamus. *Thestylis, &c.*] Harum enim memi-it Virgilius in Bucol. dicens, *Thestylis & rapido fessis messo-ibus æstu, Allia serpyllumq; herbas contundit olentes.* Et iterum, *eundem à me illos abducere Thestylis orat.* Item: *Phyllida ta mihi, meus est natalis Iola:* &, *Phyllida amo ante alias: nam discedere flevit.* Item, *Malo me Galatea petit lasciva puella. Huc ades ô Galatea, &c.* Item, *Ille Neæram Dum fovet. em, Tua cura Lycoris, Perq; nives alium, perq; horrida castra ta est. Dicite*] ingeniosa excogitatio. *Rapta*] Raptæ le-untur mulieres ab inferis, & ferè redemptæ, sed non redi-e. *Eurydice*] Orphei conjux, cùm eam Aristæus pastor sequeretur, à serpente, qui in herbis delituit, extincta, ab rpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, eâ le-e, ut ea non respiceret: quod tamen fecit: unde reverti acta est; quod quarto Georgicon, ad finem graphicè de-ribitur, & à Boetio non segniter. *Proserpina*] Cereris fi-a, à Plutone surrepta, & à Cerere matre inventa, redem-a fuisset, si nihil apud inferos gustâsset; sed granum omi gustavit, ut non rediret. Unde Geor. 1. *Nec repetita qui curat Proserpina matrem. At pius Æneas rediit*] post-am illùc, duce Sibylla, patris videndi gratiâ descendi-t, ut 6. Æneid. latè dicitur. *Remeavit & Orpheus*] reli-à tamen conjuge. *Maximus Alcides*] .i. Hercules, ut Pi-thoũ redimeret. Virgilius: *Quid Theseа magnum? quid me-rem Alciden? & duo fratres, Unus equis*] scil. Castor: tamen irg. ponens nomen pro nomine, dixit, *Domitus Pollucis habenis.*

Eurydice.

Alcides.

benis. Alter pugnis] scil. Pollux. Fratres gemini in cœlo translati, ubi Geminos constituunt: signum tam latum, dum alterum occidit, alterum oriri incipiat; unde fabu locus est, ut alter mortalis, quippe à Tyndaro genitus, ter immortalis, ab Jove satus dicatur; sed mutuâ charit ità devincti, ut immortalitatem communicarent, ut alt moriente, alter reviviscat. Unde sexto Æneidos: *Si frat Pollux alterna morte redemit, Itq; redítq; viam toties.* Mel

Alter. *Alius.* autem legitur *a ter* quàm *alius*: quia *alter* de duobus, *alius* pluribus dicitur. *Et noster Deus*] dominus noster Je Christus, qui descendit ad inferna, & tertio die resurre à mortuis. *Advertenda*] considerandæ. *Animi viriles fug obscœna*] naturaliter quidem usq; adeò, ut qui non fugi effœminati dicantur, aut muliebres. Unde est illud En apud Ciceronem in 1. de officijs: *Vos etenim juvenes mi geritis muliebres, Illáq; virgo viri. Fœmineas loca dele infamia mentes*] id quidem de turpibus verum est. *Sen* Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis

Fulica. terranis de periculis marinis creditur. *Fulicæ* aves sunt rinæ. Docet autem belluas prudentiores esse in fugien nocivis, ac insidiosis, quàm nos sumus.

Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ:
Cùm flet, & appellat te blandiùs, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus;
Non animis, non virtuti, non viribus ullis
Fidito, non clypeo, cujus munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impunè Medusæ.
Monstra peremerunt multi, domuêre gigantes,
Evertêre urbes, legem imposuêre marinis
Fluctibus, impetus fluviorum, & montibus asperi.
Sacra coronârunt multos certamina: sed qui
Cuncta subegerunt, sunt à muliere subacti.
Rex qui pastor erat, funda spolióq; leonis
Inclytus, & natus qui templa Sionia fecit,
Primus & excellens invicto robore Samson,
Fœmineum subiêre jugum: minùs officit ignis,
Saxa minùs, rhomphæa minùs, minùs hasta, minùs
Nec formæ contenta suæ splendore, decorum

Auget mille modis mulier: frontem ligat auro,
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos:
Arte regit gressus, & lumina temperat arte.
Currit, ut in latebras ludens perducat amantem:
Vult dare, sed cupiens simplex & honesta videri:
Denegat, & pugnat; sed vult super omnia vinci.
Fœmina Cæciaco (res mira) simillima vento est,
Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Est in eis pietas Crocodili] Crocodilus, est animal terrestre, aquatile, crescit ex minimo ad decem & septem & amplius cubitos: quibusdam Ægyptiorum Crocodili sacrosancti sunt: quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitantur. Unde Juven. *Crocodilon adorat Pars hæc.* Est autem bellua hæc, quæ ova parit instar anserinorum, contra fugaces terribilis, contra insequentes autem fugax; hebetes oculos habet in aqua, extra aquam acerrimi visus est; conspecto homine emittit lacrymas, mox appropinquantem devorat; unde factum est proverbium, *Lacrymæ Crocodili*, de his qui sub specie pietatis homines fallunt. Graphicè ergò dicit, *Est in eis pietas Crocodili.* *Crocodilus.*

Hyæna] autem animal est in Africa præcipuè nascens; utramq; ei naturam esse nonnulli existimãt, & alternis annis marẽ, alternis fœminam fieri. Hoc Aristoteles negat. Collum ei & juba continuatæ spinæ porrigitur, flectiq; nisi circumactu totius corporis non potest. Humanum sermonem inter pastorũ fabula assimulare dicitur, nomén q; alicujus discere, quem foras evocatum dilaceret; vomitionem etiam hominis imitari ad solicitandos canes, quos invadit. Solet præterea ad animal sepulcra eruere, ut corpora inquirat: Hæc Sipontinus; ob quæ rectè dicitur, *astutia Hyænæ.* *Hyæna.*

Fidito] i. confidito. *Non clypeo*] scilicet crystallino ipsius Palladis, cujus numine protectus Perseus Medusam interemit; è cujus sanguine natus fingitur Pegasus equus alatus. Erat autem Medusa una trium Gorgonum, quæ unum habuisse oculum, quo vicissim uterentur, dicuntur: hoc est, unionẽ seu margaritam: erat autem pulcherrima; unde se inspicientes, in stuporem traxit, & ità in saxa vertere dicta est: *Fidito.* *Medusa.*

Hanc enim visam Neptunus, ardens amore, in templ
usque Palladis insequutus, illic oppressit; unde irata d
ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues m
tavit, deditq; ut omnes eam insicientes, in lapides ver
rentur. Perseus autem dicitur Danaës Acrisii regis Ar
vorum filiæ, ab Jove oppressæ, filius. *Monstra, perem*
multi] ut Hercules, Theseus, Perseus. *Domuere gigant*
ut dii in bello giganteo, & Hercules Antæum in Lib
& Geryonem in Hispania, Cacum in Italia, & alios al
Everterè urbes] ut Scipio Carthaginem in Africa, & M
mantiam in Hispania, Græci Trojam, & alii alias. *Le*
imposuere maximis Fluctibus] ut Cæsar, & Augustus, Lu
no lacui: Xerxes, qui pontem super mare extruxit,
cùm dirutum videret, flagellis cædi jussit. *Et montibus o*
ut idem Xerxes, qui Athon montem æquavit solo, &
parte navigabilem fecit. Juven. *Velificatus Athos.* Dic
autem *asperis*, per Syncopen pro *asperis*. *Sed qui Cunct*
egerunt] Juv. Sat. 6. *Nunc patimur longæ pacis mala; sævi*
mis Luxuria incubuit, victúmq; ulciscitur orbem. Rex qu
stor erat] David, *fundâ*,] quâ Goliah stravit. *Spoliógq*
quem se adhuc pastorem interemisse dicit. *Et natus*] .i
lius ejus Solomon. *Qui templa Sionia*] .i. Hierosolymi
Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De h
libris Regum, & de Samsone lib. Jud. dicitur. *Rhom*
framea, quâ Angelus à Paradiso terruit Adam & E
Plebeii ac triviales sunt versiculi: *Adam, Samsonem,*
Davidem, Solomonem, Femina decepit: Quis modò tutus
Frontem ligat auro] quod crinale vocant, aut reticulo
reo, seu aurato *Purpurat*] id est, purpureas facit: hoc
rubicundas. *Arte*] scilicet fucatoriâ. *Lumina*] id est,
los. *Currit, ut in latebras ludens perducat amantem*] Und
eta: *Malo me Galatea petit lasciva puella: Et fugit ad sal*
secupit antè videri. Aut ad eam respicit, de qua. Prov. 1
rum in modum graphicè loquitur Solomon: omitto
ba, quia in manibus sunt. *Vult dare*] scil. stuprum, &
piam sui. *Sed vult super omnia vinci*] ut vim sibi illatam
cat. *Cæcias vento*] Cæcias enim trahit ad se nubes,
alii venti propellunt.

Quisquis es, (expertus moneo) tentare recusa
Dum licet, hæc fragilis quot habet fastidia sexus.
Immundum natura animal, sed quæritur arte
Mundities, id luce opus est, ea somnia nocte.
Deglabrat, atq; lavat, pingit, striat, ungit & ornat:
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum.
Consilio speculi gerit omnia, labra movere
Discit, & inspecto vultum componere vitro.
Discit blandiri, discit ridere, jocari.
Incedens humeros discit vibrare, natésque.
Quid sibi vult nudum pectus? quid aperta superne
Ritmula, quæ bisidam deducit in ubera vallem?
Nempe nihil nisi quò virus penetrabile sensum
Plùs premat, & Stygiæ rapiant præcordia flammæ.
Hi juvenum scopuli, Syrtes, Scyllæ atq; Charybdes.
Hæ immundæ Phinei volucres, quæ, ventre soluto,
Proluvie fœda thalamos, cœnacula, mensas,
Compita, templa, vias, agros, mare, flumina, montes
Inquestare solent: hæ sunt Phorcynides ore
Monstrifico extremis Libyæ quæ in finibus olim
Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es (expertus moneo) Parenthesis est. *Tentare* id est, cœnare & periculum facere. *Recusa*] Ovid. *Dum licet, in-gus subtrahe colla jugo.* Et iterum; *Principiis obsta: sero me-dicina paratur, Dum mala per longas invaluêre moras. Fastidia*] Fastidia. est, superbos contemptus. *Immundum naturâ animal*] ti imo vituperandi hoc diceret, ineptiret. Nam si naturâ mundæ, & curâ ac arte mundæ sunt, in hoc venient dandæ, quòd arte naturam corrigunt: verùm animo de-rtandi ab earum illecebris & fucatâ venustate, id dicit. *luce opus est*].i. nihil aliud faciunt nocte & dies, sive no- & interdiu. *Deglabrat*] id est, lævem & glabra facit tem, rugis & pilis amotis. *Striat*]in tricas colligit capil-s. *Tota*]scilicet ens aut existens dolus. *Tota histrio*]ludia, scurrilis. *Tota venenum*]quia uritq; videndo fœmina & ctu inficit. Unde quidam: *Est tactu viscus mulier, visu basi-cus. Humeros discit vibrare*]id nimium petulantes faciunt,

quæ humeros agitant ſicut in amplexu: nam honeſtæ n
tres ſtudent eſſe demiſſis humeris. *Natéſq;*] id eſt, clun
Satyricus, *Tremulo deſcendunt clune puellæ. Rimula*] id
Bifida. fiſſura veſtium in ſinu inter mamillas. *Quæ bifidam*] id
Virus. in binas partes diviſam. *Virus*] id eſt, venenum, quo v
inficit. *Flammæ ſtygiæ*] .i. infernales: potiùs dixiſſe Ph
Præcordia. gethonteæ. *Præcordia*] ſunt tenues membranæ circa c
quæ dicuntur affectionum, ſive paſſionum ſedes. *Hi ju
num ſcopuli, ſyrtes*] id eſt, brevia, vada arenoſa, in quæ
inciderit, difficulter evadit. Allegoricè ergò ſumma pe
cula intelligit, ſicut ſunt Scylla & Charybdis, in mari
Harpyæ. culo. *Immundæ Phinei volucres*] .i. Harpyæ, de quibus
neïd. 3. *Excipiunt Strophades, Graio ſtant nomine dictæ in
Ionio in magno quas dira Celæno, Harpyæq; colunt aliæ, Ph
ia poſtquam Clauſa domus, menſæq; metu liquêre priores.
ſtius haud illis monſtrum, nec ſævior ulla Peſtis, & ira D
Stygiis ſeſe extulit undis. Virgineus volucrum vultus, fœdi
ventris Proluvies uncæq; manus, & pallida ſemper Ora f
Phineus autem rex Arcadiæ liberis novercam ſubindu
eóſq; ut illi complaceret, excæcavit: ob quam rem
dii, ei oculos ſuſtulerunt, & immiſerunt Harpyas, qua
cibum abriperent; quod & diu fecerunt. Sed quia Argo
tas hoſpitio ſuſceperat, miſerunt ad eum Zetem, & C
im, Boreæ regis ac venti Thraciæ, ac Orithyæ ab eo
tæ filios, juvenes alatos, qui eas ad Strophadas uſq; p
Cœnacula. lerunt. *Cœnacula*] altiora domus, aut pro locis in q
Inceſtare. cœnatur. *Inceſtare*] .i. polluere, & non caſtum redder
neïd. 6. *Et totam inceſtat funere claſſem. Hæ ſunt Phorcy
id eſt, Gorgones. Ovid. Finibus extremis Libyes, ubi ſe
tellus Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem, Squallebant
Phorcynidos arva Meduſæ.*

Carmina doctiloqui curſim recitavimus Umbri,
Quæ ſi viſa tibi nimium prolixa, memento,
Ipſius id rei vitium, non carminis eſſe.
Non longum eſt carmen: mulierum amentia longa eſt.
O memorande ſenex, quo ſe vetus Umbria tantum
Jactat, & ipſe tuæ Tyberis conterminus urbi:

Martia non abs re tantum te Roma vocabat.
Ipsa tuas artes, & non trivialia nôrat
Carmina: te vitâ functum flevêre Latinæ
Naiades & Graiæ. Tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea vivat Olympo.

Carmina doctiloqui] Hunc, ut dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemvis eâ tempestate doctum. *Ipsius id rei*] contra artem producit syllabam. Nam quintæ declinationis nomina non producunt *e* ante *i*, nisi præcedat *i*: & ità rei, spei, fidei, plebei, penultimam corripiunt. Possumus verum emendare sic: *Ipsius esse rei vitium, non carminis, illud. Non longum est carmen*] Unde Martial. *Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma*] aut bellicosa illa, aut Martem autorem habens, unde Livius in præfatione: *Si cui populo licere oportet, consecrare origines suas, & ad deos referre autores; ea belli gloria est P. R. ut cùm suum, conditoríque sui parentem Martem potissimùm ferat, tam hoc gentes humanæ patiantur æquo animo, quàm imperium patiuntur. Non trivialia*] Non vulgaria. Virg. *Non tu in triviis docte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? Te vitâ functum*] id est, defunctum. *Latinæ Naiades*] id est, *Naiades.* viorum & fontium Italicorum nymphæ, propter serionem Latinum. *Et Graiæ*] id est, Græcæ, propter Græ- *Graiæ.* am. *Tua molliter ossa quiescant*] unde priùs ubi de sepulo levi loquuti sumus, differuimus: hoc ad veterem perpet superstitionem, nam veriùs Virgilius dicit; *Facilis jura sepulcri.* Et Sen. *Quid refert, humine an in sublimi pusciam? Mens aurea,*] id est, pulcherrima. *Vivat Olympo*] *Olympus.* est, cœlo: hoc catholico viro dignum est. Olympus tem Macedoniæ mons altissimus, pro cœlo à Græcis otissimùm poni solet.

De consuetudine divitum erga Poëtas inscripta CANDIDUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Otia Sylvanus miratur inertia vatis,
Candidus abjectos queritur nunc esse poëtas.

Sylvanus & Candidus.

CAndide, nobiscum pecudes aliquando solebas
Pascere, & his gelidis calamos inflare sub umbr
Et miscere sales simul & certare palæstrâ.
Nunc autem, quasi pastores & rura perosus,
Pascua sopito fugis, & trahis otia, cantu.

Can. *Vos, quibus est res ampla domi, quibus ubera vaccæ*
Plena ferunt, quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte nivent, & pinguia prandia fumant,
Carmina laudatis; si quid concinnius exit,
Plauditis, ac læti placidas extenditis aures,
Pro numeris venas laudes, & inania verba
Redditis; interea pastor sitit, esurit, alget.

Syl. *Nónne potes curare greges, & dicere versus,*
Cùm vacat, & positis vitam traducere curis?

Cand. *Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet*
Ire, redire, lupos arcere, mapalia sepe
Cingere, mercari paleas & pabula, victum
Quærere: nil superest otî; laudabile carmen
Omnem operam, totúmq; caput, Sylvane, requirit.
Grande utrumque opus est, & nostris viribus impar.
Cùm cecini, sitio: sitienti pocula nemo
Porrigit, irrident alii: Tibi penula (dicunt)
Candide trita, genu nudum, riget hispida barba:
Jam sylva implumes, & hyems in montibus albet,
Irascor, doleo, indignor: fert omnia victus,
Lanitium, fœtúsque mares; non vendimus agnas,
Sed quia lac pascunt, premitur nihil: ubera siccant.

Candide, nobiscum, &c.] Argumentum hujus eclogæ est

ſtatio tenacitatis divitum in poetas; quorum ingratitu-
ne, & avaritiâ, aurea vena in poetis extinguitur. Per
ndidum autem mihi verisimile fit, poetam posse intelli-
; per *Sylvanum*, quemvis divitem avarum. Inducit ta-
en utrumque pastorem, unde dicit *sub his umbris*] quasi
nar, sub quibus sumus; nec quicquam aptius *Sylvano*,
àm esse in *sylvis*. Est autem ferè eadem farrago quæ in
venal. Satyr. 7. *Et miscere fides*] id est, lepores ser-
onis. *Sopito*] id est, oppresso, & neglecto cantu, quæ
es doluit *Sylvano*. Nam divites avari, licèt nihil confe-
nt in poetas bonos, admirantur tamen eos, & oble-
antur eorum carminibus: unde Juven. in dicta Satyra,
es nulla ulterior; didicit nam dives avarus, Tantum admira-
, tantùm laudare diserto, Ut pueri Junonis avem, i. pavo-
em admirantur & laudant: quia laudato nihil porrigunt,
d, si possunt, plumas auferunt. *Plena ferunt*] Maro signi-
cantiùs *distenta* dixit. *Alba mulctralia*] id est, mulctras, *Mulctralia.*
oc est, vasa in quæ mulgetur, lacte albicantia. *Cymbia*] *Cymbia.*
est, vasa incurva in morem cymbarum facta. *Carmina*
udatis] sicut jam Juven. dixit. *Si quid concinimus*] id est, *Concinimus.*
odularius: & ut Persius; *Si quid tamen aptius exit. Plau-*
tis] id est, applauditis. *Vanas laudes*] quia nihil com-
odi afferentes. Nam *probitas laudatur & alget. Alget*]
uia nudus, & ità algore conficitur. Juven. Sat. 7. *Tædia*
ac subeunt animos, tunc sêq; sudamq; Terpsichoren odit facunda
nuda senectus. Et pòst: *neque enim cantare sub antro Pierio,*
yrsimve potest contingere sana Paupertas atque æris inops, quo
ôte diêq; Corpus eget. Satur est cùm dicit Horatius, Ohe, &c.
mnem operam gregibus] Juven. *Pectora nostra duas non ad-*
mittentia curas, Magnæ mentis opus, &c. Mapalia] id est,
asas, & ruguria. *Sepe*] sepimento: Est ablativus à no-
minativo *sepes*. *Nil supereſt otii*] pro otiis; enumerat autem
negotia pastoralia, volens à consimili etiam alia intelli-
gi. *Tibi penula*] id est, vestis exterior, attrita. *Sylvæ im-* *Penula.*
lumes] .i. foliis spoliatæ. *Fert omnia victus*] .i. aufert. Si-
ut Maro; *Omnia fert ætas, animum quoque. Victus* autem]
. necessitas edendi ut vivas: aut *victus*] .i. cibus quo vi-
vas.

vas. *Fert*] id est, absumit. *Lanitium*] id est, lanam. *Fœ-mares,*] id est, arietes, & hædos, ac coleatos reliquos. *vendimus agnas*] quia ad futuram propagationem reti-unt eas. *Lac* pascunt] id est, sugunt & absumunt, dum-scuntur. *Premitur nihil*] id est, non fit caseus mollis. ro: *Et pressi copia lactis. Vbera siccant*] ex Marone est, alia multa.

Pœnitet ingenii, si quid mihi, pœnitet artis,
Pœnitet & vitæ, postquam mihi nulla secundant
Ex tot syderibus quot sunt in nocte serena.
Hactenus, ut nôsti, gratis cantavimus; ætas
Indiga paucorum, merces fuit: altera longè
Conditio senii, quod nunc subit: omnium egenos
Reddit, & extinctis lucri spem viribus aufert.
Mox erit utendum partis, modò quærere tempus.
En! formica brevis, sed provida bestia condit
In brumam nova farra cavis æstate latebris;
Neve renascantur fruges secat ore sepultas.

Sylv. *Scire genethliacos fatalia sydera dicunt:*
Hi sub Mercurio vates, & sub Jove reges,
Magnatésque locant: istis dat Juppiter aurum
Atque magistratus; dat Maiæ filius illis
Ingenium, linguam, citharas, & carminis artem.
Hæc tua sors; quid quæris opes? Deus omnia in omn-
Dividit, ut melius nobis videt esse futurum.
Sorte tua contentus abi, sine cætera nobis.

Cand. *Sunt tibi divitiæ, mihi carmina; quid petis ergò*
Carmen, & invadis partes, Sylvane, alienas?

Sylv. *Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma;*
Sed dare dulcisonis aures concentibus opto.

Cand. *Si gaudere meis igitur concentibus optas,*
Nos gaudere tuis opibus, Sylvane, decorum est,

Sylv. *Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit*
Invidus, atque animo bona fert aliena molesto.

Cand. *Sic quoque tu nostris absens gaudere camœnis*
Sat potes: hæc artis sat sint tibi gaudia nostræ:
Carmina sint auris convivia, caseus oris.

Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus; omnia non dat
Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeátque
Alter ope alterius, quæ res conjungit in unum
Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Pœnitet ingenii] Prosequitur *Candidus* querelas suas. *Pœnitet ingenii*] id est, habere ingenium ad carmen aptum. *Si quid mihi*] scilicet est ingenii. *Nulla secundant*] id est, prospera sunt; ut ventus & flatus secundus, id est, sequens, & a tergo veniens navigantibus. *Quot sunt*] id est, apparent. Nam plura sunt. *Gratis*] .i. Sine mercede. Sed *ætas*] scilicet juvenilis. *Indiga*] .i. indigens paucorum: non enim subjecta est morbis, nec tanto eget munimento contra rigora. *Quod*] scilicet senium. *Nunc subit*] .i. surrepit, non animadvertentibus nobis. *Omnium egenos Reddit*] Unde juven. *Lucri spem*] id est, spem lucrandi. *Mox erit utendum partis*] id est, acquisitis in juventa. *Nunc quærere*] pro quærendi, id est, acquirendi. *Tempus*, subaudi *est*. *En! formica*] Salomon Prov. 6. *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam, quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Et 30. *Formicæ populus infirmus, qui parat in messe cibum suum.* Horat. primo Sermonum; *Si quid: Parvula, nam exemplo est magni formica laboris, Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo: Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri. In brumam*] id est, ad brevissimum diem, ut est in solstitio hyberno. Ordo est, *Condit*] *Condere*, est, abscondit. *Æstate*] id est, per æstatem *cavis latebris terra nova. Néve*] pro & né. *Renascantur*] id est, germinent. *Secat ore*] .i. germen auferendo, dirumpit. *Fruges ubertas*] id est, absconditas in terris. *Genethliacos*] id est, genesi & nativitate judicantes, qui inspecto nativitatis horoscopo, futuram vitam prædicunt. *Hi*] scilicet, genethliaci, & mathematici, *locant sub Mercurio*] id est, horâ ascendi, quâ Mercurius dominatur. *Vates*] i. prophetas, poetas, & omnes prudentes cauros ac ingeniosos. *Et Jove reges Magnatésq;*] Unde secundum Homerum in

Iliade

Iliad. *Honor autem à Jove est. Maiæ filius*] id est, Mercuri
Dat illis] scilicet vatibus sub se natis ingenium, & ità v
eos contentos esse debere suâ sorte; dicens, *Sorte tuâ co*
tentus abi. Sine] id est, derelinque. *Cætera*] id est, diviti
& opes. *Nobis*] id est, qui ingenium & carminis artem no
habemus. *Quid petis ergò Carmen*] subtilis objectio. *N*
tibi surripio carmen] Callida quoque responsio. *Nec Apo*
nis arma] citharam scilicet, cujus est inventor, ac cæt
ra instrumenta musica, quia *In medio residens complecti*
omnia Phœbus: est enim princeps musicorum. Horat. *Ly*
solers & cantor Apollo. Unde secundum Plinium, carm
Heroïcum oraculis Apollinis debemus. Et ideo Augus
illi ædem consecravit, ad quam carmina Phœbo digna
rantur; de qua Persius, *Ad sacra vatum carmen affero*
strum: & Juven. *Musarum & Apollinis æde relicta, &c.*
gaudere] Rursus acris objectio, & subtilior purgatio,
subtilissima rursum rejectio. *Carmina sunt auris convi*
caseus oris] Pulchrum & proverbiale est. *Quæ res conju*
in unum] Id verè dicit. Nam propter egestatem, & mu
auxilia, sunt inter varias nationes commercia. *Iberos*]
est, Hispanos.

Sydera jungamus; facito mihi Juppiter adsit,
Et tibi Mercurius noster dabit omnia, faxo,
Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis, alas.

Sylv. *Vana supervacuis inculcas plurima verbis.*

Can. *Vana inquis, quæ damna tuis inferre videntur*
Divitiis: si vis nostras audire camœnas,
Erue sopitam de sollicitudine mentem:
Vult hilares animos tranquilláque pectora carmen.
Torpeo ut esuriem patiens & frigora milvus:
Jamdudum squarrosa cutis, sitis occupat ora.
Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum
In loculis; &, vis positis me vivere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, tege, pasce, gravi succurre senectæ;
Invenies promptum versu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena,
Plena penus, pleníq; cadi, plenæq; lagenæ.

Horrea plena, greges læti, gravis ære crumena.
Tunc juvat hybernos noctu vigilare Decembres
Ante focum, & cineri ludos imitare bacillo,
Torrere, & tepidis tostas operire favillis
Castaneas, plenóq; sitim restinguere vitro,
Fabellásque inter nentes ridere puellas.
Tityrus (ut fama est) sub Mecœnate vetusto
Rura, boves, & agros, & Martia bella canebat
Atriis, & magno pulsabat sydera cantu:
Eloquium fortuna dabat. Nos debile vulgus,
Pannosos, macie affectos, farragine pastos,
Aoniæ fugiunt Musæ, contemnit Apollo.

Sydera jungamus] id est, Jovem cum Mercurio, id est, communica mihi dona Jovis, & communicabo tecum dona Mercurii. *Faxo*] i. faciam: ut *Mercurius noster*] id est, poetarum pater, & ingenii largitor, *det tibi pileolum*] id est, galerum, qui Mercurio assignatur, quòd semper ferè radiis solaribus quasi galero tectus sit. *Virgam*] id est, caduceum. Unde Maro Æneid. 4. *Tum virgam capit, hac animas ille evocat Orco Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit: Dat somnos, adimitq; & lumina morte resignat. Illâ fretus agit ventos, & turbida tranat Nubila.* Id autem ex ultimo Iliad. sumptum videtur, qui locus sic versus est: *Tum virgam capit, hac oculas Deus excitat ipse, Hac dulces suadet somnos, & lumina claudit.* Macrob. l. 1. Sat. dicit *caduceum* duobus draconibus ornatum fuisse, mare & fœminâ in nodum obligatis invicem parte mediâ voluminis sui: unde Mart. l. 7. *Cyllenes cœlíq; decus, facunde minister, Aurea cui torto virga draconе vivet. Citharæ*] quia tetrachordum invenit, i. lyram quatuor chordarum; cùm Apollo septem chordarum inveniſſet. Unde Hor. l. 1. Carm. *Curvæq; lyræ parentem. Nodum Herculis*] id est, in extricabilem, qualem Hercules invenit, qui nec principium, nec exitum habere videbatur: qui tamen dissolverat, dives erat. Hunc in caduceo jam ex draconibus consertum diximus. Alii *Herculanum nodum* dicunt, non ab Hercule inventum, sed à Mercurio: verùm ab Hercule dissolutum, non quidem arte, sed vi, quod,

Faxo.

Pileolus.

Citharæ.

Nodus Herculanus.

quod & Alexandrum magnum feciſſe dicunt. Uter
men,& Mercurius mercium ac mercatorum Deus,& H
cules, divitias quibus favent conferre dicuntur. U
Horat. *Dives amico Hercule.* Et Perſius: *O ſi Sub naſtro c
argenti mihi ſeria dextro Hercule!* Antiquitas enim (ut ſc
Diodorus) fabulata eſt Herculem dixiſſe, poſtquam
deos tranſlatus erat, qui ſibi decimam bonorum dica
Lucullus. vitam felicem ducturos: quod Lucullus ditiſſimus,&
Romanorum plurimi fecerunt, uſque adeò ut ex dec
illi templum egregium trans Tyberim ædificârint. Per
dum ergò intelligam difficultatem acquirendarum d
tiarum quas uterque confert: Mercurius quidem, v
mente & ingenio cauto; Hercules vi quâ aurea mala
tulit. *Alas*] quibus à diis ornatus mittitur. ut Æneïd.4
*primùm paribus nitens Cyllenius alis Conſiitit, &c. Vult hi
animos*] Unde Ovid. *Carmina proveniunt animo deducta
Squarroſa. no. *Squarroſa cutis*] Squarroſi dicuntur quorum cutis
urgit ob aſſiduam illuviem. Lucil. *Verorum ac rep
ſquarroſa incondita noſtra. Promptum verſu*]. i. ad ver
Videri poteſt dativus antiquus. *Plena domus*] ſcilicet
vitiarum. *Curas abigit*] quod tamen multis contrà ev
Nam ut dicit Juven. *creſcit amor nummi quantum ipſa p
nia creſcit. Horrea plena*] Legam meliùs: hordea pl
Greges læti] id eſt, pingues, qui lætitiam afferunt dom
Crumena. aut bene curati, & ità revera læti. *Gravis ære crumena*
eſt, marſupium, ut quidam dicunt. *Ære*] pecuniâ, quia
Ærarium. primùm fuit. Unde *ærarium*, quem fiſcum nunc ap
lant. *Ludos inarare*] id ſecuri faciunt ruſtici, divinare
Bacillum. entes quem ſulcum retigerint. *Bacillo*] parvo baculo,
dicitur in Nominativo bacillum. *Tityrus*] i. Virgil
Farrago. Farragine] pulmentario ex farre facto. *Aonie*] quæ
Aonia. Phocidis montibus, quos Aones olim habitaverunt,
quentes ſunt,

Syl. *Si ſperata mihi dederit fortuna quod opto,*
Candide, præſenti te ſollicitudine ſolvam.
Cand. *Optinam, Sylvane, foret tibi tanta voluntas,*
Quanta eſt hac etiam tibi tempeſtate faculias!

Non ego divitias Cosmi, non Serica posco
Pallia, non Tyrias chlamydas, non prandia regum,
Non patinam Æsopi fameo, clypeúmve Minervæ:
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut si mens non fallitur, ænea barba.
Hæc me jampridem memini didicisse sub Umbro.
Postulo vestitum, peto victum sub lare parvo,
Certior istud opis toti non defore vitæ;
Sint mihi Pythagoræ mensæ, Codrúsq; supellex.
Sæpe alios, qui spem dederint, invenimus ore
Magnificos, sed re modicos: tibi fidimus uni.
Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis
Spes, ut solstitio fiam Philomela reverso
Mutus & elinguis: suspendere postibus arma
Tempus erit, clausóque abigi spectacula circo.

Si sperata, &c.] Graphicè ostendit quod Ovidius dicit, *Nulla Pollicitis dives quilibet esse potest. Non ego divitias Cosmi*] Alii Cosmæ legunt, illius Florentini ditissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt divites; congruúmq; est divitibus nomen. κόσμος dicitur ornamentum & mundus: κοσμέω, idem est quod orno. Unde & Latini mundum pro ornamento accipiunt, dicentes *mundum muliebrem*, quæcunq; ad mulierem ornatum faciunt. *Non Serica posco Pallia*] *Seres* populi sunt circa Indiam, apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frondium canitiem depectunt aquâ perfusâ, ex quo vellere vestimenta conficiuntur, quæ Serica appellantur, ut auctor est Plinius. Unde & Maro: *Velleráq; foliis depectunt tenuia Seres.* Errat autem Servius qui Serica à bombycibus confici vult, cùm bombyces non apud Seras, sed in Arabia, & insula Coo peculiariter proveniant. Qui quidem bombyces vermiculi sunt, teláq; aranearum modo texunt, ad vestem luxúmq; fœminarum; quæ bombycina appellantur. Juv. *Quarum delicias pannus bombycinus urit. Non Tyrias chlamydas*] i. vestes ex purpura dibapha, i. bis tincta. ut apud Tyrum fiebat, & idcirco in magno erant pretio. *Non prandia regum*] i. prædivitum. Perfius, *In luxum, & prandia regũ. Non patinam Æsopi*] i. qualem procuravit

Seres. *Serica.* *Bombyces.* *Bombycina.* *Dibapha.*

curavit Æsopus; non fabulator ille Phrygius, sed Ro[illegible]
nus histrio, qui filiis ex quæstu histrionico ducenties [illegible]
stertiûm reliquit, quas opes filii absumpserunt. Unde H[illegible]
ratius secundo Sermonum: *Filius Æsopi, detractam ex* [illegible]
Metellæ, Scilicet ut decies solidum exorberet, aceto Diluit [illegible]
gnem baccam, i. margaritam seu unionē pretio decies sest[illegible]
tiûm, aceto liquefecit & absorpsit. Et ità filius hic nota[illegible]
tur, quia etiam Æsopus dici potuit. Literę enim omnes [illegible]
famant patinam Æsopi. Unde & Beroaldus: *Jam patina* [illegible]
sopi cedat, jam luxus Apitî, Et Ptolemæorum prodiga luxu[illegible]
Clypeúmve Minervæ]. i. quanti æstimata est ægis in pec[illegible]
Minervæ, quæ prudentiam denotat, quâ pectora sap[illegible]
tum muniuntur. *Nil opus est regis laribus*]. i. domibus [illegible]
ædibus. *Cui ferrea, &c.*] Quidam Pyrrhum intellige[illegible]
qui (ut Servius tradit) cùm à patre vocaretur Neo[illegible]
lemus, postea dictus est Pyrrhus, à colore pilorum [illegible]
subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone, aut [illegible]
ribus ejus, qui æneam dicti sunt habere barbam, atque [illegible]
nobarbi vocati. De qua re sic dicit Sipontinus: *Æ*[illegible]
bus, hoc est, rutilam & quasi æneam barbam habens, fuit co[illegible]
Domitiorum, ex qua familia Nero fuit. Autorem autem [illegible]
nis pariterque cognominis habuerunt L. Domitium, cui rure [illegible]
dam revertenti juvenes gemini augustiori formâ appar[illegible]
jusseruntque nunciari Senatui, ac populo Romano victori[illegible]
qua adhuc incertum erat: atq; in fidem majestatis adeò per[illegible]
runt males, ut è nigro rutilum æriq; assimilem capillum red[illegible]
quod insigne mansit, & in posteris ejus, ac magna pars ruti[illegible]
bâ fuerunt. Unde Cn. Domitium Neronis atavum, (qui i[illegible]
bunatu suo pontificibus offensior, quòd alium quàm se in [illegible]
sui locum cooptâssent, jus sacerdotum surrogandorum à c[illegible]
ad populum transtulerat, ac in consulatu Allobrogibus Al[illegible]
superatis, elephanto vectus fuerat, turbâ militum quasi inte[illegible]
nia sacrificii prosequente) Lucius Crassus orator dix[illegible]
esse mirandum, quòd æneam barbam haberet, cui os fe[illegible]
cor plumbeum esset. Hæc ille. Quia ergò Neronem [illegible]
stat palatium sumptuosissimum extruxisse, estque [illegible]
nobarborum familia, de illo intelligendum putem, [illegible]

Æsopi patina.

Pyrrhus.

Ænobarbus.

ficit Suetonius in ejus vita, quòd non in alia re damnosior, quàm in ædificando fuit. Nam domum à palatio Exquilias usque fecit, quam primò transitoriam, mox incendio absumptam, restitutámque, auream nominavit. De cujus spatio, arę; cultu sufficeret hoc retulisse: Vestibulum ejus fuit, in quo Colossus ducentorum viginti pedum staret; ipsius effigiei tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias haberet, item stagnum maris instar, circumseptum ædificiis ad urbium speciem, & reliqua quæ prosequitur tranquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit, vel quòd ferreus, i. durissimus esset; vel quòd ferreum dictus est habuisse Domitius; vel quòd rustico congruit de nominis causa dubitare, sicut ille, *In medio duo signa, Conon, & Quis fuit alter, Descripsit radio totum qui gentibus orbem? Hæc me jampridem memini didicisse*] Valla dicebat non esse dicendum, *jampridem didicisse*, quia persistentem actionem, & præsens tempus efflagitant *jampridem, pridudum, jam olim*, aut *olim jam*. Verùm, licèt durius, posse dici, *Jampridem memini*: At Agretius negabit rectè dicum, *Memini didicisse*. Vult enim *memini* cum præsenti instruendum: sed Valla contrà sentit, in Raudem. Unde & Persius, *Nec in bicipiti somniâsse Parnasso memini. Sub libro*] de quo priùs dictum est. Id autem addit, nè contra eorum peritior haberetur pastor, aut ut præceptori suo non ingratus sit, quem nescio an Siponti num dicam, à quo plurima sumpsisse videtur. *Sint mihi Pythagoræ mensæ*] *Pythagoræi.* el carnibus abstinuit, & ventri indulsit non omne legumen, quia etiam fabis abstinuit; sed herbis vescebatur recentibus in hortis: unde *epulum possis centum dare Pythagoreis. Codrique supelles*] pauperis Poetæ ac Philo- *Codrus.* phi, de quo Juven. Sat. 3. *Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex, Ornamentum abaci, nec non & parvulus æs. Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron: Jamque vetus Græcos servabat cista libellos, Et divina opicus rodebant carmina mures. Nil habuit Codrus; Quis enim negat? & tamen illud Perdidit infelix totum nil.* Hæc *Ore*] id est, pollicitationibus *Magnificos: Sed re*]

id est, exhibitione pollicitorum *modicos. Tibi fidimus*] i. est, confidimus. *Ego fiam Philomela reverso solstitio*] i. Philomela in solstitio, *quia mutus, & elinguis*] id est, non canam, sicut nec Philomela, quæ in vere præcipuè canit. *Suspendere postibus arma Tempus erit. Arma*] id est, stulam & plectra, & cætera instrumenta musica: alii tamen ad arma pugilum, qui ad postem Herculis figebant arma sua, quando essent emeriti, aut ampliùs exercere nollent; sicut & cæterorum officiorum sua, quicunque ampliùs uti nollent, suspendebant an *Et tempus erat abigi spectacula*] i. spectatores, *Circo*] id theatro clauso.

Arma.

Circus.

Sylv. *Candide, vidisti Romam, sanctique senatûs*
Pontifices, ubi tot vates, ubi copia rerum
Tantarum? facile est illîc ditescere campis.

Cand. *Deciperis, me velle putans ditescere: vesci*
Et lupus omne animal crudis existimat escis.
Túque putas alios, quo tu pede, claudere passum.
Non ego ditari cupio, sed vivere parvo:
Fac habeam tenuem sine sollicitudine victum;
Hoc contentus eam. Romana palatia vidi.
Sed quid Roma, putas, mihi proderit, ô Sylvane?
Occidit Augustus, nunquam redditurus ab Orco.
Si quid Roma dabit, nugas dabit; accipit aurum,
Verba dat: Heu! Romæ nunc sola pecunia regnat,
Exilium virtus patitur: sperare jubemur
Undique, & in toto vates spe pascitur orbe.

Sylv. *Dic pugnas, dic gesta virûm, dic prælia regum;*
Vertere ad hos qui sceptra tenent, qui regna guberna
Invenies qui te desordibus eruat istis.

Cand. *Inveniam qui me derideat, & subsannet.*
Tempestate ista reverentia tanta poesi,
Quanta lupanari: Quid me, Sylvane, lacessis?

Sylv. *Non decet obscœnis vatem prorumpere verbis.*

Cand. *Non possim non vera loqui, si vera taceri*
Fortè velis, levibus me parce lacessere dictis.

Sylv. *Utile consilium præstare, lacessere non est.*

Candide, vidisti Romam?] Disertè describit morem avarorum, qui nè juvent, aliò mittunt opem implorantes. *Sanctique senatûs Pontifices*]id est, Cardinales, sicut canitur clarè, *senatus apostolorum*, quem Cardinales repræsentare dicuntur. *Facile est illis ditescere campis*]Ubi scilicet tot divites sunt. *Deciperis, me velle putans ditescere*] Non enim quæro ditescere, sed victum, & vestitum quibus contentus quis sit. *Vesci*]Ordo est: *Et lupus existimat*].i. censet & judicat omne animal *vescicrudis*].i. incoctis *escis*]scilicet carnibus, quibus ipse vescitur. *Tuq.*].i. & tu putas alios *claudere passum*].i. ingredi, eo pede, *quo tu*].i. moveri eâ affectione quâ tu (per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones) hoc est, quia tu cupis ditescere, censes omnes id cupere. *Crudis.*

Tenuem sine sollicitudine victum.] Non ergò affluentiam petit, sed securitatem, quam tamen Salvator fine sollicitudine à se sperandam docet, vetans, *nè solliciti simus, quid bibamus & comedamus. O Sylvane*]Spondaïcus versus non ineptus, quia & languorem animi loquentis, & pondus rerum habet. *Augustus*] id est, beneficus in poëtas, *Virgilium, Horatium, Tuccam, Varum*, cæterósq; principes. *Nugas*]pollicitationes inanes. *Augustus. Nugæ.*

Sola pecunia regnat] Horatius; *Et genus, & formam regina pecunia donat.* Ovid. *Dat census honores, Census amicitias: pauper ubique jacet.* Juvenalis; *Quantum quisque sua nummorum servat in arca, Tantum habet & fidei.* Et rursus Horatius; *Hos solos aiunt sapere & bene vivere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.* Et iterum Juven. de Romanis loquens; *Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum Majestas, etsi funesta pecunia templo Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras. Ut colitur pax atque fides, &c. Exilium virtus patitur*] Idem Juven. *Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum, Si vis esse aliquid: probitas laudatur, & alget. Criminibus debetur honos, &c. Vates spe pascimur omnes*] quia nihil recipimus. *Dic pugnas, dic gesta virûm*] aliud subterfugium avari. *Vertere*] imperativè *à vertor*, id est, is conversus, seu, verte te *ad hos*]id est, ad eos *qui tenent sceptra*]id est, ad reges. *Et subsannet.*] Iterum spon-

Lupanar. *Lupa.* daicus versus consimili ratione compositus. *Quanta lupanari*] id est, prostibulo, aut prostituris. *Lupas* vocabant lim prostitutas; unde & prostibula, lupanaria. Hinc fict volunt Romulum à lupa nutritum. *Non decet*] per ali se castigat. *Levibus dictis*] non parvis, aut modicis, sed nis, aut contumeliosis, sicut mulieres leves, quibus prost tuta est pudicitia; dicuntur & mores leves, qui inconst tes. *Me parce laxesse.* *Parce*].i. abstine, ut Æneïdos prim *Parce metu Cytherea.*

Cand. *Consilii locuples ego, sed pauperrimus auri.*

Quî pugnas, quî gesta virûm, quî prælia regum
Dicet inops vates, cui nec quo fistula possit
Aptiùs incidi, fieriq; foramina, culter?
Aspice, ut excussis laxata manubria clavis,
Ut dentata acies, veterique simillima serræ.
Hoc leve: sed mensæ grave & intolerabile damnum.
Vtile consilium firmat, sed inutile mentem
Frangit, & extenuat vires, animúmq; retundit.
Magnates dare parva pudet, dare magna recusant.
Adde quòd & nostri curant ità carmina reges,
Vt frondes Aquilo, mare Libs, vineta pruinæ.
Ipsi ad delicias reges, & ad otia versi,
Quod celebrant, laudari optant: hinc carmina manant
Perdita de studio Veneris, de scurrilitate,
De ganea, de segnitie, de infamibus actis:
Quæ castum, capitale nefas, celebrare poetam.

Consilii locuples ego, sed pauperrimus auri] Hor. etiam cum nitivo construxit, dicens, *Horum ergò optárim pauperi esse bonorum.* *Quî*] id est, quomodo, aut quare inops vates pugnas, &c. *Cui nec*] supple est *culter, quo la possit Aptiùs incidi,* &, *quo foramina possint fieri. Aspice* *Manubrium* *manubria*] sc. cultrorum. i. capuli quibus capiuntur, & nentur in manibus, *laxata* supple *sint*] laxa & dissolura. *vis*] i. claviculis quibus compinguntur. *Excussis*] hoc cens ostendit cultrum suum. Et *Aspice ut*].i. qualiter, scilicet cultri .i. acuta ejus pars *dentata*, supple *sit*] i. in dum serræ, in dentes effracta. Unde addit, *veteriq; simil*

Serræ]quam Dædalum inveniſſe quidam volunt, ad ſimilitudinem maxillę ſerpentinæ. *Hoc damnũ*]ſc. de inſtrumentis, & veſtitu. *Eſt leve*].i. tolerabile. *Sed menſæ*].i. victûs, eſt grave & intolerabile. *Magnates dare parva pudet*] quia, ut docuit Horatius, *Magnos magna decent*. Sed hoc vaframento ſcimus nonnullos uſos, dicentes petentibus magna, Indignos eſſe, qui magna recipiant; & exiguum quiddam petentibus, Se non decere tam exigua munera conferre. *Ut frondes Aquilo*]qui eas nihili facit; *ut Libs*] ventus Libycus *turbat mare*]in quod ſæpe ſævit; Et ut *pruinæ*].i. ros congelatus, aut gelu matutinum *Curant vineta*].i. vites. quod etiam nihil eſt, quia etiam congelantur. *Ipſi ad delicias*]Ordo eſt, *ipſi reges*].i. præpotentes, *verſi ad delicias*] i. delectationes & illecebras carnis. *Et ad otia*].i. deſidiam. *Optant laudari quod celebrant*].i oblectamenta ſua. *De ſtudio Veneris*].i. amoribus impudicis. *De ſcurrilitate*].i. inhoneſtâ dicacitate. *De genea*].i. cauponâ, & guloſitate. *De ſegnitie*].i deſidiâ; dicuntur enim ſegnes ſeorſum ab igne, qui activiſſimus eſt, rapidi & ignavi. *De infamibus actis*].i. privatis cùm geſta rerè ſint publica. Meliùs autem (autore Vallâ) *acta*, quàm *actus*, in hac ſignificatione dicimus. *Quæ caſtum, capitale nefas, celebrare poetam*.]Idem ſanctè & Catholicè ſentit in opuſculo contra impudicè ſcribentes, unde explodenda eſt Catulliana ſententia: *Nam caſtum eſſe decet pium poetam Ipſum: verſiculos nihil neceſſe eſt: Qui tum denique habent ſalem & leporem, Si ſunt molliculi ac parùm pudici*. Cui tamen multi gentiliũ ſubſcripſerunt. Unde ad Voconiam poetam Adrianus Imp. *Laſcivus verſu, mente pudicus eras*. Et Ovid. de ſe, *Crede mihi, mores diſtant à carmine noſtro: Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa mihi*. Et Mart. *Laſciva eſt nobis pagina, vita proba*.

Serræ inventio.

Pruina.

Vineta.

Genea.

At qui dura manu geſſerunt bella potenti,
Fortiter utentes ferro, non molliter auro,
Dilexere graves Muſas. Heroica facta
Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.
Ut ceſſere viri fortes, & maſcula virtus,
Dicendum altiloqui nihil in venere poetæ.

Occidit ingenium vatum, ruit alta poesis.
At si fortè aliquis regum gerat aspera bella,
Et decus armorum studiis bellóque paravit;
Nil genus externum, venturáque secula curat,
Laude suæ gentis satur, & præsentibus annis.
Barbarus est, neque carmen amat, vel avarus in auro
Mergitur, atq; Midæ curis flagrantibus ardet.
Est & apud reges rudis, invida, rustica turba,
Mimus, adulator, leno, assentator, adulter,
Histrio, scurra, quibus virtus odiosa: poetæ
Mille modis abigunt, ut quando cadavera corvi
Invenere, fugant alias volucréſq; feráſq;

At qui dura, &c.] *At* particula adversativa, locum ha ubi contraria nectimus jam dictis, ut dicto de Ænea in ne tertii, *Fabióq; hic fine quievit*, subdit de Didone in prin pio quarti, *At regina gravi jamdudum saucia curâ.* Pulch ornat carmen epithetis, quæ sic construuntur. *At qui ge runt potenti manu dura bella Fortiter*, &c. *Dilexere graves* sa; *reges, qui faciunt heroica facta, laudant heroica carmina.* .i. postquam. *Viri fortes cessere*] .i. è medio sublati su

Masculus. quia fortes cedere nesciunt. *Et masculæ*].i. virilis. *At si* bene occurrit argumento, quod jam cuivis in promp est. Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent carmi bus, quæras cur ad illos non abeat, illósque canat Can dus: ad quod respondet, raros quidem esse qui heroicè vant, & si qui sint, eos non habere curam de æterno no ne. *Midæ curis*].i. avaritiâ, quâ ductus petiit à diis ut qu quid contingeret aurum fieret; quo impetrato, inediâ sumptus est. Nam & cibus, & potus in aurum versus est. *& apud reges, &c.*] Alia causa cur apud reges non sit bo poeris locus, quia illîc sunt literarum & probitatis hos utpote rudis & rustica turba; cùm poetæ sint pauci ut

Mimus. ni, & eruditi. *Mimus*].i. gestu corporis morum imita cùm poeta gravis rem more philosophorum severè n rer. *Adulator*] cùm poeta sit severus. *Leno*] cùm verus po sit turpitudinis omnis hostis & expulsor. *Assentator*] cũ eta sit virtutis laudator. *Adulter*] cũ nihil Musis sit ma

contrarium, quàm adulterium. Nam quæcunque poetis aprantur casta sunt, ut *Pierides, Minerva, Daphne, fontes. Histrio*] cùm poetæ suæ dignitati consulant. *Quibus*] scilicet, omnibus virtus est odiosa. *Poetas Mille modis abigunt*] quasi à præda inventa, ut quando cadavera corvi invenere. Aptior esset similitudo, si honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, ut apes à floribus per araneas.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci,
Qui sine lege aliti, sine præceptoribus, audent
Quicquid amant reges, (& amant infamia solùm)
Scribere: nam vates etiam dementia vexat.
Hi se nescio qua mentis levitate poetas
Esse volunt, postquam trivialibus ora cicutis
Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina jactant,
Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti.
Qui solet his vacuas præbere ambagibus aures,
Id vitium commune putat, doctisque resistit
Vatibus, à vero indoctus discernere falsum.
Sylv. *Candide, per superos, per Olympica numina juro,*
Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)
Laturum auxilium. Meliora in tempora vive:
Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.
Cand. *Si mihi sic optas, tibi sit, Sylvane, quod optas.*
Sylv. *Opto equidem, dictúmque fides non sera sequetur.*
Cand. *Vade malis avibus, nunquam redditurus, avare,*
Et facias subitò quicquid tractaveris aurum,
More Midæ, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates] Docet tertiam causam, cur poetis non sit apud reges locus; quæ est, quia multi versiculorum ineptorum factores, & turpis vitæ homunciones, sacrum poetarum nomen indignissimè sibi usurpant, quod ægerrimè patitur Horat. dicens in arte: *Descriptas servare vices operúmq; colores, Cur ego, si nequeo ignoscq;, poeta salutor?* *Petulci*] .i. petulantes, audentes quæ non possunt. *Nam vates etiam dementia vexat*] Non quidem graves, sed leves & futiles. *Trivialibus ora cicutis*] Cicuta est herba fistulosa, quâ pastores canere solebant: unde Maro, *Est mihi dispa-*

vibus septem compacta cicutis Fistula. Idem: *Non tute in trivi*
indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen
de *Trivialia* dicuntur *exodia*, id est, rustica carmina, quæ
compitis & triviis ab indocta rusticorum pube in comp
talibus & ambarvalibus cantari solebant. *Sibi applaudun*
sibi placentes. *Sua carmina jactant*] existentes *Insulsi* jid e
sine salibus sermonis. *Illepidi*] .i. sine lepore ac venust
sermonis. *Indociles*] quia discere nolunt, & ità incorrigib
les. *Improvidi*] quia non videntes se ad interitum tende
& alios ducere. *Inepti*] .i. Amusi, & ab omni aptitudi
tum verborum, tum factorum abhorrentes. *Ambagibus*]
verborum inculcationibus, cùm artem veram non hab
ant. *Id vitium commune putat*] & ità rejicit bonos prop
malos. *A vero indoctus*] i. nescius *discernere falsum. Cand*
per superos] Videns Sylvanus Candidum virtutis amat
rem verúmq; poetam, pollicetur operam cum juramen
Olympica. nihil tamen confert in eum. *Per Olympica*] .i. per cœlesti
Si venti] Proverbiale .i. si res prosperè mihi succedant,
eveniant mihi quæ opto. *Meliora in tempora vive*] Vi
Æneïd. 1. *Durate, & vosmet rebus servate secundis. Paulis*
per paululum temporis. *Fides non sera*] id est, non ta
Fides. faciens quod dixi. Nam *fides* videtur, autore Cicerone,
cta, eò quòd fiat dictum, sive quod dictum & conventu
est. Candidus autem non contentus pollicitationib
imprecatur in abeuntem omnia mala, dicens, *Vade m*
Malis avibus *avibus*] .i. malo auspicio: quasi dicat, in rem malam. *N*
quam rediturus avare] Hoc autem videtur dicere in abs
tem quasi obmurmurando, postquam se nihil recepturu
speravit. *Et facias subitò quicquid tractaveris aurum, M*
Quando. *Midæ*] de quo jam diximus. *Quando*] id est, quandoqu
dem, *virtus tibi vilior auro*] scilicet *est*, cùm tamen Hora
us in Epistolis contrà dicat, *Vilius argentum est auro, v*
tutibus aurum.

De civium & rusticorum discrepatione, inscripta CORNIX.

JOANN. MURMELII argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris & urbis,
Et pergit varios stultorum carpere mores.

Cornix & Fulica.

Ningit hyems, mugit Boreas, à culmine pendet
Stiria, depositis bobus requiescit arator,
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ovili
Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neæra,
Atque polenta coquit. Priùs intolerabilis æstas
Nunc laudatur, hyems æstu laudata molesto
Displicet, optatum damnant præsentia frigus.
Ful. *Omne bonum præsens minus est, sperata videntur*
Magna, velut maius reddit distantia lumen.
Cor. *Delicias habet omne suas & gaudia tempus.*
Aspice, ut impexi, tritâque in veste ligati,
Cæde suum pueri exultent: Inflatur in utrem
Immissis vesica fabis, sonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obvia pugno:
Si cadit, attollunt: cursu labor atque recursu
Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit.
Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci
Transigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.
Ful. *Pauperiem declarat hyems: improvida certè*
Turba sumus juvenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis; nostrum æs, tibicinis omne est.
Ut redit è Scythia Boreas, nidósq; volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas.
Stultitiam declarat hyems, sapientiùs urbes
Congeriem nummûm accumulant, & ad ilia vulpes,
Melotásque trahunt, maculosáq; tergora lyncis.

Ningit hyems] Contentio est inter *Cornicem* pastorem, qui partes rusticorum agit; & *Fulicam*, qui urbanorum: de præ-

præstantia fortunæ utrorumque: Occasione cujus tu
quasi satyricè dicuntur in mores potiùs civium, quàm
sticorum. Videntur autem tam *Cornix* quàm *Fulica* pa
rum nomina. Uterq; enim se rusticum profitetur &
Hyems. sculino genere nominat. *Hyems*] id est, tempestas plu
Boreas. sa, & nivosa. *Boreas*] ventus frigidus à septentrionali
Mugire. ga, quæ frigida est, flans. *Mugit*] mugitum imitatur
Stiria. alto. *Stiria*] id est, glacies concreta. *A culmine*] à te
Dormit humus] sopitur nive, & non exercetur. *Pastor*
catus] quia otiosus: unde dictum est à poëta, *Nudus*
Neæra. *sere nudus: hyems ignava colonis. Neæra*] conjux rustica,
mosa] quia ferè ligna viridia aut malè ficca combu
Polenta. *Atq; polenta coquit*] Ovid. *Quod coxerat antè polentum.*
ritur tamen & fœmineum, cùm hoc solùm inter La
primæ declinationis reperiatur neutrum. *Omne bonum*
Minus. *sens minus est*] id est, minoris æstimatur, quia nemo
tentus suâ sorte; unde Horat. in principio Ser. *Quî fit*
cœnas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu
fecerit, illa Contentus vivat, laudet diversa sequentes?
runtamen id contrà usu venit, ubi minimè opus; quia
na terrena, eò quòd præsentia sunt, plùs nos delect
quàm cœlestia quæ futura sperantur. *Aspice ut imp*
Docet exemplis, non rerum, sed animorum esse dis
men. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur va
ut *Cæde suum*] id est, porcorum, ut veficam habeant, cu
agitatione brumale frigus superent: & rustici pilam
gnam vento inflatam manibus pedibúsque agitantes, g
ciale gelu non curant. *Pauperiem declarat hyems*] id est, p
pertatem: Est tamen interdum damnum, ut si quadru
pauperiem fecisse dicatur. Nos *juvenes sumus, turba imp*
vida] quia securi ætate vagamur. *Nostrum æs*] id est, pe
nia nostra. *Est tibicinis*] scilicet canentis ad choream in
tuendam. *Congeriem nummûm*] id est, nummorum,
Syncopen: *& ad ilia*] scilicet fovenda, & cooperien
trahunt] id est, contrahunt, *Vulpes*] id est, pelles vulpin
Melotæ. *& μηλωτάς*] id est, pelles ovinas. Græcum est, cætera
ta sunt.

Co

Cor. *Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,*
Immò ipsos vexat gravior dementia cives.
Verùm illis mater, nobis fortuna noverca
Nos premit: infelix sors est dementia: fac sim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in urbe,
Audiar, assurgent omnes, me vertice nudo
Vulgus adorabit, me plebs, me consulet omnis
Turba, magistratus etiam, populúsque patrésque.

Ful. *O Cornix, Cornix! Non est fortuna, sed ipse*
Quo sapiunt homines animus: fortuna potentem
Non facit, immò Deus: causam recitabat Amyntas.

Cor. *Est fortuna deus: sed quid recitârit Amyntas*
Dic, precor: in causis erat ingeniosus, & acer.
Antè tamen paulùm pecus & præsepia vise:
Vade, redi; calor est post frigora dulcior; ito.

Ful. *Attingit nix alta genu, vix tecta resistunt*
Tanto oneri; sublimis apex in vertice furni
Pyramidem fecit, metâq; assurgit acutâ.

Cor. *Da pecori cordum, stipulísque foramina claude,*
Si paries hiat; & rediens lætamine muni
Limina: nulla gregi gravior, quàm frigora, pestis.
Jámne ades? Oblquænam hæc solito properantia major?

Ful. *Sollicitum me reddit hyems in frigore & igni.*
Maxima strenuitas fœno recubare calenti:
Absondíque cavo accubitu post frigora, dulce est.

Cor. *Incipe, & enarra discrimina turis, & urbis.*

Desipiunt omnes] id graphicè docet Hor. 2. Ser. Nec mirũ, quia stultorum infinitus est numerus. *Nos*] scilicet rustici: unde se rusticos asserunt. *Verùm illis mater*] id lepidè, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magna, & sævâ mercede: ità ut non sit facile existimare, parénsne melior, an sævior noverca fuerit. *Infelix sors*] i. paupertas, & tenuis fortuna, *est dementia*] id est, reputatur demens quicunque pauper: unde Horatius in epistolis: *Hos solos sapere & bene vivere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.* *Assurgent*] id est, reverentiam, & honorem assurgentes impendent. *Vulgus adorabit*] id est, corporis gestu

Demens quis.

Assurgere.

Adorare. Orare. gestu honorabit. Nam adoramus etiam statuas & cruc
Domini; sed oramus tantùm rationem habentes, & s
sum. *Consulet*] id est, consilium poscet. *Non est fortuna*]
verè Juven. *Sed nos Te facimus fortuna deam. Est fortuna,*
us] id ex falsa opinione, & rusticé: Nam cùm deam neg
nostra fides, etiam fortunam deum dicit. At id facit po
ta, quòd numina putabantur utriusq; sexûs. Unde de V
nere Æneïd. 2. *Descendo, ac ducente Deo*] Et de Alecto, a
Junone, 8. *Nec dextræ deus erranti affuit*: Unde in Cyp
erat barbatæ Veneris simulacrum. Unde dictum est: P
lentémq; Deum Venerem. Videtur autem Cornix domin
aut saltem major quàm Fulica, quem mittit ad caulas: q
abiturus dicit, *Attingit nix alta genu. In vertice furni*] u
minimè consistere posse videtur propter ignem; quòd p
Pyramis. nis in eo coqui solet. *Pyramidem*] id est, cumulum ni
in Pyramidis formam. Est autem Pyramis structura ex l
pidibus in morem ignis ascendentis, cujus vertex acuti
est extructus, quales in Ægypto leguntur miræ altitudi
fuisse, de quibus Martial. in principio: *Barbara Pyramid*
sileat miracula Memphis. Addit autem Cornix; *Da pecori a*
dum] id autem dicitur fœnum quod autumno secatur; sic
Lætamen. corda frumenta vocantur, quæ serò matures cunt. *Læta*
re mani] .i. fimo. *Jámne ades*] intelligendum est aliqua
tulum moræ interfuisse, & interea tacuisse Cornice
Omnia autem faciliora sunt quàm ut expositione egea
Ful. *Hoc igitur tantum ruris discrimen, & urbis*
Taliter exortum, noster recitabat Amyntas:
Principio rerum, primâq; ab origine mundi,
Cum muliere marem sociali fœdere jungens
Cœli opifex (sic namq; Deum appellabat Amyntas:
Nomen adhuc teneo) natos producere jussit,
Atque modum docuit fieri quo pignora possent.
Accinxere operi, mandata fideliter implent;
Si: que utinam de pomi esu servata fuissent!
Fœmina fit mater, puerum parit, atque puellam,
Atque puerperio simili fœcunda quotannis
Auxit in immensum generis primordia nostri.

P

Post tria lustra Deus rediit: dum pignora petit,
Fœmina prospiciens, venientem à limine vidit.
Adam aberat, securus oves pascebat, adulter
Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
Connubiis, fraudata fides, sine cornibus hirci
Falli, & Zelotypo conjux suspecta marito:
Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur.
Erubuit mater, nimiæq; libidinis ingens
Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
Accelerat, fœno sepelit, paleisque recondit.
Jámque lares Deus ingressus, salvere penates
Jussit, & Huc, dixit, mulier, tua pignora profer.
Fœmina majores natu producere mandat.
His deus arrisit velut arridere solemus
Exiguis avium pullis, parvisque catellis.
Et primo lætatus, ait, Cape regia sceptra,
Rex eris: at ferrum, & belli dedit arma secundo;
Et, Dux, inquit, eris: fasces, populique secures
Protulit, & vites, & pila insignia Romæ:
Jámque magistratus celebres partitus in omnem
Progeniem, humanos tacitus volvebat honores.
Interea mater rebus gavisa secundis,
Evolat ad caulas, & quos absconderat, ultro
Protulit, Hæc, dicens, nostri quoque pignora ventris:
Hos aliquo, pater omnipotens, dignabere dono.
Setosum albebat paleis caput: hæserat armis
Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore,
Vos fœnum, terram, & stipulas (Deus inquit) oletis.
Vester erit stimulus, vester ligo, pastina vestra,
Vester erit vomer, juga vestra, agrestia vestra
Omnia; aratores eritis pecorúmque magistri.
Fœnisecæ, solisossores, nautæ, atque bubulci.
Sed tamen ex vobis quosdam donabimus urbe,
Qui sint sartores, lanii, lixæ, artocopiq,
Et genus hoc alii soliti sordescere, semper
Sudare, & toto servire prioribus ævo.

Tali-

Taliter omnipotens fatus repetivit Olympum.
Sic factum servile genus, sic ruris & urbis
Inductum discrimen, ait Mantous Amyntas.

Hoc igitur] Apologo rusticano discrimen urbanorum rusticorum commemorat à Deo factum, sicut & me dum nonnulli sic dicunt institutam differentiam. N cùm mechanici à Deo, quantum mercedis exigerent, quisissent; assignasséq; sutoribus, crepidariis, & plur aliis quotidianâ mercede conducendis denarios bino tomis autem, & fabris lignariis, ac carpentariis senos, quisiérunt priores quantum possessionis ex tantula m cede compararent: respondit, Quantum satis esset ipsi liberis quotannis jugerum. At reliquis, quantum con rarent petentibus, respondit, Quotidie tantum terræ p comparare, quantum per crura retrorsum bipennim p jicerent. Conati autem præ avaritia in longum proji in podicem projecerunt; in quem ferè magnæ merc nunc quoq; projiciuntur. Præterea dicunt ranas & si sic effectas; cùm muliercula, scilicet Eva, aut alia nimis cunda, vereretur venienti deo omnes liberos prodere culuit quosdam in furno, quosdam sub vase elixorio. liquis autem beneficio donatis, & negante plures hab jussit Deus, qui in furno essent in simias converti; qui vase, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, ac bellam anilem hîc prosequitur autor. ***Modum docuit*** cens, ***Crescite & multiplicamini***, per coitum scilicet. ***A xére operi***] .i. operam dederunt diligenter liberis pro andis. ***Mandata fideliter implent***] jucunda narratio, quia die quoq; ad illud præceptum plus æquo inclinamur ***tria lustra***] .i. quindecim annos. Nemo autem sit mihi ineptus, ut historiam putet à poëta narrari. ***Hirci sine nibus***] .i. fœdi adulteri. ***Nam qua quisq;, &c.***] Proverbi ter, & disertiùs quàm illud, ***Qui fuit in furno, socius querit in illo. Salvere Penates***] .i. familiares, & omne domo habitantes. ***Tua pignora***] .i. natos. Nam ***Pignora*** ***torum dicuntur pignora rerum. His Deus arrisit***] .i. annu blandus atq; affabilis fuit. ***Catellis***] id est, canis fœtui

rimo] ſcilicet omnium. Unde ad primæ genituræ jura al-
ludit. *Faſces*] qui erant ex virgis, in quibus ſecuris erat *Faſces.*
colligata; ferebantur autem à lictoribus poſt eos magi-
ratus, qui in corpus, & ſanguinem animadvertere pote-
ant. *Securis*] à ſecando dicta, quòd interſecat, ut collum *Securis.*
ocentium. *Et vites*] quibus centuriones & cæteri duces *Vites.*
ilites cædebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia
rbore, nè ſeveriores haberentur, ſaltē in concives. Nam
lios virgis cædere licebat. Juven Sat. 8. *Nodoſam poſt hæc*
angebat vertice vitem, Si lentus pigrâ muniret caſtra dolabrâ.
t pila] quæ ſunt Romanorum tela. Lucan. *Signa, pares a-* *Pila.*
uile, & pila minantia pilis. Hæſerat armis] id eſt, humeris.
timulus] quo boves inſtigantur. *Ligo*] inſtrumentum ru- *Stimulus.*
ticorum, ut *paſtinum*] quod biſurcum eſt ferramentum, *Ligo.*
quo paſtinatio, & repaſtinatio vinearum fit. *Fœniſecæ*] id *Paſtinum.*
eſt, ſecantes fœnum. Perſius: *Fœniſecæ pingui vitiârunt un-* *Fœniſecæ.*
guine pultes. Soliſoſſores] fodientes terram: eſt autem una *Soliſoſſores.*
vox: nam ſi duæ eſſent, *ſoli* ſecundam produceret, quam
compoſita corripiunt in mediis ſyllabis, dummodo etiam
in nominativo id habent, *ut fœniſeca, ſoliſoſſor*: quod dico,
quia *quanticunq;* à nominativo *quantuſcunq;* aut *quantum-*
cunq; producitur, ut *qualicunque* à *qualiſcunq;*. *Fartores*]
qui farcimen faciunt. *Laniï*] id eſt, carnifices. *Lixæ*] aquam
tentes. *Artocopi*] panifices, aut panem incidentes. *Et ge-*
nus hoc alii] ſicut dicimus, *id genus*, pro *ejus generis*; ſic po-
nit *hoc genus*, pro *hujus generis*. *Mantous*] id eſt, Mantua-
nus; ſed Mantous dicitur à Manto Nympha, matre O-
eni, qui Mantuam à matre denominavit. De quo Maro:
Fatidicæ Mantûs & Thuſci filius amnis. *Amyntas* autem is
eſt, de quo in Amynta viſum eſt.

Cor. *Mirabar ſi quid recti dixiſſet Amyntas.*
Civis erat, ſemper nobis urbana juventus,
Cui nihil eſt præter ſtulta hæc commenta negotî,
Ludit, in agreſtes ſemper jocularur, & urbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
At neque de ſuperis pudet has componere nugas:

Iſte

Iſte jocus manifeſta gerit convitia ſecum:
Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaſo,
Ut neque perpendas iſto te ſcommate carpi?
Nos quoque pauliſper mentem extendamus ad urbis
Stultitiam, nè fortè putes ſapientiùs illos
Vivere qui ſplendent auro, qui murice fulgent.
His oculis vidi tunicis plero ſque ſuperbis
Veſtiri, atque foro regali incedere greſſu,
Quos ſecreta fames premit, atque domeſtica egeſtas.
Stultius his certè nihil eſt: opulentia ficta,
Paupertas; & ſegnities, & inertia vitæ
Vera, quid eſt aliud quàm deſipientia vera?
Vidi etiam patres (ô rem indignam atq; nefandam!)
Dum ſegnes dormire volunt, & vivere lautè,
Proſtituiſſe ſuas vulgo cum conjuge natas:
Quid pejus, quid perfidius, quid ſtultius unquam?

Ful. *Quid ſi vitam alio nequeant traducere pacto?*

Cor. *Cùm totidem, quot nos, habeant animáſque manúſque,*
Dic, cur vitam alio nequeant traducere pacto?
Mirabar, ſi quid rebìè dixiſſet Amyntas.] Quaſi dicat, ſ
nis ille inſanus amore, & ruſticos odio habens. *Cui nih*
goti] pro negotii. *Urbana juventus*] .i. multitudo juve
urbanorum. *Convitia*] contumelias. *Omaſo*] id eſt, intr
pingui, tarditatem ingenio afferente, ut Hor. & Pe
atteſtantur. *Iſto ſcommate*] id eſt, irriſorio dicterio. *Te*
ruſticus es. *Carpi*] i d eſt, reprehendi. *Nos quoque*] id e
ciſſim. *Qui murice*] id eſt, purpurâ. *Proſtituiſſe*] id e
turpem quæſtum in lupanaribus & proſtibulis ſta
quaſi pro foribus, ubi luxuriâ perditos expectant.
ſcilicet dicas, aut quid faciant? & eſt inanior deſidioſ
purgatio, quàm ut refellatur. Unde dicit Cornix,
bent cives urbani manus & pedes, ut nos: Cur non
runt ſibi victum laboribus & parſimoniâ ut nos?

Eſt etiam, cujus vecors induſtria vanas
Quærat opes, ubi nullus opes invenit ab ævo.
Æs lavat herbarum ſuccis, & vertere in aurum
Affirmat, ac nigra ſemper fuligine pallet.

Est qui, dum tellure latens desiderat aurum,
Dat magicis operam studiis, & tempora perdit.
Quid levius, quid futilius, quid inanius unquam?
Omnia, nè veniant ad opus telluris & agri,
Omnia pertentant: ut agant nihil, omnia versant.
Semper agunt, nunquam peragunt; ex fœnore victum
Infamem extorquent; vi, fraude, dolisque laborant:
Mille viis opibus, mille insidiantur honori.
Nos capras, & oves, armentáque pascimus: illi
Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecos.
Rusticus est ovium pastor; volucrúmque, canúmque
Civis: Utrum melius, te judice, nobiliúsque,
O Fulica? utilitas unde, aut opulentia major?
Si venit ex nostris operis opulentia major:
Civibus unde igitur tantarum copia rerum?
Ex vi, fraude, dolis; vi, fraude, dolisque laborant.
Nónne vides, insane, ut nos crudeliter urgent,
Quo capiunt astu? Nos irretire loquendo,
Sacrum offerre putant, & opus sublime, piúmque:
Huc aures, oculósque adigunt, huc ora manúsque.

etiam]affert alia urbanorum vitia, & ferè opposita se-
tiei, dicens: *Est etiam*]scilicet civis, *cujus vecors*]id est, *Vecors.*
versi cordis industria, *quærit opes vanas*].i. ultrà quàm
s sit, & non justâ ratione; ut qui per artem (ut dicunt)
chimiæ, id est, adjuvaminis, adjuvando naturam, sperant *Alchimia.*
aut argentum vertere in aurum: quâ viâ nullus, in-
it, hactenus invenit opes; certum est multos inveniſſe
periem: dicunt tamen ejus rei studiosi, inventos qui ad
ntum pervenerint. *Fuligine nigra*] quia vapore fu-
o, *pallet*] quomodo. nisi ad anxietatem referamus,
constat. *Est qui, &c.*] Alius error eorum qui magicis
bus, & characteribus, nescio quibus, sperant posse in-
iri thesauros absconditos. *Omnia, nè veniant ad opus tel-*
ris & agri, Omnia, inquã, *pertentant*].i. experiuntur, nè fi-
agricolæ, quo nihil honestius, nec justius. *Semper agunt,*
quam peragunt]id est, perficiunt nihil eorum quæ incœp-
t. *Ex fœnore*]id est, usurâ. *Accipitres*]id est, aves ad præ-

dam. *Catulos*] ad venationem. *Et equos*] ad venandum avibus, aut canibus. *Cercopithecos*] id est, caudatas si- Nam κέρκος, dicitur cauda; πίθηκος, simius aut simia ergò quos catos marinos quidam vocant, capite, u Plinius, subnigro, & pilo asinino, quibus deformi corì est, sùntq; ob cautum ingenium divitibus in d *Civis*] est pastor volucrum & canum, quia eos pasci *Astus.* *astu*].i. quâ calliditate, ab ἄστυ, id est, ab urbe, ubi astu sunt. *Irretire*].i. in laqueos & retia illigare, hoc est, ci venire & decipere verbis, putant *sacrum offerre*].i. ar tur se obsequium præstare Deo, quando nos deci *Huc*].i. ad hanc operam ut nos decipiant. *Adigu* applicant. *Ora*].i. omnia quę dicunt. *Et manus*] .i. quæ faciunt.

Ful. *Unde urbanarum tibi tanta peritia rerum?*

Cor. *Hæc didici quondàm, ductis in mœnia capris,*
Cùm lac vociferans ibam venale per urbem.
Mansi apud artocopum; sapiens, & ad omnia prom
Furta erat, & crudum ferro subradere panem.
Ipse, ut erat mores urbis doctissimus, ista
Tradidit, affirmans nihil esse nocentius urbe:
Se quoque furari didicisse aiebat ab urbe.
Sunt etiam qui parta ab avis patrimonia fund
In meretricum usus: quid fœdius, improbiúsque?
Dic ubi mœchandi ars, homicidia, seditiones:
Nónne inter cives, atque intra mœnia regnant?
Quid reges, qui regna hominum per vulnera quer
In mortémque suos adigunt? quid pectora miles
Objiciens telis, per mille pericula vadens,
Pro stipe dat vitam? Nulla est insania major.
Gloria præfertur vitæ. Quid gloria? quid laus?
Quid fama est? quid honor? Voces, & opinio vulg
Omnia longa dies abolet: cùm vivere cessas,
Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit.
Qui mare sollicitant remis, cùm vivere possint
In patria, stulti: ventis qui credit & undis,
Stultus: divitiæ cui sunt, & negligit uti,
Stultus: qui, ut natis cumulet patrimonia, partis

Abſtinet, & genium fraudat, ſtultiſſimus; & qui
Quæ facere ipſe poteſt, natis facienda relinquit.

de urbanarum] Bona interrogatio, ut decorum ſervetur, verisimilis narratio. *Artocopum*] ut videtur, accipit pro ifice, ſeu (ut dicitur) piſtore, qui Græcè dicitur ἀρτοποι. artopœus, quia ἄρτος dicitur panis; & ποιῶ facio. Sed ocopus, dicitur quaſi labor panis; nam κόπος labor dicur, ſed accipitur pro laborante. Juvenalis autem vide- accipere pro pane, dicens Satyrâ quintâ: *Salva ſit artoi reverentia.* Ubi tamen pro piſtore accipi poteſt, ut ſic neat diſcretio panis, qualem artocopus fecerit, & ità ſervando ejus juſſum ſit ei reverentia. Sed ad Poetam ſtrum. *Ipſe, ut erat moves urbis doctiſſimus*] Hoc exemplo nvincere poſſumus, participia comparari. Nam ſi nomẽ doctiſſimus, non regeret accuſativum. Quocirca ego idem *morum* potiùs dicerem; hic tamen verſus *mores* poſs docet legendum. Neq; tamen omnino inauditum, ſi perlativa à participiis accuſativum regentibus deducta, ccuſativum regant, cùm adverbia à præpoſitionibus oriid faciant, ut *proximè Hiſpaniam Mauri ſunt*, inquit Saluſtius. *Sunt etiam*] Aliam affert urbanorum ſtultitiam, qui rimonia ab avis parta cum meretricibus abſumunt. *Qui ges*] Docet & reges & cæteros bella pro dominio aut ini gloria gerentes urbes ferè incolere, ſtipendiarios aum, qui invocati nomina ſua dant, etiam urbanos eſſe, & ximè inſanire, cùm pro modica ſtipe periculum vitæ eunt: quod ruſtici non niſi coacti faciunt pro libertate riæ & coniuge ac liberis. *Qui mare ſollicitant*] Rurſus ud genus ſtultitiæ (quod Perſius quoq; proſequitur) eom, qui cùm ſatis habent, navigant tamen cum periculo tæ. Item; *Stultus, divitiæ cui ſunt, & negligit uti*;] ut avarus: *Avarus.* am, ut dicit Seneca, *Tam deeſt avaro quod habet, quàm quod n habet.* Unde de ſene avaro Horatius; *Quærit, & inentis miſer abſtinet, & timet uti.* Et primo ſermon. *Congeis undique ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſaris Cogeris, aut piſcis tanquam gaudere tabellis. Stultus; qui natis cumulet, &c.*] quia ſæpe malè abſumunt. Unde

Persius; *Vt tuus iste nepos olim satur anseris extis, &c.* Satyram ultimam, ubi totum hoc est argumentum. *Et um*]id est, naturam. Est enim genius Deus naturæ & nativi, quem, qui alimentum naturæ debitum subtrah defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Suum defrauda nium. Quæ facere ipse potest*] quod per fabellam, seu ap gum de cassita pulchrè recitat Gellius.

Qui numerant stellas & se comprênderc fata
Posse putant, stulti: verùm dementior istis
Naturam quicunque Dei scrutatur, & audet
Figere in immensam lucem tam debile lumen.
Nostra fides melior: civis ratione coactus
Difficilè assentit; nudis nos omnia verbis
Credimus, & plures faculas accendimus aris.
Civibus est infida fides: inquirere nunquam
Mente sinunt arcana Dei. Si numina scire
Esset opus, poterant nobis se ostendere: verùm
Quando latere volunt, quid vestigare necesse est,
Quæ nos scire negant ipsi qui cuncta gubernant?
Nostra etiam pietas pietate potentior urbis.
Namque viri, qui sacra canunt, templáque; ministram
Quanta leguntruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæsitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea rustica) fruges.
Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,
Causidici, latratores, rabulæ q; forenses,
Nummorum aucupium docti, legúmque tyranni:
Ære patrocinium vendunt; producere causas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam est.
Sunt & equestre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, etsi tenebras palpant, est facta potestas
Excruciandi ægros, hominésque impunè necandi.
Qui verò populis præsunt, hominésque gubernant,
Quò plus juris habent, quantóque licentia major,
Insanire solent tantò ampliùs. O ubi sancti

Rectores, & justitiæ, & pietatis amici,
Quos patres serò ante focum memorare solebant?
Omnia nunc abeunt pessum: spoliata queruntur
Templa, gemunt inopes, viduæ lacrymantur. et Hujus
Quænam causa mali? Quia stat pro lege libido.

numerant stellas] ut Astronomi, *& se comprêndere fata*] astrologi, genethliaci, & mathematici. *Naturam quisque Dei scrutatur*] Unde ille; *Mitte arcana Dei:* Et ius; *Altiora te nè quæsieris:* Et utroque major; *Noli nimis sapere; sed ad sobrietatem. Nostra*] id est, rusticorum. *Civis tione coactus*] id est, rationibus innitens. *Plures faculas*] id est, tædas & cereos tortos. *Mente sinunt*] id est, desinunt. *Poterant nobis se ostendere*] Argumentum quo verisimile fit, Deum non velle à nobis nosci, cùm se non præbeat noscendum. *Quid vestigare*] id est, inquirere necesse est ea, *quæ ipsi qui gubernant cuncta*] scilicet superi, *negant*] est, prohibent nos scire: quasi dicat, *Nihil necesse, &c. uando*] i. quandoquidem. *Nostra etiam pietas*] i. charitatis, dicunt, exhibitio in eleemosynis erogandis. *Legunt*] i. lligunt. *Stultorum est aliud*] In pragmaticos, & causidicos ehitur quasi Satyricé. Undè aptè personam Cornicis umpsit. *Rabulæq; forenses*] id est, forum judiciale, seu nsas sectantes. *Rabula*, secundum Festum, dicitur multis *Rabula.* ntus negotiis, paratúsque ad radendum quid, aut aufendum; vel qui est in negotiis agendis acrior, quasi rasus. Secundum Marcellum autem, *rabula* à rabie dictus quem nunc advocatum vel causarum patronum dicis. Cicero; *Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut ulam de foro; sed doctissimum, atque perfectissimum quæri.* Sunt ergò *rabulæ* (ut iterum Nonius attestatur) litigi- *Aucupium*] id est, captationem, ab avibus captandis. Co- eus; *Hoc novum est aucupium. Legúmq; tyranni*] Quia sum- *Aucupium.* m jus summa malitia est. *Ære patrocinium vendunt, &c.*] umerat causidicorum vitia. *Vindemia quædam*] id est, rum, ut vindemia quæ est vini collectio, ut messis fru- *Vindemia.* *Sunt & equestre genus medici.*] Et hoc quoque Satyricé. uestres sunt, quia mulis ferè vehuntur medici. *Venas*

illicitas] ad femora mulierum. *Nomina temeraria*] .i. non convenientia; quæ fingunt, nè ignari deprehen tur. *Etsi tenebras palpant*].i.cæci & ignari sunt. *Est fa testas*] Quia, morientibus ægrotis inter curandum, non vocantur. *Qui verò populis præsunt*] In primores, ptimates, ac magistratus invehitur. *Insanire solent tan pliús*]cùm tamen vel leve in aliis scelus, in illis maxi sit. Unde Juvenalis; *Omne animi vitium tanto conspec se Crimen habet, quanto qui peccat major habetur. Abeunt p* .i. pessundantur, & pereunt. *Spoliata queruntur*] .i. co runtur templa.

Ful. *Ista tua, O Cornix, excandescentia fines*
Transit honestatis: scelus omnibus objicis omne.
Innocuos habitare homines & in urbe memento.

Cor. *Non habitant colubri quædam Balearibus arva*
Proxima, (non memini nomen) neq; noctua Cretam,
Nec nemus Ægeriæ sonipes, nec vir bonus urbem.

Ful. *Vir bonus est animal rarum, paucásque per urbes,*
Et per rura locos habet: est rarissima virtus.

Cor. *Insanis, Fulica, insanis: Tot in urbibus hostes*
Sunt tibi, quot cives; hi nos tondéntque, pilántque,
Non habita nostri capitis ratione: coarctant
Nos ad furta; ipsi mox ad suspendia mittunt.
Fas igitur, siquid nostris sese unguibus offert,
Radere, & insidiis, ac nostra indagine captos
Deplumare levi tactu sensim, & pede pressim.
Si videt, excusa; si sunt secreta, negato
Furta: quod occultum est, non est injuria, furtum.
Quicquid habent, noster labor est, industria nostra est

Ista tua, ô Cornix, excandescentia] .i. vehemens ira. F .i. limites transit honestatis. *Baleares*] insulæ sunt in spania, Græcis dictæ à fundarum jactu. Nam βάλλω sig cat, *jacio:* tollitur autem nunc *l*. Balearicos autem co glires à senatu auxilium petiisse constat, cùm in quib arvis vicinis non possent vivere serpentes; ea autem sunt in Ebuso, quæ est insula inter Ophiusam, & P sam. Ebusi enim terra serpentes fugat, omnium venen

Ebusus

m animalium expers ; eadem cuniculos gignit popu-
tes messes Balearium. Dicit autem se *nominis immemo-*
, ut decorum servetur. Nam non congruit rustico
ginquatum insularum nomina scire, sicut Maronia-
s rusticus oblitus erat nominis Geometræ, dicens: *In*
lio duo signa: Conon, & Quis fuit alter, Descripsit radio to-
qui gentibus orbem? Neque noctua Cretam] scilicet hab-
cujus nomen non ignorat, quia sub Venetorum diti-
e est. Noctua autem, quæ in Creta negatur, plurima
enis est, usq; adeò ut in proverbio sit, γλαῦξ' εἰς Ἀθήνας,
Noctuas Athenas, aut *in Athenas*, scilicet fert is qui merces
, ubi abundant, inutiliter transvehit, ac si aquas in mare
hat. *Ægeriæ* autem *nemus* est, ubi Numa Pompilius se-
ndus Romanorum rex colloquium cum Ægeria nym-
a uxore suâ de rebus religiosis habuit; ubi *sonipes* nega-
r vivere: Est autem equus à sono pedum sic dictus, Æ-
id. 4. *Stat sonipes ac fræna ferox spumantia mandit. Nec vir*
us urbem] scilicet habitat; sicut nec Albionem, seu Bri-
nniam majorem lupus. *Vir bonus est animal rarum*] Ma-
, *Vir bonus & sapiens, qualem vix repperit unum Millibus è*
ctis hominum consultus Apollo, Judex ipse sui. Juven. *Rari*
ppe boni, &c. Habet] .i. habitat, residet. *Sunt tibi*] scili-
t rustico. *Pilántq;*] Horat. compilo secundâ longâ po-
it, *nè me Crispini scrinia lippi Compilâsse putes, verbum non*
plius addam. Est autem notum Gallis vocabulum: quod
ractum est à pilis, naturâ primam corripit. Indè autem
actum volunt per apologum Æsopi, quo, qui duas uxo-
s habuit, alteram juvenculam, quæ canos decerpsit ra-
citus; alteram grandem natu, quæ, ut sibi conformem
beret maritum, nigros capillos sustulit; calvus & depi-
us mansit, atq; ità nudatus & privatus intelligitur suis:
od efficere pilare est. *Coarctant*] id est, compellunt nos
furta, quia exigunt quod sine furto nos habere non
sse sciunt, *& mittunt mox ad suspendia*] Potuit nôsse Can-
dus, quem alii ex agro Parmensi, alii ex Mantuano ori-
dum dicunt. *Nostris unguibus*] Arguté; quia cornices,
fulicæ unguibus diripiunt. *Sensim*] .i. imperceptibili-

ter, hoc est, paulatim, & *pede pressim*] .i. quasi presso pe
sine strepitu. *Deplumare*] quia aves id avibus faciunt
videt] scilicet qui squam furta, *excusa*] dicens videlicet
jocari voluisse. *Si sint secreta, negato. Furtum, quod occult
est, non est injuria.* Quia *quicquid habent*] scilicet cives,
noster labor, est industria nostra.] Hæc autem Cornici pot
quàm bono pastori conveniunt dicere; quia furta nulli
cita sunt: nec sua sibi vendicare sine superioris autorit
permissum. Unde dicit Fulica,

Ful. *Jam longè egrederis metam rationis, & æqui.*

Cor. *O Fulica, improbitas urbana coinquinat orbem.*
Unde tot in terras veniunt æstate procellæ,
Flumina, venti, amnes, grando? Vidisse recordor
Tellurem tremere, ac postes, & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
Cur segeti lolium, messi dominantur avenæ,
Uva in capreolos transit, caligine verni
Depereunt flores? Mala parturit omnia nobis
Hæc civile nefas; pariet quoque plura deinceps.
Unde venit furor armorum, bellique tumultus,
Qui genus omne mali secum vehit? Omnibus urbs est
Fons & origo malis. Descendit ab urbe Lycaon;
Deucalion Pyrrha cum conjuge rusticus: ille
Intulit illuviem terris; hic abstulit: ille
Abstulit humanum terris genus; intulit iste.
Si terra (ut perhibent) flammis abolebitur unquam,
Istud grande nefas ulla descendet ab urbe.

Ful. *O Cornix, jam pone modum sermonibus istis,*
Audio jamdudum pueros de pulte loquentes:
Cætera, si quicquam superest, post prandia dices:
Pulti indulgendum monet urbibus hora relictis.

Jam longè egrederis metam rationis, & æqui] quia urban
deplumare, si clàm fore speretur, consulis. *Coinquin*
contaminat, polluit. *Orbem*] .i. universum mundum. *U
tot in terras*] dicit omnem tempestatem importunam,
mnémq; calamitatem propter urbanorum scelera à D
demitti. *Cur segeti*] Virg. *Grandia sæpe quibus mandavi
bor
.i. c
, co

hordea sulcis, Infelix lolium & steriles dominantur avenæ. Est autem lolium, de quo Salvator: *Nónne bonum semen seminâsti? unde ergò habet zizania? Inimicus homo superseminavit. Uva in capreolos*] i. acidas quasi chordulas, quibus sese vites palis & ramis alligant, quibus etiam vesci solent divites. *caligine*] .i. aëre nebuloso & obscuro, atque ità infecto. *Parturit*] pro parit .i. provocat. *Civile nefas*] .i. nefandum civium scelus. *Descendit ab urbe Lycaon*] quem ob perfidiam Jupiter in *lycon* .i. lupum transformavit, & occasione cujus sceleris diluvium (secundum Ovid.) superinduxit. *Deucalion Pyrrha cum conjuge*] .i. uxore, *rusticus*] scil. fuit, qui in montibus Thessaliæ habitavit, ubi inter saxa degens, ad sese profugientes tempore particularis diluvii benignè recepit: quocirca humanum genus jactis post terga lapidibus servâtîe fingitur. *Ille*] scilicet Lycaon, hoc est, scelus ejus. *Intulit illuviem*] .i. inundationem aquarum, hoc est, diluvium. *Terris*] .i. in terras: ut, *Inferrét q; deos Latio. Hic*] scil. Deucalion cum Pyrrha. *Abstulit*] scil. illuviem. *Ille*] scil. Lycaon *abstulit*] genus humanum terris. *Iste*] .i. Deucalion, *intulit*] scil. in terras genus humanum, quod secundum fabulas perierat; aut secundum historiam illîc periisset, si non servâsset. *Si terra, ut perhibent*] id dubitat rusticus: aut ex ethnicis sumptum, quibus non est fides habenda, nisi eadem in sanctis quoq; literis habeantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis diem judicii præcessurum. Sed & Ovid. aliquando mundum igne perituram asserit Metamor. 1. *Esse quoq; in fatis reminiscitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, correptáq; regia cœli, Ardeat, & mundi moles operosa laboret. Istud grande nefas*] scilicet, propter quod mundus ardebit. *Descendet ab ulla*] .i. à quavis una urbe, & non ab agro. *O Cornix, jam pone modum*] .i. finem. *Sermonibus istis*] scil. tuis improbis, & contumeliosis. *Audio jamdudum pueros*] .i. minores famulos, aut liberos, *loquentes de pulte*] .i. instare horam prandii. *Si quicquam supereſt*] .i. reliquum est. Gellius docet *supereſſe* supra id quod satis est esse. *Hora*] scilicet prandendi. *Monet indulgendum*] .i. operam dandam esse, aut invigilandum. *Pulte*] .i. cibo illi rustico, quo Romani diu vixerunt. *Urbibus*] .i. contumeliis de urbibus *relictis*.

ECLOGA VII.

De conversione juvenum ad religionem, cùm jam autor ad religionem aspiraret, inscripta POLLUX.

JOANN. MURMELII argumentum.

Galbula pastores ad sydera laudibus effert,
Et canit ut viso versus sit numine Pollux.

Alphus & Galbula.

GAlbula, quid sentis? Pollux doctissimus olim
Fistulicen subitò, quodam quasi numine tactus,
Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales:
Barbocucullatus caput, ut campestris alauda.
Quattuor ante dies in religiosa recessit
Claustra, ferunt illum pecudes dum solus in agris
Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum:
Cætera non memini; sed tu quid, Galbula, sentis?

Galbula] Si frivolum non sit, dicam non sine ratione in hac septima ecloga agi de conversione juvenum. Nam septenarium numerum, qui ex primo impari, & proximo illum subsequente pari conficitur, constat habere nescio quid mysterii, non solùm in sanctis literis, sed etiam apud poetas; unde est illud, *O térq; quatérq; beati, &c. Nam te septima portat Omnibus errantem terris ac fluctibus æstas.* Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari nobis aetatem: ut primis septem annis simus infantes, proximis pueri, tertiis adolescentes, quartis juvenes; quâ ætate constituendum est nobis genus vitæ, quos & quales nos esse velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergò (ut de cæteris ætatibus, quæ pari ordine subsequuntur, taceam) in hac septima ecloga agitur de juvenum ad religionem conversione

sione: unde hactenus *adolescentiam suam* (sic enim inscripsit opus) poeta ceciniſſe putatur, deinceps cantaturus juventam & virilem ætatem, in duobus videlicet ultimis carminibus, quæ in religione compoſuit. Sed linquamus hæc argutioribns. Per *Pollucem* hoc loco intelligo poetam. *Fiſtulicen*] id eſt, canens fiſtulâ, ut noſtrâ ætate: sicut tibicen, canens tibiâ gruis, ut olim factitabant, & nunc quoq; nonnunquam. *Fistulicen.* *Tibicen.*

Quodam quaſi numine tactus] quia ſpiritus ubi vult ſpirat. *Bardocucullatus caput*] .i. habens *Bardocucullum* capiti tegendo aptum: *Bardocucullus* veſtis eſt Gallica groſſioris villi, factâ compoſitione ex Bardis, qui poetæ erant Gallicani, & cucullo: Cucullus enim veſtis eſt groſſior, capiti tegendo apta. *Bardocucullatus caput.* *Bardocucullus.*

Bardi item dicebantur olim ſtulti, apud Gallos, ut poſſis accipere *Bardocucullum* veſtem fuiſſe Gallicam, ſtultorum, & vilium hominum. Unde Martial. in diſtich. *Gallia Santonico veſtita eſt Bardocucullo: Cercopithecorum penula nuper erat.* *Bardi.*

Bardus] ad hoc, autore Feſto, ſtultus, à tarditate ingenii, appellatur per *Metathesin*: Græcè enim βραδὺς dicitur. Præterea, ut idem inquit, bardus Gallicè cantor appellatur; qui virorum fortium laudes canit, à gente Bardorum. De quibus Lucan. *Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Nonius autem dicit bardum eſſe propriâ vi & ingenio tardum. Nam Græci tardum βραδὺν, .i. bardum dicebant. Plaut. in Perſa, *Nimis equidem pro barda & ruſtica reor habitam eſſe.* Ex his & aliis multis, ut de Alpibus, patet Gallicam quoq; linguam immutatam eſſe: nam multa nunc aliter, quàm olim dicebantur, à Gallis dicuntur. *Bardus.*

Vt campestris] id eſt, in campis verſari ſolita. *Alauda*] id eſt, avis cucullata, & plumeam criſtam habens. *Alauda.*

Effigiem quandam vidiſſe deorum] ut in proceſſu patebit. Videtur autem divam Virginem intelligere; aut quæ Herculi occurriſſe à Cicerone memoratur: de qua ſuo loco dicam. *Cætera non memini*] id enim & ruſtico convenit, ut jam ſæpe diximus, & œconomiæ, atq; argumento hujus eclogæ. Nam intendit narrando duo facere: colligere videlicet laudes paſtorum, & perfectionem religionis; potiſſimùm Carmelitanæ, quæ prima eſt.

Gal.

Gal. *Ut dixêre patres, Jacens primordia rerum*
(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber
Instituit deus agricolas, pecorisq; magistros.
Primus agri cultor rudis, immansuetus, & asper,
Qualis humus segnis, lapidosa, rebellis aratro.
Ast ovium primus pastor, mitissima proles,
Instar ovis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis unquam pastoribus asper.
De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras,
Nunc ove, nunc pingui vitula faciebat, & agna
Sæpius, & magno divos ambibat honore:
Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
Ut fuerit primo mundi nascentis ab ortu
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratissima cura.
Assyrios quosdam (sed nescio nomina: curæ
Diminuunt animum) deus ex pastoribus olim
Constituit reges, qui postea murice, & auro
Conspicui, gentes bello domuere superbas.
Cùm Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
Aut Paris, aut alius, puerum qui obtruncat ad aram,
Pastor erat. Quando cœlestis exterritus igne,
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
Exul apud Graios Amphrysia pastor Apollo
Rura peragravit, posito deitatis honore.
Cœlestes animi, Christo ad præsepia nato,
In caulis cecinere deum pastoribus ortum.
Et nova divini partûs miracula docti
Pastores, primi natum videre Tonantis;
Et sua pastores infans regnator Olympi,
Ante magos, regésq; dedit cunabula scire.
Se quoque pastorem deus appellavit, ovésq;
Mitibus ingeniis homines, & mentibus æquis.
Et nè vana putes hæc somnia, nuper ab urbe
Rus veniens, pictis perlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes pictæ, parvi sub matribus agni
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto

Mon

Monte venit, radiant auro diademata divûm,
Et suspensa tenent vaga lumina prætereuntum.
Non igitur mirum, noster si numina Pollux
Vidit: amant villas, & oves, & ovilia divi.
Simplicibus præsens Deus est, offenditur astu.

Ut dixêre patres] Ut probet verisimile esse, pastori esse numen visum, altiùs orditur laudes pastorum, docérq; quod verum est, *Abelem* primum justum fuisse pastorem, multósq; reges, ut *Abraham*, *David*, & similes fuisse pastores: *Christum* ad hoc se appellâsse pastorem, dicentem, *Ego sum pastor bonus*; & recèns natum primò à pastoribus agnitum atque visum, & multa id genus alia, quæ legendo patebunt. *Ut dixêre patres* | Virgil. *Arunci meminere senes.* Rustici enim non ex libris, sed ex majorum relatu historias discunt. *Deus faciens primordia rerum*] id est, in prima hominum genesi instituit agricolas, ut *Adam*, & primogenitum *Cain*, *Pecorisque magistros*] ut *Abelem*: quia autem dicendo primordia rerum visus est altiùs ordiri, bonam facit *Parentheſin*, dicens, *Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber*, cui totam doctrinam suam ubique acceptam fert. *Primus agri cultor*] scilicet *Cain*. *Ovium primus pastor*] id est, *Abel*. *Instar*] id est, in statum & morem, ac similitudinem, quod Valla negat. *Quæ bile*] id est, cholerâ amaritiem animo afferente. *Sacrum poncbat ad aras*] Historia patet in principio Geneseos. *Vitulâ faciebat*] scilicet rem sacram. Sed *facio*, & *operor* per se posita, de rebus sacris intelliguntur. Nec dices, *Faciam vitulam*; quia id tauri est: sed *vitulâ*, aut *vitulo*, subaudiendo rem divinam; ut in Buc. Maro: *Cùm faciam vitula pro frugibus ipse venito. Divos ambibat*] .i. ambientium more venerabundus adorabat. *Sic*] .i. usq; adeò numina flexit, ut cura pecoris fuerit à primo ortu mundi nascentis, scilicet usq; *ad hoc*, id est, nostrum *tempus*, *gratissima*] id est, acceptissima, *cœlo*] id est, cœlestibus. *Assyrios*] ut *Abraham*, *Loth*, *Jacob*, & cæteros Patriarchas. *Cùm Paris*] Alexander, qui & Paris, pastor fuit. Nam cùm Hecuba ipsa gravida visa esset gestâsse catellum facem gestantem, quâ tota Troja incendebatur,

idq;

ídq; ad Priamum retuliſſet, & ille ad ſomniorum & phan-
taſmatum interpretes, reſponſum accepit, filium geſtare
qui Trojæ cremandæ occaſionem daret: quocirca pa-
quicquid pareret interfici juſſit. Mater autem non interfe-
cit, ſed exponendum feris dedit, ubi à paſtoribus invent
ab illis quoq; educatus, in virum crevit, atq; ab Oeno
Nympha adamatus eſt, judiciúmq; inter tres deas dedi
fertur. Cùm verò optimus eſſet athleta, & cum Hecto
congreſſus eum viciſſet, ab eo interemptus fuiſſet, ni
frater agnitus: tandem pro Helena promiſſa in Græcia
profectus fatalem attulit prædam. Unde Statius in Achi
leïde; *Solverat Oebalio paſtor de littore claſſem Dardanus. P*
vis ergò *aut alius*] quia de nomine, ut ruſticus, dubitat, *c*
vidit tria numina] ſcilicet *Junonem, Palladem,* & *Venu*
de præſtantia formæ concertantes, *In Ida*] id eſt, ſylvâ
Iliaca. dictâ. *Iliaca*] id eſt, Trojana. Quod additur, ad diſcreti
nem Idæ Cretenſis. *Erat paſtor puerum qui obtruncat ad*
ram] ſcilicet Abraham, qui id facere voluit, erat paſt
Moſes. *Paſtor erat Moſes--quando cœleſti exterritus igne*] ſcilicet
rubo, qui non comburebatur. *Venit ad oſtentum*] .i. mi
culum aliud portendens, ut virginitatem divæ genitri
Chriſti. *Pedibus nudis*] quia juſſus eſt calceamenta exu
Moſes, inquam, *à flumine traſtus*] ſcilicet à filia Pharao
regis Ægypti, cùm eſſet in fiſcella ſuper aquas natans, u
de nomen accepit. Apollo ſpoliatus divinitate pavit A
Nomius. meti regis armenta novem annis, unde *Nomius*, .i. paſt
ralis eſt dictus: pavit autem apud Amphryſum fluvi
Theſſaliæ, ſpoliatus, dico, divinitate propter interfect
Cyclopas: unde in principio 3. Georg. dicit Virg. *E*
memorande canemus Paſtor ab Amphryſo. Ideo hæc ſecund
Macr. l. 1. Saturn. finguntur, quia Apollo ipſe eſt ſol, q
omnia paſcit. *Deitatis*] Lanitius diceretur *divinitatis*, ſ
carmẽ id non accipit. *Cœleſtes animi*] .i. ſpiritus: unde, *Qui*
Caula. *cit angelos ſuos ſpiritus. In caulis*] .i. ſeptis paſtorum, ubi fa
ebant vigilias ſuper gregem ſuum, ut Lucas præclarè n
morat. *Ante magos*] .i. ſapientes Perſarum & Indorum; q
eâdem nocte quâ natus eſt, cùm ipſis, ad minimum, de

mo tertio die primùm visus sit. Dico ad minimum, quia controversia est, an eodem anno, an alio. *Ante magos regésq.*] Unde *magos* pro regibus accipimus propter illud, *Reges Tharsis, &c. Se quoque pastorem Deus appellavit*, dicens, *Ego sum pastor bonus. Ovésq;*] Addens, *Agnovi oves meas & cognoscunt me meæ*] id est, miti ingenio prædiri homines. *Picto perlegi hæc omnia templo*], i. in parietibus fani, ubi picta hæc fuerunt; & ideo dicit, perlegi. Maro in 6. *Quin protinus omnem Perlegeret.* Magna enim est convenientia pictoris & scriptoris. Unde eos Flaccus æquiparat, dicens, *Pictoribus atq; poetis, Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. Sunt pecudes*] scilicet pastorum, qui Christum viserunt. *Ingens equitatus*] scilicet trium regum. *Diademata divûm*] aut regum, aut angelorum, aut Christi, & parentum ejus, hoc est, matris veræ, & patris legalis, ac nutritii, & naturalis à quibusdam putati. *Et suspensa tenent vaga lumina*], i. oculos prætereuntium, hoc est, cogunt prætetire volentes immorari donec picturam perspexerint. *Amant villas*], i. domus rusticas & oves, & ovilia divi. *Simplicibus præsens deus est*] Id sanctè, & moraliter, si cordis simplicitatē intelligis.

Alph. *Vera refers, pecori si sint innoxia nostro*
Pascua. Vidi asinum, vidi præsepe, bovémq;:
Jam memini turbæ venientis, & ora videre
Indica. Jam video regum sua dona ferentum.
Unum oro: Quænam Polluci occurrit imago?
Galbula, si nosti, nè sit labor omnia fari.

Galb. *Et novi, & memorare libet; res digna relatu,*
Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum.
Durus & immitis pater, atque superba noverca,
Pollucem graviore jugo premere juventæ
Tempore, cùm dulces animos nova suggerit ætas:
Et cùm jam invalidæ longo sub pondere vires
Deficerent, nullâque odium mansuesceret arte,
Constituit tentare fugam: res una volentem
Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor juvenilibus annis.
Res est fortis amor, violentia fortior ivit.

Et

Et tales abiens (mihi namque solebat amores
Enarrare suos) mœsto dedit ore querelas :
O virgo, lacrymæne tuis solventur ocellis,
Cùm te tam charo cernas ab amante relictam ?
Ulláne decessu duces suspiria nostro ?
Túne mei crudelis eris fortè immemor unquam?
Usquè adeóne tuum poterit frigescere pectus,
Pectus quod toties tot lumina fletibus implet ?
Túne trahes crebros gemitus, & pallida fies ?
Cerno oculos, cerno lacrymas, cerno anxia corda
Virginis. Heu! tantum qua dissimulare dolorem
Fas erit arte? Dolor duplex mea pectora torquet ;
Illius atque meus: sed fas mihi flere, quod illi
Non licet. Occultus longè magìs æstuat ignis.
Incolumem mihi vos divi servábitis illam,
Ut, quando exilio repetam mea rura peracto,
Fiat amor felix saltem semel ante senectam.

Vera refers] Approbat. Alphus. *Vidi asinum, & bovem, præsepe*] scilicet domini, qui in eo ante asinum & bo est positus. Vidi, inquit, de pictura intelligens. *Jam mini turbæ venientis*, .i. in mentē venit, *& videor* mihi m *videre ora Indica*] .i. Indorum regum, ab India venienti *Et videor videre ora regum ferentum*] .i. offerentium do scilicet *aurum, thus, & myrrham. Et novi, & memorare* quia *res* est *digna relatu*] .i. ut referatur, & recenseatu *factum*, scilicet Pollucis, est *imitabile. Durus & immitis* p *Est mihi namque domi pater, est injusta noverca.* Videtur tem hæc vera vitæ ipsius poetæ descriptio. *Graviore* Quia nimis rigidi, & severi erant, ut in prima ecloga cuimus. *Et cùm invalidæ*] Est enim ea ætas imbecilli inops consilii. *Nullâque odium*] scilicet parentum. scilicet filii. *Constituit tentare fugam*] .i. discedere clà parentibus tam duris. *Error enim communis*] Unde p *Semel insanivimus omnes. Res est fortis amor, violentia for* scilicet *est. O Virgo*] Querulosa discessio ab amica. *Cr lis*] quæ amantem non redamas. Maro: *O crudelis Alexi hil mea carmina curas, &c. Lumina*] Sic *tot* legendum

tur, ut sit, *pectus*, inquam, *quod implet toties lumina tot ibus. Dolor duplex; Illius, atque meus*]*Illius*, scilicet virnis, quam occulto æstuantem putat amore: *Atq; meus*]qui nifesto absumptus sum igne. *Exilio peractio*]quia in exiim voluntarium, ut patris sævitiam,& novercale odium viret, abscedere destinavit. *Fiat amor felix*] ut potiatur aicâ saltem semel: id amatoriè & modestè.

Talia pergebat memorans, voluitq; revertis:
Tantus amor juvenem, vis tanta furoris agebat.
Sed jam jacta fugâ cunctis erat alea nota.
Fronde sub Herculea fessus mœrore sedebat:
Ecce puellari virgo stipata corona,
Ora, manus, oculos, habitúmque simillima Nymphæ,
Et talì affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quò tendis iter? vestigia verte.
Nescis (heu!) nescis quò te via ducat; & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse pericli:
Omnia tuta putas, & quod placet, utile credis,
More juventutis stolidæ. Collectus in orbem
Sepe latet molli coluber sub graminis umbra.
Est facile, incautos offendere: parvulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec nisi jam læsus vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu consuevit amœno
Fallere; delicias offert, & gaudia: verùm
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur,
Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, ut collem gressu superaveris illum,
Ducit in umbrosam sylvam, crudele ferarum
Hospitium, loca tetra situ, & caligine opaca.
Quisquis eò deceptus abit, remeare vetatur:
Et piceis primùm velatur lumina vittis;
Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus,
Transit in effigiem monstri: dum volvere linguam
Atque loqui tentat, mugit: dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neq; suspicit astra.

Ima tenebrosæ vallis lacus æquore nigro
Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis.
Huc tracti, in Stygios latices, altúmq, barathrum
Præcipites dantur: rapidâq, voragine mersi,
In Styga, & æternas Erebi rapiuntur in umbras.
Heu! Quot pastores istis ambagibus acti
Cum gregibus periere suis! Ego sedula semper
Monstro iter: hîc ad opem vigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans] Commemorat quæ virgo fit Polluci, cùm jam fugam facere decreverat. Eam tem, quia in Carmelum ire suadet, & virginum co: secum duxit, non ineptè putaveris divam virginem riam, cujus protectione & nomine insignitur nunc melitana religio, quam autor noster professus est. adeò Eclog .8. id manifestè docet. Alludit tamen quæ Herculi apparuisse dicitur: Unde dicit jacenti *Fronde sub Herculea*: Respexit quoq; bivium goricæ literæ, de qua in opusculo Maroniano diximus. Ut verò sciamus quæ Herculi apparuerit, mus Ciceronem 1. officiorum ità differentem: *In constituendum est, Quos nos & quales esse velimus, & in nere vitæ. Quæ deliberatio est omnium difficillima. enim adolescentiâ, cui inest maxima imbecillitas consilii, id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit quod maxim amavit. Itaque antè implicatur aliquo certo genere cursú vendi, quàm potuit quod optimum esset judicare. Nam lem Prodicus dicit, ut est apud Xenophontem, cùm pr pubesceret, (quod tempus à natura ad deligendum, quam que viam vivendi sit ingressurus, dictum est) exiisse in soli nem, atque ibi sedentem diu secum multúmque dubitâsse, duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, ingredi melius esset. Hoc Herculi, Jovis satu edito, potuit tasse contingere; nobis non itidem, &c.* Hæc Cicero. A autem inter dubitandum duas accessisse matronas, tutem & *Voluptatem*, quarum *Voluptas* prior ingr accuratissimè erat ornata, & omnes delicias po trahebat, respectans aliquando, cum fastúque omni

ostentans, & multa etiam plura pollicens, secum trahere Herculem tentavit. At *Virtus* aspera, & dura, severéq; intuens contrá: Non polliceor, inquit, aliquam voluptatem aut quietem; sed laborem, pericula, sudores infinitos terrâ marique tolerandos: sed horum prȩmium erit, Te Deum fieri. Quod audiens Hercules, gravibus verbis *Voluptatem* repellens, *Virtutem* sequutus est. Cujus, ut inquit Maro, primus ingressus difficilis videtur. *Nam via virtutis dextrum petit ardua callem, Difficilémque aditum primum spectantibus offert: Sed requiem præbet fessis in vertice summo.* Sed ad autorem: *Voluitque reverti*] scilicet, ad virginem quam constituerat deserere; quia nihil inconstantius amante. *Sed jam alea erat jacta*].i. jam perfricuerat *Alea.* frontem, hoc est, periculum infamiæ non ampliùs timuerat, & ità erat *extra aleam*, per quam significatur omnis incertus eventus, & omne periculum, ut alea belli, &c. *Erat autem jacta fugâ*].i. per fugam quam paraverat: *nota sanctis*].i. omnes sciebant quòd fugere constituerat, & hoc animo sedebat *fessus mœrore*] amore languens & mœrore confectus, *sub fronde Herculea*].i. sub populo, quæ plurima crescit in ripis Padi. Unde Ovid. *Populiférque Padus, &c.* Ea autem arbor dicatur Herculi: unde in Buc. *Populus Alcidæ gratissima*; qui ejus fronde coronatus, ad inferos descendit, ac rediit. Significat autem virtutem, quæ extrinsecus viret, & extrinsecus pallet, ut ipsa frons populea. *Ora, manus, &c.*] Synecdoche est. ut Æn. 4. *Omnia Mercurio similis, vocémq; colorémque, &c. Per campos herbosos.*].i. Arides; & ità adolescentiam notat. *Sæpe latet*] Maro: *Frigidus, ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba. Parvulus in-*] Alludit ad Mosen, qui, relicto auro, carbonem ardentem in os suum intulit, quo se innocentem adhuc deceravit. *Aditu*] id est, introitu: *amœno*] delectabili, & voluptuoso. *Trames hic*] scilicet tam amœnus. Pronomen anceps est: unde hoc loco corripitur; Adverbium autem semper produci vult. *Crudele hospitium*] appositorié: sicut Æn. 6. *Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum. Si-*] id est, mucore, & lanugine immundâ. *Remeare vetatur*]

Maro; *Facilis descensus Averni: Noctes atque dies patet a*
nua Ditis. Sed revocare gradum, superásque evadere ad a
Hoc opus, hic labor est: Pauci, quos æquus amavit Juppite
ardens evexit ad æthera virtus, Diis geniti potuere. Piceis
.i. caligine ignorantiæ & desperationis. *Velatur lumin*

Vitta. habet oculos velatos: est. n. Græca locutio: *vittis*].i. fa
quibus ligari solent decollandorum oculi. *Transit*].i. t
formatur in effigiem monstri. Docet quid Metamot
ses poetarum sibi velint, quibus Ulyssis socii in fer
pecudes versi finguntur: quia homo voluptati dedit
bestialis. *Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt sp*

Suspicere. *Dei.* Unde *neq; suspicit*].i. sursum inspicit astra: ut Es
14. *Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum. I mu*
pat].i. semper versatur in limo carnalium desideriot
Mons plurimus].i. difficultates & pericula, quæ in lo

Stygius. osa vita sunt. *Latices Stygios*] i. obscœnas aquas tristitiæ

Barathrum. fernalis. *Altúmq;*].i. profundum. *Barathrum*].i. voragi
In Styga].i. lacum infernalem, à tristitia dictum. Decli
autem, *hæc* Styx, *hujus* Stygos: indè *hanc* Styga, Accusa

Erebus. *Erebi*] *Erebus* ferè à doctis sine *h* scribitur, dicitúrq;
obscurus: nam Ἔρεβος obscurus dicitur. *Ego*] sc. V
aut bona inspiratio. *Indefessa*].i. indefatigabilis. Mult
tereo, quia nota sunt etiam pueris.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinque
Atria, secreti tutam pete littoris oram,
Quâ contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum.
Primus hic antiquis patribus Phelæa, domósque
Præbuit arboreas, intra nemus ilice densum.
Ex hoc in vestros deducta cacumine montes
Religio venit, sicut de fonte perenni
Flumina, & ex uno multi genitore nepotes.
Illius in sylvis, abies ubi plurima surgit,
Pinguis ubi piceæ sudat liber & terebinthi,
Innocuum postquam feliciter egeris ævum,
Mox tua mutatis ætas renovabitur annis,
In loca te tollam meliora, virentia semper;
Immortalis eris, divûm comes; ire per astra

Inter Hamadryades, & Oreadas, atque Napæas
Flore coronatas caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac ſuper & ſubter cognoſcere cœlos.

lle moras]Perſequitur verba virginis quæ Polluci ap-
ruit. *Blanda atria mortis propinquæ*] quia *ducunt in bonis*
s ſuos, & in puncto deſcendunt ad inferna. Et alibi; *Stulte,*
nocte rapient animam tuam. Tutam oram] .i. montis Car-
eli, qui *contra Idalios fluctus*].i. Cypron, protenditur. *m-*
laut divæ virgini, aut ſanctæ inſpirationi. Nam omnis
ligioſa profeſſio Heliam & Heliſæum cæteróſq, filios
ophetarum habet autores, etiam Hieronymo cenſore.
ic] ſc. Carmelus præbuit primus, *antiquis patribus*]ſc. jam
ſtis, *Spelæa*].i. ſpeluncas, *Domos arboreas*].i. ſub arboribus.
ra nemus denſum ilice].i. in nemore ilicibus pleno. Unde
xit, *caput cinctum viridi arbore. Religio venit deducta ex*
cacumine].i. ex hoc vertice Carmeli. *In veſtros montes*]
i ſc. in Europa ſunt. Nam duce divo Ludovico primùm
Galliam tranſlati ſunt. *Sicut flumina*]ſc. deducuntur, *de*
te perenni] i. per totum annum, & in perpetuum fluente.
umina enim ferè in montibus fontem habent pro ca-
e. *Illius in ſyluis*] Ordo eſt, poſtquam egeris feliciter
um innocuum *in ſylvis illius*]ſc. Carmeli, *ubi*].i. in quibus
git plurima abies, *& liber*].i. cortex interior, *Piceæ*]ſc.
boris, *pinguis*]quia picem exudat. *Et liber terebinthi ſudat*]
reſinam & picem. Allegoricôs vult illíc tranquillam, &
e penuria eſſe vitam: quia *qui omnia derelinquunt, Chriſtum*
ſuentes, centuplum recipient, & vitam æternam poſſidebunt.
utatis annis] ſc. in æternitatem, qui erant tranſitorii.
per aſtra Inter Hamadryades] i. Nymphas arborum, *& O-* *Hamadryades.*
adas] i. Nymphas montium, *atque Napæas*] .i. Nymphas *Oreades.*
rum. i. inter cœtus virginum. *Fas erit*] quia & ipſa vir- *Napææ.*
. *Hi ſunt qui ſequuntur agnum quocunque ierit, &c. Ac ſuper*
ſubter] quia in medio erit.

Sic effata leves virgo diſceſſit in auras.
Tum ſua juravit Pollux mutata repentè
Pectora, & extemplo victum expirâſſe furorem;
Non aliter quàm flamma cadit, ſi ardentibus agris

Effluat, & totas præceps Padus evomat undas:
Sic abiit crudelis Amor, qui sæpe pharetram
In juvenem, dum principiis obstaret amandi,
Dum tepet, ac timidè insanit, consumpserat omnem.
Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.

Alph. *Sunt quibus aspirent etiam nolentibus ultro,*
Sunt quibus infensi sine causa, & crimine dii sint.

Galb. *Quod nos in pecudes, in nos id juris habent dii.*
Hoc rus scire sat est: sapiant sublimius urbes.
Sic docuit rediens aliquando ex urbe sacerdos
Janus, & in magno dixit sibi codice lectum.

Alph. *Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit;*
Nos quoq; jam sero cum sole recedere tempus:
Galbula, sarcinulas nè sit tibi ferre molestum;
Pera levis, levis est & contharus: omnia parvus
Ferre labor serò; grave manè, sed utile pondus.
Ipse pecus ducam: mihi pars erit ista laboris.

Sic effata]Bene effata, quia sic dicuntur oracula. *V* aut Virtus, aut diva Virgo, *discessit in leves auras*] id evanuit. *Tum sua juravit Pollux*]ideo juravit, quia diff credítu. Simile D. Tho. Aquinati contigisse fabulan qui accinctus lumbos, postea Venereum ardorem *Exemplo.* sensit. *Et extemplo*].i. illico, è vestigio: tractum ab aug bus volunt, qui, designato templo, dicebant, Ex tẽplo, dicto subitò abscesserunt. *Furorẽ*].i. amores. *Non aliter* cet, ut aqua extinguit ignem. *Qui consumpserat in juv omnem pharetram*].i. omnes vires suas: *dum principiis obs* .i. obstare vellet aut deberet: juxta illud, *Principiis & c. Dum tepet*].i. *dum animus in dubio est, facili momen illùc impellitur. Ac timidè insanit*].i. adhuc timore & dore afficitur, & nondum consentit in illecebras. *Sic tur Pollux in claustra silentia venit*] ubi impeditam habet nam, nè liberè canat. *Sunt quibus aspirent*] quia *Spiritu vult spirat. Sunt quibus infensi sine causa & crimine dii* id impiè, nimísque rustícé: quia consilia Dei sæpe culta sunt, nunquam autem injusta. Videntur autem di fensi bonis & insontibus, quando maximè amici

hoc est, quando eis tribulationem, ut meliores evadant, immittunt. Nam *virtus in infirmitate perficitur.* Quia ergò rustici id non animadvertunt, videntes bonos affligi, dicunt Deum eis infensum, cùm minimè sit: Veruntamen si sit, non tamen injustus est, quia non habet præscriptam legem. Unde dicit Galbula, *Quod nos in pecudes*] Ordo est, *dii habent id juris in nos, quod nos* scil. habemus *in pecudes. Hoc rus scire sat est*] scil. rusticos. *Sapiant sublimius urbes*] id est, urbani. *Sic docuit rediens*] .i. veniens, cùm illîc habitent ferè prædicatores. *Et Janus dixit sibi lectum in magno undice*] scil. Decretorum, aut Bibliorum. *Sol cadit*] Pro more suo finem parat eclogæ, docens esse discedendi tempus. *Galbula, sarcinulas*] Ordo est, ô *Galbula, nè sit tibi molestum*] .i. grave, *Ferre*] .i. auferre & colligere, *sarcinulas*] .i. parvas rerum pastoralium sarcinas. *Pera*] scil. nostra, in qua panis, & cætera edulia ferri solent, *est levis*] Unde dicunt Æsopum, cum aliis accinctum ad iter, libenter subisse reticulum panis, licèt ponderosius esset; quia novit in itinere imminutum iri. *Cantharus*] .i. poculum quo Silenus est usus, ut dicitur in Buc. Virg. *Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.* Cantharus ergò scil. *levis*, quia exhaustus. *Parvulus labor est ferre omnia*] cibi & potûs repositoria, *Sero.*] .i. vesperi; & *grave pondus, sed utile* est ea *omnia ferre mane. Ipse*] scil. ego, *ducam pecus*] .i. gregem nostrum.

ECLOGA VIII.

De religione rusticorum, inscripta, RELIGIO.

JOANN. MURMELII argumentum.

Ille canit montes, rura hic campestria: Nymphæ
Polluci visæ laudes & festa canuntur.

Candidus & Alphus.

HOrrida solstitio tellus sitit, Alphe, reverso:
Ad solitos montes, ubi ros in gramine, & æstus
Mitior, hæc armenta monet deducere tempus.

Effluat, & totas præceps Padus evomat undas:
Sic abiit crudelis Amor, qui sæpe pharetram
In juvenem, dum principiis obstaret amandi,
Dum tepet, ac timidè insanit, consumpserat omnem.
Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.
Alph. *Sunt quibus aspirent etiam nolentibus ultro,*
Sunt quibus infensi sine causa, & crimine dii sint.
Galb. *Quod nos in pecudes, in nos id juris habent dii.*
Hoc rus scire satis est: sapiant sublimius urbes.
Sic docuit rediens aliquando ex urbe sacerdos
Janus, & in magno dixit sibi codice lectum.
Alph. *Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit;*
Nos quoq; jam sero cum sole recedere tempus:
Galbula, sarcinulas nè sit tibi ferre molestum;
Pera levis, levis est & cantharus: omnia parvus
Ferre labor seró; grave manè, sed utile pondus.
Ipse pecus ducam: mihi pars erit ista laboris.

Sic effata]Bene effata, quia sic dicuntur oracula. *Virg* aut Virtus, aut diva Virgo, *discessit in leves auras*] id evanuit. *Tum sua juravit Pollux*]ideo juravit, quia difficil creditu. Simile D. Tho. Aquinati contigisse fabulan qui accinctus lumbos, postea Venereum ardorem n sensit. *Et extemplo*].i. illico, è vestigio: tractum ab augu bus volunt, qui, designato templo, dicebant, Ex tẽplo, q dicto subitò abscesserunt. *Furorẽ*].i. amores. *Non aliter*]sci cet, ut aqua extinguit ignem. *Qui consumpserat in juven omnem pharetram*].i. omnes vires suas: *dum principiis obsta* .i. obstare vellet aut deberet: juxta illud, *Principiis ob &c. Dum tepet*].i. *dum animus in dubio est, facili momento illùc impellitur. Ac timidè insanit*].i. adhuc timore & p dore afficitur, & nondum consentit in illecebras. *Sic igi tur Pollux in claustra silentia venit*] ubi impeditam habet v nam, nè liberè canat. *Sunt quibus aspirent*] quia *Spiritus u vult spirat. Sunt quibus infensi sine causa & crimine dii sin* id impiè, nimisque rusticè: quia consilia Dei sæpe oc culta sunt, nunquam autem injusta. Videntur autem dii in fensi bonis & insontibus, quando maximè amici sun

Extemplo.

hoc est, quando eis tribulationem, ut meliores evadant, immittunt. Nam *virtus in infirmitate perficitur.* Quia ergò rustici id non animadvertunt, videntes bonos affligi, dicunt Deum eis infensum, cùm minimè sit: Veruntamen si sit, non tamen injustus est, quia non habet præscriptam legem. Unde dicit Galbula, *Quod nos in pecudes*] Ordo est, *dii habent id juris in nos, quod nos* scil. habemus *in pecudes. Hoc rus scire sat est*] scil. rusticos. *Sapiant sublimius urbes*] id est, urbani. *Sic docuit rediens*] .i. veniens, cùm illîc habitent ferè prædicatores. *Et Janus dixit sibi lectum in magno vadce*] scil. Decretorum, aut Bibliorum. *Sol cadit*] Pro more suo finem parat eclogæ, docens esse discedendi tempus. *Galbula, sarcinulas*] Ordo est, ô *Galbula, nè sit tibi molestum*] .i. grave, *Ferre*] .i. auferre & colligere, *sarcinulas*] .i. parvas rerum pastoralium sarcinas. *Pera*] scil. nostra, in qua panis, & cærera edulia ferri solent, *est levis*] Unde dicunt Æsopum, cum aliis accinctum ad iter, libenter subiisse reticulum panis, licèt ponderosius esset; quia novit in itinere imminutum iri. *Cantharus*] .i. poculum quo Silenus est usus, ut dicitur in Buc. Virg. *Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.* Cantharus ergò scil. *levis*, quia exhaustus. *Parvulus labor est ferre omnia*] cibi & potûs repositoria, *serò.*] .i. vesperi; & *grave pondus, sed utile* est ea *omnia ferre manè. Ipse*] scil. ego, *ducam pecus*] .i. gregem nostrum.

ECLOGA VIII.

De religione rusticorum, inscripta, RELIGIO.

JOANN. MURMELII argumentum.

Ille canit montes, rura hic campestria: Nymphæ
Polluci visæ laudes & festa canuntur.

Candidus & Alphus.

Horrida solstitio tellus sitit, Alphe, reverso:
Ad solitos montes, ubi ros in gramine, & æstus
Mitior, hæc armenta monet deducere tempus.

Alph. *Aërios montes, & summa cacumina longè*
Prospicio; quid sint montes (tibi vera fatebor)
Nescio: semper enim campestria rura, lacúsq;
Incolui. Montanus ager qua fruge redundat?
Cand. *O rude & illepidum ingenium! prope flumina semper*
Versatus, fulicæ in morem, limosa per arva,
Sunt ubi ranarum, culicum, pulicum, cimicúmq;
Lustra inter salices, ulvas, viridésque papyros,
Irridere audes, & nauci pendere montes
Unde fluunt amnes, templis ubi tanta locandis
Marmora cæduntur, fulgens ubi nascitur aurum?
Quæ parit antennas tellus? medicamen ab herbis,
Dic, quibus est nisi montanis? De vertice Baldi
Sæpe melampodion legi: medicina capellis
Nulla magis præsens: quondam Valsasinus Ægon
Tradidit hoc, dum vere sues castraret, & agnos;
Tradidit, & dixit, Solus medicamen habeto.
Dic, Ubi castaneæ plures? ubi copia major
Glandis? in excelsis fontes & pascua vidi
Montibus, artocreas, & pingue polenta comedi.
Sunt populi fortes illic, robusta juventus,
Lata pedes, callosa humeros, nervosa lacertos,
Hispida, dura manus, moli indefessa ferendæ.

Horrida solstitio tellus sitit:] In hac ecloga, quæ inscribitur *De religione rusticorum*, habentur primò laudes montium, quas Candidus, nactus occasionem ex calore solstitiali, quo urgente montes petere suadet, accumulat, non immemor (si rectè sentio) Carmeli sui, quem incolere jam animo constituerat, & cujus laudes prosequi intendit. *Solstitio*] scilicet æstivali, non brumali. Est enim duplex solstitium quo sol stare dicitur, quòd altiùs assurgere in ecliptica cyclo suo nequit; alterum, quia profundiùs descendere non potest, ut in bruma. *Ad solitos*] scilicet Candido, gregi ejus. Nam Alphus montes ignorat. Ordo est, *Tempus monet deducere* (Dicerem *perducere* aut *producere*: non *deducere in altum*, inusitatum est) *hæc armenta ad montes solitos, ubi ros est in gramine, & æstus mitior*] id est, tempera

or; quia in ſummis montibus tempore æſtivo frigus opacum eſt. *Montanus ager quâ fruge redundat?*] Ex hac quæſtione nanciſcitur occaſionem montium deſcribendorum. *O rude ingenium! verſatus*] Conſtructio ad rem reſpiciens, non ad vocem, ſicut apud Comicum, *Scelus, qui me perdidit. Pulicum*] primam communem habet hæc vox. *Cimicum*] Cimices ſunt vermes fœtidi, parietibus & lectis inhærentes; &, ubicunque vapor eſt aquarum, frequentes, ut culices, pulices, muſcæ, & id genus beſtiolæ. *Luſtra*] potiùs ferarum ſunt. *Inter ſalices*] quæ in locis humidis naſcuntur. *Ulvas*] id eſt, herbas paluſtres, & *papyros*] id eſt, arundines quæ in Ægypto tantæ naſcuntur, ut ex ſingulis internodiis faciant naviculas. Habet autem membranam tenuem, in qua olim ſcribitabant. Unde nunc abutuntur vocabulo, *papyrum* pro chartis dicentes. *Et nauci pendere*] id eſt, non pluris facere, quàm nauci: quod aut putamen eſt nucis, ut Priſcianus & Torrellius ſentiunt; aut granum fabæ cùm ſe aperit, ut Servius vult; aut, ut nonnulli, mucor nucis priuſquam condenſatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretii, & valoris. *Unde fluunt amnes*] quia ferè in montibus ortum habent. *Ubi tanta marmora cæduntur locandis*] id eſt, conſtituendis templis, id eſt, ad conſtituenda templa. *Antennas*] id eſt, malos tranſverſos. *Sæpe melampodion*] Melampodion genus nigri hellebori à Melampode quodam, qui eo uti in divinationibus ſolebat. Dictum autem à paſtore ejuſdem nominis, qui primus hanc herbam invenîſſe dicitur, dum capras eo purgari animadvertit, datóque earum lacte furentes Prœtidas ſanari. Unde Maro dicit Georg. 3. *Inventæq; nocent artes: ceſſêre magiſtri Phillyrides Chiron, Amithaoniúſque Melampus.* Interpretatur autem Melampus *nigri pedis.* Dicitur enim Græcè μέλαν nigrum, & ποὺς pes. Fuit & alius *Mantis*, id eſt, vates inſignis. *Medicina capellis Nulla magis præſens*] id eſt, præſentiùs & citiùs ſanans. *Quondam Valſaſinus Agon*] Nè contra deorum medicinæ peritus cenſeatur, dicit ſe accepiſſe ab Ægone, quem Valſaſinum à loco nominat. *Dic, Ubi caſtaneæ*

Cimex. *Luſtra.* *Ulva.* *Papyrus.* *Nauci pendere.* *Antenna.* *Melampodion* *Melampus.* *Mantis.*

ſtaneæ plures? videlicet, quàm in montibus, quaſi dicat, quam. *Artocreas*] id eſt, panem cui caro includitur. *Paſtillus*. *lum*] vulgò vocant: ἄρτος enim dicitur panis, & κρέας ca. *Lata pedes*] id eſt, habens latos pedes. *Calloſa humeros* eſt, habens humeros calloſos ex labore, aut pulpo. *Hiſpidas*. *Nervoſa lacertos*]. i. habens lacertos nervoſos. *Hiſpida* piloſa. *Moli ferendæ*] id eſt, *ad molem ferendam*] id eſt, qu vis onus portandum, *indefeſſa*] id eſt, indefatigabilis.

Vallibus ex illis, opera ut navalia curet,
Confluit huc: nullum eſt hominum genus aptius urbi.
Sive velis caſtrare pecus, ſeu ſcindere fagos,
Sive ſimum ferre è ſtabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, viámque aperire coactis
Sordibus, & ſcalis puteos deſcendere in altos:
Ingenio callent, & duro robore pollent.
Sed quid opus multis? Subeunt opus omne: popinis
Inſervire, focos lignis cumulare, verúque
Artifici verſare manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre,
Verrere humum immundam ſcopis, doctiſſima gens e
Quódq; magis miror, ſemper ſub pondere curvi:
Cotibus in duris oriuntur, & ardua vivunt
Per juga, cum capreis habitant ſpelæa ferarum.
Adde quòd in cœlum brevis eſt è montibus altis
Tranſitus; erectum caput uſq; ad nubila tollunt;
Nubila tranſcendunt aliqui; puto, ſydera tangunt.
Eſſe locum memorant, ubi ſurgit ab æquore Titan,
Qui (niſi dedidici) contingit vertice Lunam,
Et vixiſſe illic hominem, ſed poſtea abactum
Improbitate gulæ, quòd ſcilicet omnia poma
Manderet, & magno ſervaret nulla tonanti.
Hinc divi, ſanctique patres in montibus altis
Delegêre domos tacitas: Carthuſia teſtis,
Carmelus, Garganus, Athos, Laureta, Laverna,
Et Sina, & Sovactis apex, umbroſáq; vallis,
Et juga Nurſini facto ſenis inclyta, & altis
Abietibus turrita caput Camaldula ſanctum.
Cætera prætereo: nec enim ſermonibus iſtis

Omnia complecti statuo. Montana frequentant
Culmina cœlicolæ: sed anas, & mergus, & anser,
Ibis, onocrotalus, milvi, fulicæq́, paludes.

Vallibus ex illis] .i. inter montes sitis; aut loquitur de planitie, quæ est in montibus. Enumerat autem sordida ministeria, ad quæ ferè apriores sunt in montibus orti, sicut ad omnem laborem. Unde Juven. Sat. 2. *Et illud Montanum positis audiret vulgus aratris.* Posset tamen videri loqui de natis in planitie, & in convallibus: ut illis det honesta ministeria, his sordidiora. Sed de his, qui in montibus nascuntur, totus est sermo; quia dicit, *Cotibus in duris oriuntur*] Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt purgaturi cloacas & fumaria, idq; quasi Satyrico morsu, ut nescias an laudet, an verius irrideat eos, nisi quia rustico sunt partes laudandi, cui etiam vile ministerium, dum strenuè fit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus, quæ sunt sub vertice montium, inter montes tamen. *Conflnit huc*].i. huc hæc plana loca, subauditur, ex superioribus *robusta juventus; ut curet opera navalia*] id est, nauticum expleat munus. *Castrare*] .i. emasculare aut excolere; *seu scindere*] .i. incidere, & amputare *fagos*] arbores glandiferas; à φαγειν, est, comedendo dictas. Non autem intelligo ut toreumata faciant aut cœlaturas, ad quas fagus apta: unde est, *Si poculis ponam Fagina, cœlatum divini opus Alcimedontis.* *Cloacæ.* Cloacæ sunt cryptæ subterraneæ, per quas sordes in flumen demittuntur. *Sordibus coactis*] .i. congregatis & cõpactis ut aquæductus claudantur. *In altos puteos*] eorum ingrandi gratiâ. *Popinis*] .i. culinis. *Popinæ.* *Dare libera fumo Spiracula*] id est, purgare fumaria, vulgus caminos vocat. *Venter ad flumina ferre*] aut sordes alvorum, aut intestina pecorum mactatorum. *Semper sub pondere currunt*] quod in his locis ortis non congruit, & multò minùs quod sequitur. *Cotibus in duris oriuntur*].i. inter cautes, & saxa aspera. *Spelæa.* *Spelæa*] id est speluncas: sed Græcum est. *Adde quòd in cœlo* quid scommate non caret, aut rusticâ simplicitate; quasi animæ spatio ferantur in cœlum. *Nubila transcendunt Athos*] Athos enim est ultra mediam regionem aëris, usq;

adeò ut in eo neq; nubes, neq; venti sint, sed cineres e
sacrificiis derelicti reperiantur, anno peracto, indisper
Esse locum memorant] scilicet paradisum terrestrem, quem
quidam sub lunari globo ponunt. *Quòd scilicet omnia p*
ma] id quoq; pastorali joco non caret. *Hinc divi sanctiq*
patres] Hoc videtur principaliter intendisse, ut tande
Carthusia. Carmelum laudet. *Carthusia*] non longè à Gratianopoli
in Delphinatu, prima domus Carthusianorum, virorum
profectò cœlestium, quibus, ut solidis tibicinibus, Chri
Carmelus. stiana fulcitur religio. *Carmelus*] antiquitate omnes ex
cellens, & observatione candidæ religionis, cæteris no
Garganus. Athos. inferior. *Garganus*] divo Michaeli mons insignis. *Athos*
mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudi
nis, in quo est Poridæa religione insignis, quia cineres
Laureta. in aris derelicti, illic disturbari negantur. *Laureta*] ubi di
Virgo habet ædem excellentissimam, & miraculis ac do
Laverna. nariis clariſſimam. *Laverna*] dea quæ à furibus colebatur
Sina. cui ædes erat juxta Lavernalem portam, quæ in Christia
num conversa est usum. *Et Sina*] mons est (ut dicitur Ca
Soractis. 4.) in Arabia, sepulcro divæ Catharinæ religiosus, & Pra
ceptis Mosi datis olim jam illustris. *Apex Soractis*] Apol
nis observatione olim præclarus. Virg. *Summe Deûm sa*
cti custos Soractis Apollo. Nunc quoq;, quòd illic sub Con
stantino nondum converso delituit Sylvester Romanus
Pontifex, insignis, & *vallis* dicitur *umbrosa*, in qua ille de
lituit. *Et juga Nursini fato senis inclyta*] à Nursia oppido i
montibus posito. Æneid. 7. *Et te montosæ misêre in pro
Nursæ, Vfens, insignem fama, & felicibus armis. Et Camil
la turrita caput sanctum*] id est, habens sanctum caput *Tur
tum*] .i. quasi turribus insignitum, *abietibus*] quæ arbor
in montibus nascuntur, suntq; quas *sapinos* vocant. Est au
tem non longè à Florentia. *Cælicolæ*] ut Michael, & cæ
teri angeli in Sina auditi. *Anas*] avis immunditiâ aquarum
gaudens, *& mergus*] ad limum tendens, *& anser*] etiam
luvie aquarum pastus, & *Ibis*] ut Ciconia, cui similis e
Onocrotalus. Mitum. serpentibus nutrita. *Onocrotalus*] etiam obscœnitatem
mans, nam ab ὀνὸς, quod est inquino, deduci videtur.

vi] aves rapaces & obscœnis viventes. *Fulicæ*] aves circa littora rurpé victum quæritantes. *Paludes*] sc. frequentant.

Alph. *Inter montanæ tantos regionis honores,*
Cur de messe nihil, nihil est de palmite dictum?
Hæc tamen humanæ duo sustentacula vitæ
Maxima. Monticulæ veniunt è rupibus ad nos
Hordea mercatum, torvi, fuligine tincti,
Setosi, macie affecti, laceri, ac situosi.
Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de relligionibus inquis,
Rettulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea, si nosti, visa est? quæ, Candide, nympha?
Dic age; nam cœptum certamen inutile nobis;
Utilior sermo de relligione tenendus.

Cand. *Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum*
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.

Alph. *Plura quidem Polluce super narrata: sed ipsam*
Nec docuit nympham, nec me quæsisse recordor.
Nunc subiit mentem, cùm relligionis oborta est
Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.

Cand. *Non erat illa Dryas, neque Libethris, nec Oreas:*
Venerat è cœlo superûm regina, Tonantis
Mater, anhelanti pacem latura juventæ.
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse
Æolus, æquoreos ventos qui frenat in antris.
Hanc Deus, astrorum flammas super, atque volantes
Solis equos, supra fulgentem Cassiopeam
Extulit, & sacram bissenos sydere frontem
Cinxit, & adjecit subter vestigia Lunam.

Inter montanæ] Objicit Alphus nullam esse mentionem factam de frugibus, quas uberiores in æquore, seu planitie nasci contendit. *De messe*] id est, de frugibus. *de palmite*] .i. vinibus. *Mercatum*] Supinum à *mercor*, id est, emptum. *Torvi*] quia immiti ferè sunt fronte, usquè adeò ut immites dicantur *in cotibus orti*. Unde Maro in Buc. *Nunc scio quid sit Amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.*

Setosi. *edunt. Fuligine*] id est, pingui fumo. *Setosi*] id est, hirsu
Juven. *Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ P
mittunt atrocem animum. Situosi*] Valla docet *siticulosi* esse
nsu: licenter autem hîc usurpatur *situosi*; quia per regula
Indigenæ. fieret *sitosi. Indigenæ*] indè geniti, hoc est, ut hîc accipi
incolæ. Sed quod] Tendit ad principale, quod est, declara
divam Virginem esse visam Polluci, hoc est, poetæ, ejus
laudes accumulare, & poetæ in religione vitam pauci
Galbula. gnificare. *Galbula*] De quo in Polluce satis dictum est,
detur per diminutionem dici à *Galba*, de quo Juven. *
vilis Galba tulisset. Polluce super] id est, de Polluce. Est e
Anastrophe. Super autem accipitur cum Ablativo pro *de*,
Æneïdos 1. *Multa super Priamo rogitans, super Hectore
ta. Nunc subiit mentem*] id est, venit in mentem. *Non
Dryas. *illa Dryas*] id est, Dea arborum, & præcipuè quercu
Libethris. ut diximus; *Neque Libethris*] id est, una Musarum, quæ
Oreas. bethrum incolunt; *nec Oreas*] id est, dea montium. N
ὄρος mons dicitur. *Tonantis*] id est, veri Jovis, cujus est
nare; hoc est, Jesu Christi filii Dei. *Mater*] scil. Maria.
ventæ anhelanti] .i. laboranti in periculo vitæ. *Pacem*
Tethys. est, tranquillitatem mentis. *Tethys*] id est, magna dea
ris, uxor Oceani; facitq; Tethyos in Genitivo, & urra
producere potest, ut in Georgicis; *Téq, sibi generum Te
Ceres. *emat omnibus undis. Ceres*] dea frugum dicta, regina Sicil
Æolus. *Alma*] quia nos suo invento alit. *Et ipse Æolus*] rex ven
rum dictus, quòd illorum usum mari fecit, abscisâ s
quæ impedimento erat. *In antris æquoreis*] id est, vicini
quori: Æneïdos 1. *Aoliam venit loca fœta furentibu
stris, &c. Frænat*] ibidem; *Illa se jactet in aula Æoli,
clauso ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc*] scilicet
vam Virginem, super flammas astrorum. Unde can
*O gloriosa domina, excelsa super sydera, quia assumpta es M
ad ætherium thalamum. Atque volantes*] id est, pernices
solis] quos quatuor Ovid. in principio 2. Metam. po
Cassiopea. ut alibi diximus. *Supra fulgentem Cassiopeam*] quæ e
circulo arctico; effigies tamen corporis ad æstivum
culum pervenit, quem capite & dextrâ manu tan
qu

quam propè mediam dividit circulus lacteus, non longè à Cephei circulo locatam, ubi occidit cum *Scorpione*, exoritur cum *Sagittario*. Hanc Euripides, & Sophocles, & alii multi scripserunt gloriatam olim fuisse, quòd Nereïdas corporis pulchritudine superaret, propter quod in filiastro conspicitur sedens, & vertente se mundo resupinato capite ferri videtur. *Bisseno sydere*] ut Apocalypsis 12. *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus.*

Alph. *Candide, mira canis, nullis pastoribus unquam*
Cognita. Quid Tethys? quid fulgens Cassiopea?
Æolus æquoreis ventos quis frænat in antris?
Qui sunt solis equi? magna atque ignota recenses.

Cand. *Sydera sunt partim, partim sunt nomina prisca.*
Omnia quæ Pollux [illegible]i cùm narrâsset, in ædem
Duxit, & Ista sacer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries signis, & imagine multa.
Omnia non memini; mens est mihi debilis: ista
Vix tenui, dum sæpe animo volvo, atq; revolvo.
Sæpe recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo;
Ista potest siccis fluvios dare frugibus imbres,
Cùm volet; ista novos duris emittere campis,
Cùm volet, emissos poterit restringere fontes.
Qui modò sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si volet, in pingues poterit convertere glebas.
Frigida Saturni cùm sydera suscipit atro
Scorpius hospitio, non auferet hordea grando,
Nec domus ardebit: nam tunc hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo.
Si favet hæc nobis, complebunt horrea messes,
Adjicietq; gregi semper fœtura gemellos.
Si pecus infelix erit, & sine vellere, solo
Ipsa potest nutu dare lac, dare vellera, & agnos,
Et curare greges, omnémq; avertere morbum.
Nilopus est modò Pana sequi, neq; cætera vuris
Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur.

Vidi

Vidi ego circum aram nymphæ pendere capellas,
Plaustra, boves, & oves; hic Jani vidimus hircum.
Et memini in tripodam versu hoc legisse tabellam,
VOTUM pro salvo Janus breve reddidit hirco.

Candide, mira canis] Nè contra decorum majora, quàm q
pastoribus conveniant, cecinisse putetur, castigat poe
dicens se à Polluce didicisse. *Sydera sunt partim*] ut Cas
pea. *Iste sacer paries*] scil. qui erat in æde sacra. *Sæpe re
davi*] subaudi *est*, *fortius omni medicamine. Fluvios imb*
id est, effluentes & abundantes. *Novos fontes emittere*] qu
usu veniſſe varia loca prædicant. *Frigida Saturni*] id en
prognosticon est futuræ *calamitatis*] id est, culmor
per grandinem dejectionis. U[illegible]dicit Maro Geor
*Hoc metuens cæli menses & sydera [illegible]a, Frigida Saturni
quo stella receptet.* Quia, ut autor noster interpret
dum in *Scorpium* venit, grandinem generat Saturni s
sed divâ Virgine intercedente, *non auferet hordea g*

Fœtura. *Nec domus ardebit*] id est, comburetur fulmine. *Fœ*
id est, fœcunda productio fœtûs. Maro: *Si fœtura g
suppleverit, aureus esto. Adjiciet*] scilicet, ad gregem.
mellos] id est, geminos fœtus. *Si pecus infelix*] id est,
bidum & miserabile fuerit: bene autem convertit se
nem ad rem pastoralem. *Solo nutu*] solo indicio c

Pan. *Pana*] Deum pastorum. De quo Maro: *Pan curat ov
úmque magistros. Cætera numina*] ut *Palem, Apollinem,
nos, Sylvanos, Agipanas, Satyros, Cererem, Bacchum,
Nymphæ*] id est, divæ Virginis, æterni patris sponsa
pellas] id est, Capras cereas. *Hircum Jani*] id est, quo
nus putârat amissum, cùm à puero in vepribus all
esset, ut priùs vidimus. Est autem artificiosè hoc d
Nam sic priùs dictam veram historiam asserit. Er
rem *hircus* cereus, aut depictus, ut patet ex carmine.
est autem Italorum, in tabellis votivis depingere ca
os, & miraculosas liberationes aut recuperationes.
& Amasius poeta:

Nunc Dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Dúmq; ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex,
Ante aram genibus positis in marmore, dixit:
O dea, quæ servas urbes, & rura, precamur
Nè Padus exundet, nè Strix nocturna per umbras
Hauriat infantes, nec eant per compita larvæ.
Diva, fave agricolis: talpas occide, malignam
Aggeribus pestem, gelidis sata læta pruinis,
Quando bruma venit, conspergere, diva, memento;
Nè tineæ rodant anno frumenta sequenti.
A Boreæ flatu pingues defende mariscus,
A gruis ore fabas, & ab anseris arma palustri,
A serpente boves, à vulpe, & fure cohortem,
A bruchо eruncas, à bruma & grandine vites,
A vi & fraude lupi pecus, à ribigine fruges,
A rabie catulos, à flamma & fulmine villas,
A murum insidiis petasonem, à milite pernas,
A campe, & pigris, pigris (Heu! cætera nescit
Mens obita sequi; numerus me in verba reduxit
Sæpius: in numerum rediens, oblivia forsan
Mente abigam; retro gradior, numerumq; recurro)
A murum insidiis petasonem, à milite pernas,
A campe, & pigris virides limacibus hortos,
(Alphe viden' quæ vis numeri? jam cætera cerno)
A tonitru reboante cados, à frigore fœtas,
A gravibus vitulos æstris, à gutture porcos
Anxiosos operas pubes nè rustica perdat,
Adsis, ô Dea; nec lædant examina fuci,
Nec milium furentur aves, neu vellera sentes
Succida, nec keppas apprendat lana sequentes.
Diva gubernatrix hominum, custodia vatum,
Diva laborantum requies, medicina dolentum,
Et tutela gregum, nostris, precor, annue votis.
Talibus orabat Pollux. Ego postibus hærens,
In buculum pede porrecto recitata notabam
Altius, ac memori condebam singula mente.

Dúmq; ea perlegerem] Ostendit Pollucem in religione meorum pastorum, atq; orare pro rerum rusticarum conservatione,

ſervatione: Unde carmen ejus deprecatorium recen
Perlegerem]ſcilicet oculis, non ore. Nam (ut dixi) pict
ſunt indoctorum libri, *ea*]ſcilicet, quæ depicta dixit: *in*
more]ſuper marmor pavimentitium. *Nè Padus exundet*
ſæpe, ut Maro dicit, *Fluviorum rex Eridanus, campóſq; per*
nes (cum ſtabulis armenta trahit. Nè ſtrix nocturna]id ex
corũ ſuperſtitione, qui putant ſtriges, & lamias noctu
Lamiæ. lare, quæ infantes auferant edendos: quod fictum eſt
terrorem puerorum, nè noctu vagentur. Autor eſt P
phyrio, ad illud Horatii in arte Poetica;

Nè, quodcunque velit, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Striges. Perottus autem dicit de ſtrigibus ſic. Striges non à ſtr
gendis infantium corporibus, ut quidam falſò exiſtim
ſed à ſtridore nomen habent, fabuloſúmq; eſt, quod eas
dunt ubera infantium labris immulgere. Aves ſunt
cturnæ: Lucan. *Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocti*
querentur. Conſtat tamen & in maledictis jam eſſe, & e
apud veteſtiſſimos fuiſſe, accipíq; pro maleficis mul
bus, quæ noctu gradientes, infantium corpora ſangui
ſugendo exhauriunt. Hæc ille. *Hauriat igitur*].i. ex
Larvæ. riat ſanguinem ſugendo: *nec larvæ*]id eſt, cacodæmo
ac lemures, hoc eſt, nequam ſpiritus, qui vagari putan
& dum innocui ſunt, lares dici. *Talpas*]appoſitorié: m
nam peſtem *aggeribus*]id eſt, cumulis terræ. *Nè tinea*
cet nivales, aut alii vermiculi, ut limaces, bruchi, t
Mariſca. blattæ. *Mariſcas*] i. ficus. *Anſere paluſtri*] id eſt, indo
in paludibus verſari ſolito: *à ſerpente boves*].i. quia
vum immitti ſolent: *Cohortem*] id eſt, gregem: *à bruch*
vermiculo, caules, & erucas, quæ ſalaces ſunt he
Bruma. depaſcere ſolito: *à bruma*] id eſt, brumali frigore: *à*
gine] infeſtâ pluviâ, quæ rubiginem inducit, *catulos*]
Peaſo. catellos: *villas*] id eſt, domos in agro: *petaſonem*] id
anteriora crura ſuum: *à milite*]id eſt, ſtipendiario. Fr
Campe. arcitenentem Francum appellant: *à campe*]id eſt, ver
lo illo, hortenſes maximè herbas & arborum fronde
dere ſolito: unde Columella; *Nec ſolùm teneras aude*

dere frondes, Implicitus conchæ limax, hirſutáque campe. Fingit autem ruſticum oblitum carminis, ut decorum ſerver. *Quæ vis*] id eſt, virtus, *numeri*].i. rythmi & metri, quia *mera juvant animos*] id eſt, memoriam. Unde ille; *Numeros memini, ſi verba tenerem. A tonitru roboante cados*] id eſt, vaſa vinaria, in quibus per vehemens tonitru vina obverti ſolent, & in vappam mutari. *Fœtas*] id eſt, gravidas oves: *Œſtris*] quos Latini aſilos vocant. Maro Geor. 3. *Cui nomen aſilo Romanum eſt: œſtrum Graii vertêre vocantes*: vitulos ardente ſole nimiùm excruciant, & in fugam quaſi furentes vertunt: *A gutture anginoſo*] Is enim ſuibus peculiaris eſt morbus: *operas*] id eſt, labores diurnos. *Fuci*] veſpæ ſunt inutiles apes, aut muſcæ nõ mellificantes, ſed mella furantes. Unde dicit Maro de apibus, *Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent. Examina*] autem ſunt apum, ſeu apium fœturæ: *Examen.* iuven. *Examénq; apium longa conſederat uva. Milium*] legumen, ut quidã volunt, à *mille* dictum, quòd *milleſimum* reddat: tamen primam corripit, ut Georg. 1. *& milio venit annua cura. Vellera ſuccida*] id eſt, cùm lana nondum lota. *Sentes*].i. ſpinæ & vepres hirſuti. *Lappas*].i. nodulos hirſutos in lappa herba creſcentes. *Memori mente*] ut vero ſimile

Cadus. *Fœta* *Oeſtrum.* *Angina.* *Opera.* *Milium.* *Sentes.* *Lappa.*

Alph. *Candide, Polluci pro ſollicitudine tanta,* (faciat.
Pro precis officio, pro religione putáſne
Dandum aliquid? Nobis pietate peculia creſcunt.
Cand. *Quid ni aliquid dandum eſt? Opus eſt perſolvere crates.*
Alph. *Ruſticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*
Cand. *Crates & grates parvo diſcrimine diſtant:*
Dandum aliquid: neu bis detur, ſine paſcha reverti,
Quando ſacerdotes commiſſa piacula ſolvunt.
Alph. *Quid dabimus? (vituli gravis eſt jactura) vel agnum,*
Vel leporem: pietas etiam laudabilis, anſer.
Cand. *Dona docet tempus. Lepores brumalia, dona;*
Quando nive hyberna curvendi erepta facultas.
Anſer ad autumni finem, nonáſque Calendas
Pertinet: æſtatis, coryli, nova poma, racemi
Munera: lactentes hœdi ſunt veris, & agni.
Tunc ſi de cordis aliquem conſpexeris ægrum,

Ac tenuem, qui nec vendi nec vivere possit,
(Munus erit solenne satis) donabimus agnum.
Ipse mihi cùm jam regredi post prandia vellem,
Carmina de Nymphæ solennibus eruta fastis
Tradidit, & dixit, Si quando gravabere curis,
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habete.

Candide, Polluci] Ostendit poeta hoc figmento pastor[illegible] animum ad gratitudinem, ut ad eam invitet, non im[illegible] mor professionis suæ: *pietate*] id est, eleemosynis piè ex[illegible] bitis: *peculia*] id est, possessiones. *Opus est persolvere crat[illegible]* ut risum excitet, facit rusticum *crates* pro *grates* dic[illegible] *Dandum aliquid*; sed, *nè bis detur, sine*] id est, permitte pas[illegible] reverti. *Piacula*] id est, peccata expiatione digna: *solv[illegible]* id est, absolvunt. *Jactura*] id est, amissio. *Etiam anser* [illegible] *pietas*] id est, eleemosyna laudabilis. *Dona docet tempus* [illegible] est, pro tempore danda sunt dona; quia habent & obso[illegible] sua tempora: Unde *lepores* etiam debent dari in m[illegible] hyeme, quaudo nix alta impedit aufugere. *Anser* ad [illegible] tumnum, & Calendas Novembris pertinet. *Coryli*] id [illegible] avellanæ, & *nova poma*, & *racemi* sunt munera *æst[illegible]* *Hœdi & agni lactentes*] id est, adhuc lac sugentes, *sunt* [illegible] *nera veris*] id est, verni temporis. *De cordis*] id est, [illegible] autumnali: *Qui nec vendi &c.*] Morem rusticorum satyr[illegible] describit, qui donant quod retinere non possunt. *Carm[illegible]* scilicet sequentia, *de Nymphæ solennibus eruta fastis*] id [illegible] fastorum libris.

Pietas.
Peculia.
Piacula.
Coryli.

Quando Molorcheo Titan descendit ab astro,
Pronus, & Astræa jam limina virginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana senectus:
Transiit ad superos, & Olympica regna petivit.
Ogdoas ut toto jam tertia fluxerit orbe,
Festa dies iterum: natalia virginis aras
Ignibus illustrant, offert nova liba sacerdos.
Libra redit, noctes properans æquare diebus:
Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes
Illyricas, & Chaonias; cum mercibus adsunt
Thusci, Umbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa

Cum donis turmatim adeunt; votisque solutis,
In sublime jugum læti ad commercia tendunt.
Et cùm Thessalicas cursu breviore sagittas
Sol subit, & frigent urentibus arva pruinis:
Clausa gynæcei sacris penetralibus, hausit
Corde Deum toto, proprios oblita parentes.
Et cùm semiferi fugiens Chironis ab arcu
Languet, ad hyberni glacialia limina capri:
Induat ornatas & mas & fœmina vestes,
Lætitiâque diem celebrent, quo semine sacro
Conjugis annosus gravidam pater imbuit alvum.
Illa dies etenim sanctæ primordia Nymphæ
Fecit, & in nostras vetuit descendere sordes.

Quando Molorcheo] Docet quibus temporibus agantur solennia festa divæ virginis: ut festum *Assumptionis* in medio *Augusti*, quando sol derelinquit *Leonem*, & ingreditur *Virginem*. Unde idem in Parthenice Mariana: *Terga feræ Titan Nemeæa extrema tenebat, Fulgentem cratera inter clarámq; coronam*. Sequitur autem in hac re opinionem Nigidii, qui hunc *Leonem* tradidit à Luna jussu Junonis in terra Arcadica, & regione Nemeæ educatum, & deinde in exitium Herculis demissum, quem Hercules jussu Eurysthei clavâ quam à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaq; postea clavâ pro gladio, pelle pro scuto usum Herculem fuisse. *Leonem* vero à Junone inter sydera relatum: qui ad occasum spectans, supra caput *Hydræ* constitutus est. *Quando igitur Titan*].i. sol descendit pronus, *ab astro Molorcheo*].i. à *Leone* clavâ Molorchi interempto. Est autem longè petitum epithetum. *Et intrat jam limina virginis Astræa*].i. Justitiæ virginis, quæ *Astræa* dicta cœlum petiit; sed ut, dicit Ovid. *Ultima cœlestum terras Astræa reliquit*. Tunc scilicet *pubes*].i. juvenes pubescentes, *& senectus cana*].i. senes canescentes, *lætetur virgine*] sc. Mariâ: quia sc. tunc transiit ad superos, & petivit *regna Olymp.*].i. cœlestia. *Ogdoas*] describit festũ *Nativitatis* D. virginis, dicens, *Ut*].i. postquam *tertia Ogdoas*].i. octava, aut tertius octonarius numerus. Est enim ὀγδοὰς ἀδ☉ numerus octon. quo ter replicato post *Ogdoas.*

Assumptionem, habetur natalis Virginis, *fluxerit jam* [illegible] *orbe, iterum* (scilicet *est*) *festa dies*] quia *natalia virginis illa* [illegible] *strant aras virginis, ignibus*] scilicet luminibus. *Sacerdos* [illegible] *fert nova liba*] id est, libamina. *Libra*] scilicet signum redi[illegible] *properans*] id est, festinans, *æquare noctes diebus*] quia paul[illegible] pòst est æquinoctium autumnale. Unde Maro: *Libra* [illegible] *noctisq; pares ubi fecerit horas. Ager Picenus exultat*] scilicet [illegible] festo solenni. *Adria*] id est, mare Adriaticum, *vehit pup*[illegible] *Illyricas & Chaonias*] id est, Epiroticas, id est, vehentes [illegible] lyricos & Chaonas, seu Epirotas Lauretum visentes. *Th*[illegible] *sci adsunt cum mercibus*] id est, rebus venalibus. *Umbri*, *&* [illegible] *In sublime jugum*] ubi ædes est divæ virginis. *Et cùm Th*[illegible] *salicas*] describit festum *Præsentationis* ejusdem Virgini[illegible] quod celebratur, cùm sol subit cursu breviori, quia tu[illegible] bruma est, *Sagittas Thessalicas*] id est, *Sagittarium* signu[illegible] quod Chiron Thessalicus constituere dicitur: quia tu[illegible] *Clausa sacris penetralibus*,] scilicet templi *Gynæcei*]id est, [illegible]

Gynæceum. creti virginum. Est enim γυναικῖον (id est, *Gynæceum*) loc[illegible] ubi mulieres versantur, ubi *clausa hausit deum toto corde*, [illegible] *lita proprios parentes*] quia soli contemplationi divinæ [illegible] cabat, *nil terrenum sapiens*. Hoc autem festum celebra[illegible] undecimo Calendas Decembris. *Et cùm semiferi fugie*[illegible] *Chironis &c.*] Describit festum *Conceptionis* ejusdem di[illegible] Virginis, sequens ordinem Calendarii, non rei ge[illegible] Quia priùs concepta, quàm præsentata fuit. *Et cùm sol* [illegible] *giens ab arcu Chironis*] scilicet Sagittarii, *semiferi*] id est, C[illegible]

Centauri. tauri. *Centauri*] enim sunt populi Thessaliæ, qui pri[illegible] equos illîc ascenderunt: unde procul visi, crediti sunt [illegible] bilico tenus equi. Unde fabula orta, ut infernè equi, sup[illegible] nè homines dicantur. *Languet*] quia parum habet calo[illegible] *ad limina glacialia*] id est, adingressum frigidi *capri*] id [illegible] *Capricorni* hyberni, id est, hyemalis signi, *tum* scilicet [illegible] *mas, & fœmina induat ornatas vestes*] id est, ornent se, & [illegible] *lebrent lætitiâ*] scilicet *cum.i.* lætentur: *diem quo pater*] [illegible] cet Joachim, ut potior est sententia, *annosus*] id est, vert[illegible] *imbuit semine sacro*] id est, prævento ab originali mac[illegible] *Alvum conjugis*] scilicet, *Annæ gravidæ. Etenim illa dies* [illegible]

primordia] id est, conceptum, *sanctæ Nymphæ*] id est, sponsæ altissimi patris, *& vetuit descendere in nostras sordes*] scilicet, originalis peccati, in quod omnes de viri semine nati descenderunt.

Cùm volat imbrifera lampas Phœbea sub urna,
Ad vernos reditura dies, jam proxima veri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura focis, faculas manibus date, ducite pompam:
Attulit in templum nova dona puerpera virgo.
Quando gregis princeps, aurato vellere fulgens,
Incipiet Zephyris aperire tepentibus annum,
Et dare majores luci quàm noctibus horas,
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem,
Et nova miranti referat mandata puellæ:
Festa dies Thuscis populos de collibus omnes
Cogit, & Arnicolas vocat ad Florentia templa.
Tum quoque, sed tenui virgo priùs intervallo
Nupsit, & hæc teneris lux est celebranda puellis,
Quando sub extrema Cancri testudine Phœbus
Volvitur, & revehit vicina Canicula morbos,
Thure piam celebrate diem; redit hospita mater
In proprios à matre lares: altaria circum
Primitias Cereris geminæ suspendite matri.
Ista dedit Pollux, vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serena,
Militiam cœli, sparsos examinat ignes.
His quoque plura dedit: sed carmina plura referri
Non sinit extremum deponens vespera solem.

Cùm volat] Docet quando celebrandum sit festum *Purificationis*, aut verius *Præsentationis*, & *Apparitionis* Christi, quo præsentatus est à diva Virgine in templo. Ordo est. *Cùm lampas Phœbea*] .i. sol, *volat sub urna imbrifera*] id est, sub Aquario adhuc existens. *Reditura ad dies vernos*] qui incipiunt in Martio. *Jam proxima veri*] scil. existens. *O nurus*] .i. nuptæ *omnes ite, date sacris altaribus ignes, date focis thura, date manibus vestris faculas, ducite pompam*] id est, festas supplicationes, seu processiones; *quia virgo puerpera*]

id est, quæ virgo permanens puerum pepererat, *attulit in templum nova dona*] quia puerum, qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatum, & de Virgine natum: quæ dum maximè sunt nova, nec priùs visa, nec deinceps videndæ. *Quando gregis princeps*] Describit festum *Annunciationis*, *Incarnationis* dominicæ, quod in Martio celebratur, sol existente in principe gregis, id est, Ariete. *Paranymphus*. id est, pronubus Gabriel Archangelus; *aliger*] quia alas pinguntur angeli. *Miranti*] quia turbata est in sermone ejus: Luc. cap. 1. *Nova mandata*] quia; *Ecce, concipies utero, & paries filium*. *Arnicolas*] id est, Arnum amnem colentes, cujus accolas quidem Fluentinos volunt appellandos: unde non semel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrant. Non est autem legendum *arnicolæ*, quasi arva colentes: quia illi ubiq; sunt; *Arnicolæ* Thuscia tantúm. *Tum quoque*] Tangit festum nuptiarum quia priùs nupserat. Nam cùm esset desponsata, missus angelus, &c. *Tenui*] id est, modico: *intervallo*] id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus: *& hæc lux*] scilicet nuptiarum: *puellis teneris*] nubere sperantibus. *Quando sub extrema Cancri*] Disertè docet festum, quod visitationis nomine celebratur sexto nonas Julias, potiùs dicendum reversionis: quia statim, ut concepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres, usq; post nativitatem divi Joannis præcursoris domini. *Quando igitur Phœbus*].i. sol volvitur *sub extrema testudine Cancri*] id est, extremâ parte, quæ testudinata videtur, *& Canicula*] scilicet cœlestis. *Vicina*].i. mox oritura revehit morbos, *celebrat diem piam*] id est, pii officii thure: *quia mater*].i. prægnans virgo, quæ etiã ab Elisabetha mater vocata est, quia dicit *Unde mihi hoc, ut mater Domini mei, &c.* quod de ea potius quàm de alia prægnante dicitur: quia per eum quem gestabat certa erat etiam partu futura mater. *Hospita*] scil. Maria redit *à matre*] scil. Joannis: *in proprios lares*].i. suas ædes. *Spendite* ergò *circum altaria gemina matri*] scil. Mariæ & Elisabethæ: quia à quibusdam vocatur festum Elisabethæ

Primitias Cereris] .i. novas fruges, quæ nunc maturæ sunt. *Ista dedit Pollux, &c. dum examinat ignes*] .i. dum virtutem scrutatur astrorum: *vespera*] .i. *vesperus*, aut *vesper*, aut *hesperus*, & *vesperugo*, stella illa vespertina quæ manè *Lucifer* dicitur.

ECLOGA IX.

De moribus curiæ Romanæ post religionis ingressum edita, inscriptáq;, FALCO.

JOANN. MURMELII argumentum.

Faustulus expertus Romani frigida tractûs
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.

Faustulus & Candidus.

Candide, quo casu patriis procul actus ab oris
Hæc in rura venis? hîc pascua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ovilia tuta, nec umbræ:
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in usus.

Cand. *Faustule, me noster Corydon, qui plurima quondam*
His armenta locis habuit, magnámque peculi
Congeriem fecit pecori, me credere adegit
Esse salutares istis in montibus herbas.
At postquam segnes agros, & inertia saxa
Vidimus, & siccis arentem fontibus undam,
Pœnituit longæq; viæ, patriæq; relictæ.

Faust. *Postquam te incolumem saltus intrare Latinos*
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire
Jure sodalitii; sunt hîc mihi pauperis agri
Jugera pauca, meæ vix sufficientia vitæ:
Quicquid id est, commune puta. Tibi forsitan ulla
Prospera sors aderit: fortuna simillima vento est:
Cariceæ succede casæ, dum præterit æstus.
Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra,
Pone pedum, discumbe parúm; recreabere potu:
Potu opus est; potu iste gravis compescitur æstus:

Pocula

Pocula prende; fluet meliùs poſt pocula ſermo.
Cand. *Pocula quis tanta demens æſtate recuſet?*
Fauſt. *Vina ſitim minuunt, animíq; doloribus obſtant,*
Vina ut amicitias, vires ità corporis augent.
Cand. *Hæc parit ora bonos (ſi patria vina) racemos.*
Fauſt. *Funde iterum: Potare ſemel, guſtare. Secundus*
Colluit os potus. Calefacta refrigerat ora
Tertius. Arma ſiti bellúmq; indicere quartus
Aggreditur. Quintus pugnat. Victoria ſexti eſt.
Septimus (Oenophili ſenis hæc doctrina) triumphat.

Candide] Inſcribitur hæc ecloga *Falco:* quòd compoſita
in gratiam Falconis Simbaldi patritii Romani, Proto
tarii Apoſtolicíq; fiſci cuſtodis: de quo in epigramm
mentio frequens, éſtq; de moribus curiæ Romanæ. Ind
citur autem *Candidus* perſuaſus à Corydone cum pec
Romam proficiſci, relictis patriis paſcuis: cujus incep
eum ſerò pœnitet. Occaſione cujus multa dicuntur in d
teſtationem avaritiæ Romanæ curiæ. *Hæc in ſura*] id e
Romana: Præteribo enim quæ nota ſunt. *Jure antiqui ſo
dalitii*] id eſt, ſodalitatis, & hoſpitalitatis. *Fortuna ſimilis
vento eſt*] id eſt, maximè incerta, & inconſtans. *Caricea v
ſæ*] id eſt, tectæ carice, quæ eſt herba acuta: Maro; *Et c
rice paſtus acuta. Pone*] id eſt, repone, aut depone, ut qu
ſcas. *Pedum*] id eſt, virgam paſtoralem, quâ pedes ovi
capiunt, & dirigunt: Invitat autem ad potandum; nec a
nuit *Candidus*: ut ſiqua petulantiùs in curiam Roman
dicta ſint, à potis dicta cenſeantur. *Animíq; doloribus o
ſtant*] Unde *Bacchus, Lyæus*, quòd curas ſolvat, & *Li
quòd ab eis liberet, dictus eſt. *Vina ut amicitias*] quia co
potando trahitur magna familiaritas. Comicus: *Quia co
potrix ejus eſt.* Solomon & Cicero comparant vina &
micitias in hoc, quòd utraq;, quò veteriora, eò melio
putentur. *Hæc ora*] .i. regio, parit bonos racemos, *ſi ha
vina* ſint *patria*] .i. in hac patria nata. Unde *Fauſtulu
potui magis quàm verbis intentus, inquit; *Funde itera
quia *Potare ſemel*, eſt *guſtare*] .i. pitiſſare duntaxat. *Secu
dus potus*] .i. hauſtus, *colluit*] .i. irrigat penitus os. *Terti
refri*

refrigerat ora calefacta. Quartus aggreditur indicere siti adhuc prædominanti *bellum. Quintus pugnat. Victoria est sexti]* scil. *haustûs. Septimus triumphat]* scil. de siti. Hæc doctrina est senis *Oenophili* .i. amatoris vini; ut prius docuimus.

Cand. *Res est consiliis secura fidelibus uti:*
Vtile doctrinis præbere sevilibus aures.
Victa sitis: mens ægra manet, curæq; supersunt.
Faust. *Vt sedata sitis, sic mens sedabitur ægra:*
Funde merum; bibe: Cardiaco medicina dolori hæc.
Vtitur ad curas isto medicamine Roma.
Cand. *Omne opus, atque labor vult intervalla: quiescat*
Obba parum; contra muscas impone tabellam.
Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,
Crescere nec duris possunt in cotibus herbæ:
Importuna fames, labor improbus, aëris ardor
Confecêre gregem macie: vix debile corpus
Spiritus æger agit; vacua cute porrigit ossa
Clunis, & exilis cava contrahit ilia venter.
Hic aries, qui fronte lupos cornúque petebat,
Nunc ove debilior, pavidóque fugacior agno est.
Hæc mihi (Sed nimiùm me ardentia vota ferebant)
Omnia divino prædixerat omine cornix:
Vix egressus eram limen, cùm tristia portans
Augvria, à dextra venit, segetísq; sinistræ
Culmine consedit, pressóque minaciter ore
Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.
Heu pecus infelix, quod lacte, & prole solebas
Affluere, in nostris licuit dum pascere campis!
Gramina dum quæris, succi plus perdis eundo,
Quàm referas pastu. Simul hîc tabescimus ambo:
Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res est consiliis] Graphicè docet, quid curæ valeant. Quia *victa sitis]* scil. est, sed *mens ægra manet, curæq; supersunt.* Ad quod Faustulus. *Vt sedata sitis* est, *sic mens sedabitur ægra. Cardiaco medicina dolori hæc]* Hæc medicina, scilicet frequens potus, est medicina dolori *cardiaco]* id est, cordis, quem qui patiuntur, nimiùm sitiunt. Unde Juven. *Cardiaco nunquam* *Cardiacus dolor.*

quam cyathum missurus amico. Dicitur autem ὄνον ἢ κύλικα quod Græcè dicitur *cor.* *Quiescat obba*] id est, Lagena fundo. Unde à Perfio dicitur *sessilis obba. Impone tabellam contra muscas*] Tege, nè à muscis inquinetur. *Importunæ mes*] quæ importuna est de via fessis: *Labor improbus*] id assiduus, & ità improbandus. Maro: *Labor omnia vincit improbus. Et aëris ardor Confecêre gregem macie*] id est, emacraverunt: sed plus est *confici macie*, quàm *emacerari*: quod *conficitur*, deficit. *Venter exilis*] quia vacuus. *Dirum omine*] .i. à diis portento, aut divinandi vim habente. Maro: *Sæpe malum hoc nobis, si mens non læva fuisset, De cœlo tactas memini prædicere quercus: Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix. A dextra venit*] Cicero tamen lib. 1. de div. scribit *corvum* à dextra, à sinistra *cornicem* facere ratum. Unde hîc potiùs videtur dicendum, *à lævas* verùm addit. *Tegetis que sinistræ Culmine consedit*] ubi scilicet visa est, quia sola, infausti est augurii, ut Plin. docet. *Tegetis*] tugurium. *Vociferans*] Est enim infelicis garrulitatis avis. *Auspicio aperto*] .i. manifesto. *Prohibebat iter*] .i. prohibitionem. *In nostris*] scil. Mantuanis. *Quàm referas pastum*] est, è pascendo; est enim *Nomen. Simul hîc tabescimus ambo. Tu*] scilicet infelix pecus, *tabescis*, scil. tenui victu, id est penuriâ victûs, & inediâ: *Ego*] scilicet *tabesco*, victus cum amaris.

O nostræ regionis opes! ô florida prata!
O campi virides! ô pascua læta, feráxq;
Et nunquam fine fruge solum, currentia passim
Flumina per villas, rivi per rura, per hortos!
Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere Cancri,
Cùm tritura sonat passim, cùm Julius ardet,
Arva virent, textæ lento de vimine sepes
Poma ferunt, redolentipsis in vepribus berbæ.
O nemorum dulces umbræ, molleq; susurri,
Quos tecum meminit gelidis carpsisse sub umbris,
Turturis ad gemitus, ad hirundinis ac Philomelæ
Carmina, cùm primis resonant arbusta cicadis!
Aura strepens foliis nemorum veniebat ab Euro,

Et baccata ſuper tendebat brachia cornus.
Ipſe ſolo recubans pecudes geſtire videbam,
Atque alacres teneris luſtari cornibus agnos.
Poſt ſomnos, per gramen humi nunc ore ſupino,
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam:
Peſtore nunc prono rutilantia fraga legebam.
Fauſt. *Vivere tum felix poteras, dicique beatus:*
Sed bona, quod nondum fueras expertus acerbam,
Vilis erat tibi, téque ideo fortuna reliquit.
Quando iterum veniet, (veniet ſi ſerſitan unquam)
Sicut capreolis ſurſum nitentibus hærent
Stipitibus vites, ſtrinxúntq; tenaciter ulmos;
Sic illam tu prende manu, neu deſere prenſam:
It, redit, effigiem mutat, nec imagine conſtat,
Per Lamiis, quæ nocte ferunt errare per umbras.
Mobilis ut facies; ità mens deludere gaudens,
Quod dederat, tollit: penſi nihil; omnia caſu.
Qui nimiùm metuunt ſapiúntve, repellit, & odit.

noſtre] Continua ſunt verba *Candidi*. Nam Fauſtulus Latinum ſignificavit, atque in ſua patria eſſe. Omnia autem uſq; adeò facilia ſunt, ut vel minima expoſitio videatur inanis: nihil tamen eſt abjectiùs dictum quàm huic loco congruat. *Arva virent*] Virgilius, *Ut quantum longis carpent armenta diebus, Exiguus tantum gelida ros nocte reponet. Sepes poma ferunt*] Miram narrat fertilitatem, ſed non rariam Italiæ, ubi in unis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non ſemel uno anno colligas. *Redolent ipſis in veribus herbæ*] Id quoq; verum eſt; quia roſæ naſcuntur. *Tollêſque ſuſurri*] ſcilicet fontium, & apum. Maro *Sepe mihi ſomnum ſuadebat inire ſuſurro.* Eſt autem *ſuſurrus*, rauſuſurrus, cum, & lene murmur. *Getidis ſub umbris*] Idem: *Hic inter flumina nota, Et fontes ſacros frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus*] quia ejus cantus eſt gemitus. Idem: *Nec gemere aëria ceſſabit turtur ab ulmo. Ad birundinis ac Philomelæ carmina*: Hæ enim aviculæ dulciter canunt. Maro: *Hinc alta ſub rupe canit frondator ad auras*: quod de Philomela intelligi poſſe docet Servius. *Cùm primis*] Idem: *Sole ſub ardenti*

ardenti resonant arbusta cicadis. *Ab Euro*] id est, orie
Cornus baccata aut *brachia baccata*] id est, baccis orn
hoc est, cornis. Idem: *Victum infelicem baccas, lapidos*
Baccatus. *corna Dant rami.* Et in eodem 3. Æneïd: *Baccatâm*
jugis Naxon. Solo recubans] Idem: *Recubans sub tegm*
fagi. *Gestire*] id est, gestu alacritatem prodere, aut vo
Idem: *Nec calamis solùm æquiparas, sed voce magistr*
Rutilantia] quia matura. *Fraga legebam*] Idem: *Qui l*
tis flores, & humi nascentia fraga. *Vivere tum felix*
teras, dicique beatus: sed *bona fortuna* erat tibi tamen
lis, quòd nondum fueras expertus *acerbam.* Id vero
rius est: Unde dici solet; *Dulcia non meruit, qui non g*
vit amara: Et sic: *Dulcia non sapiunt, cui non gustatu*
mara. Et ideo, quia despecta tibi fuit fortuna, *reliquit*
Id quoque moraliter: quo suadet præsenti uti fortu
quia multis dilatio nocuit. Unde Lucan. *Tolle mo*
nocuit semper differre paratis. *Quando iterum venit*] scili
fortuna. *Veniet si forsitan unquam*] Bona *Parenthesis:* q
incertitudinem fortunæ significat. *Sicut vites hærent si*
Capreolus. *tibus*] id est palis, hoc est ad palos. *Capreolis*] .i. chord
quibusdam ad hoc natis. *Nitentibus*] .i. tendentibus s
sum. *Sic prende manu*] illam, scilicet fortunam: *ne*
néve desere prensam] .i. semel comprehensam. *Fortu*
& redit, & mutat effigiem, nec constat imagine] .i. nec ser
semper eandem imaginem; *Par*] id est similis, *Lamiis*
mulieribus, quæ se transfigurare dicuntur: *Pensi*] id
excogitati & deliberati *nihil*, scilicet, *habens.* *Omnia*
su] sc. faciens, *repellit, & odit, Qui nimium metuunt*] U
dictum à Marone, *Audaces fortuna juvat:* aut, ut alii legu
Audentes. *Ve*] pro *vel: qui nimium sapiunt*] quia, ut Ph
losophus docet, quanto plus est sapientiæ, tanto min
fortunæ: quia sapientes sunt prudentes, omnia prospic
entes priusquam eveniant, & ità pauca eis à casu & for
na obveniunt.

Cand. *Delicias patrii quoties reminiscimur agri,*
Ferre tot ærumnas animo non possumus æquo.
Sed quò mente feror? Casu afflictatus acerbo,

Vnde magis crucier, felicia tempora volvo.
Maius adest; florent vites, humilésq; genistæ,
Jam spicata seges, malus jam punica multo
Flore rubet, redolent sepes albente sabuco
In patria, per rura Padi, per pascua Mincî:
Hîc verò nec dum incipiunt pubescere montes.
Quòd si vere solum torpet: Quid frigora brumæ,
Solstitiúmque ferat, gelidis cùm terra pruinis
Albicat, & rabido cùm cœlum incanduit æstu?
Sunt tamen hîc armenta, quibus cutis uvida, cervix
Non signata jugis, gemino frons ardua cornu,
Luxuriánsq; toris pectus: nisi pabula carpant,
Non erit hac tanta humectum pinguedine corpus.

Fauſt. *Hæc armenta quibus caput à tellure levatur*
Altiùs; & cui sunt longa internodia crurum,
Cuncta vorant, herbas primùm; mox ore supino
Arboreas frondes, summæq; cacumina sylvæ.
Hoc imbelle pecus, quod humi nascentia tantùm
Gramina decerpit vacuis jejunat in arvis.

Cand. *Quid verbis opus est? Cunctis animantibus una est*
Conditio. Semper majora minoribus obsunt:
Agna lupo, mites aquilis sunt præda columbæ,
Innocuos delphin venatur in æquore pisces.
Unde fit hoc? Certè res prodigiosa videtur.
Hæc loca si procul hinc videas è rupibus altis,
Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas:
Quò magis appropias, tantò magis omnia sordent.

Fauſt. *Hoc est Roma viris, avibus quod noctua: trunco*
Insidet, & tanquam volucrum regina, superbis
Nutibus à longè plebem vocat: Inscia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
Turpe caput, rostríque minacis acumen aduncum;
Dúmque super virgulta agili levitate feruntur
Nunc huc, nunc illùc, aliis vestigia filum
Illaqueat, retinent alias lita vimina visco,
Prædáque sunt omnes veribus torrenda salignis.

Delicias patrii] Permanet querulus *Candidus*, ut tandem per-

perveniat ad mores curiæ Romanæ notandos. *Unde ma crucier*] quia summum infelicitatis genus est, *Fuisse felic Maius*] scilicet, mensis floridus. *Jam spicata*] id est, in spic formata. *Malus punica*] .i. quæ aurea mala fert. *Sabuco*] p *sambuco albente*] scil. floribus, cùm acinos nigerrimos h beat. *Per pascua Mincî*] pro *Mincii*, per *Apocopen*, aut *Sy resin*. *Pubescere*] .i. frondescere. *Quòd si vere*] id est, ver tempore: de quo dictum est. *Nunc omnis parturit arbos*. *T pet*] constrictum frigore jacet: *quid frigora brumæ*] scili *ferent? Quid solstitium*] scil. æstivale *feret?* Bruma, inqu *gelidis cùm terra pruinis Albicat:* Solstitium autem, *ra cùm cœlum incanduit æstu. Cutis uvida*] id est, glabra & tida: Horatius; *Me pinguem & nitidum & bene curata vises. Cervix non signata jugis*] id est, quæ nondum po verat jugum. *Luxuriánsq; toris pectus*] quod indicium num indicat Virgilius. Allegoricôs autem vult div omnia ingurgitare, ut docet manifestè *Faustulus*. U addit *Candidus, Semper majora minoribus obsunt: Agna est præda, mites columbæ sunt præda aquilis. Delphin*] quia *B nas* & *Cete* alere dicitur, quia intrat eorum ora, & eg tur, cùm sequentes pisciculi in alvum Balænæ demit tur. Unde quidam latronem appellant: *venatur*] id est, fidiis capit; quia nihil est pernicius eo. Multa autem *Allegoriam* dicuntur. *Hoc est Roma viris*] id est, capta Ostentat enim se placidam & opulentam: & adventa inediâ confici finit. *Quod noctua avibus*] quæ admira ni est eis: & ità circumvolantes capiuntur aut visco, reti. *Lita*] id est, illita à lino: *Vimina*] id est, virgula perticæ parvæ. Sunt præda torrenda *veribus*] alii ve legunt: Sed & Maro *veribus* dixit, *Pars in frusta secant, búsq; trementia figunt. Salignis* autem] id est, ex salici quia talibus utuntur rustici.

Cand. *O bellum hoc! Poterit dici nihil aptiùs unquam:*
Sed procul (en!) coluber tortos in pulvere gressus
Flectit, & exertis sitiens ferit aëra linguis.

Faust. *Candide, quæ moneo memori sub pectore serva.*
Quando inter sylvas graderis, defende galero

Lu

Lumina: namque rubi prætendunt ſpicula longis
Dentibus, & curvus diſcerpit pallia mucro.
Nec depone pedum, multâque armare memento
Cote ſinum, nè te ſubito novus opprimat hoſtis;
Et perone pedem tegito: ſpineta colubris
Plena, hominum vitæ morſu inſidiantia amaro;
Et nunc longa dies eſtu facit acre venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus iſtis
Luſtra tenent, &, quod dirum ac mirabile dictu eſt,
Ipſe homines (hujus tanta eſt violentia cœli)
Sæpe lupi effigiem meré ſque aſſumere vidi,
Inque ſuum ſævire gregem, multâque madere
Cæde ſui pecoris. Factum viciniavidet,
Nec ſcelus exhorret, nec talibus obviat auſis.
Sæpe etiam miris apparent monſtra figuris,
Quæ tellus affecta malis influxibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipſos
Vincant cæde lupos: &, qui tutela fuerunt,
Hoſtiles ineunt animos, & ovilia maclant.

bellum hoc!]Aſſentatorum more, ut Perſius indicat, lau-
at dictum *Fauſtuli*; quod tamen hîc amicè fieri poteſt: ve-
ùm oſtendit colubrum inſidiari cantantibus. *Exertis lin-*
guis]ab *ex* & *fero*. Maro; *& linguis micat ore triſulcis. De-*
nde galero].i.largo pileo ruſtico. *Curvus mucro*] .i. pugio *Galerâ.*
pinarum. *Nec depone pedum*] id eſt, baculum paſtoralem. *Pedum.*
ultâ cote] id.eſt, duris lapidibus. *Novus hoſtis*].i.improvi-
us, & inexpectatus ſerpens. *Et perone*]id eſt, calceamento *Pero.*
ruſtico, crudo corio crura ambire ſoliti. *Spineta*].i.loca ſpi- *Spineta.*
is & vepribus conſita. Maro: *Nunc virides etiam occultant*
ineta lacertos. Sæpe lupi effigiem]Maro in pharmaceutria:
ſu ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſylvis Mœrin, &c. Id au-
em Arcadibus dictum eſt evenire ſolitum: ſed ſic intel-
go lupos fieri, ut ſocii Ulyſſis facti ſunt, et urſi, & leones
c porci, quòd eorum mores aſſumpſerunt; unde furaces,
& rapaces ſignificat. Sed ad fabulam quoque reſpicit:
am effigiem dicit & mores. Auguſtinus docet in Italia
iſum eſſe quibuſdam, quòd in aſinos eſſent verſi, & ità

subirent onera à conjugibus imposita, more asinorum. *Malis influxibus*] malis influentiis. Acri profectò acc conspergit Romanos quasi verò cœlum id faciat. *Cane vilia maciant.* Nota Allegoria in prælatos, qui subdi spoliant.

Fama est, Ægyptum coluisse animalia quædam:
Et pro numinibus multas habuisse ferarum.
Ista superstitio minor est quàm nostra: ferarum
Hîc aras habet omne genus, contraria certè
Naturæ res atque Deo, qui dicitur olim
Præposuisse hominem cunctis animantibus unum.
Sæpe etiam morbosa æstas, & pestifer annus
Ingruit: & passim languens pecus omne per arva,
Sternitur, extinctæ dum balat ad ubera matris
Agnus obit; moritur duro sub pondere taurus.
Nec modus est morbo, non est medicina veneno:
Sed vicina domus vicino à limite mortem
Hausit, & assiduè sumunt contagia vires.
Ista feras rarò pestis rapit: utile semper
Fert pecus, extinctas canalas epulantur atroci
Dente lupi, nostrâque feræ jactura opulescunt.

Cand. *Heu, heu! Quàm præceps miserum me insania traxit*
Credere fallaci gravis est dementia famæ.
Romuleos colles, Tyberim, Romanáque tecta
Audieram: & studio mens est accensa videndi,
Ducendíque bonis in tot præstantibus ævum.
Accessi cum parte gregis: tentoria demens,
Totum penè larem cum pastoralibus armis
Trans juga summa tuli, mulctralia, cymbia, ahena,
Et cacabos, &, quo formatur caseus, orbem
Fagineum: impevsam, atq; operas amisimus omnes.

Fama est, Ægyptum] Docet omne genus ferarum h aras suas Romæ .i. omne genus vitiosorum esse in h & pretio: quod Juven. Satyr. 1. graphicè docet, a non nisi flagitiosos exilio & carcere dignos sublim ideo inquit: *Aude aliquid brevibus Gyaris, aut carc num, Si vis esse aliquid. Fama est, Ægyptum*] Idem do

ven. Sat. 15. *Quis nescit, Volusî Bithynice, qualia demens Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat, Pars hæc: illa pavet saturam serpentibus Ibin, &c. Multas feravum*] id est, multas feras. *Ista*] scilicet Ægyptiorum superstitio: Superstitiosorum & delirantium religio minor est, *quam nostra*] i. Romana. Quia *ferarum Hîc aras habet omne genus. Præpositæ*] ut in paradiso, Gen. 1. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram. Sæpe etiam morbosa æstas*] hoc quoque verum: *pecus omne*] Id quia pastor dicit: sed & homines plurimi pestilentiâ absumi illîc quotannis solent. *Dum balat*] id proprium est ovis, ut boare bovis, & mugire tauri: *moritur duro sub pondere taurus*] Hæc omnia nimis graphicè habentur Georg. 3. *Ecce autem duro fumans sub vomere taurus Concidit, &c. Nec modus*] i. finis est morbo, *non est medicina veneno*] i. infectioni venenosæ. Ibidem: *Quæsitæq; nocent artes: cessere magistri Phillyrides Chiron, Amythaoniúsque Melampus. Ista ferax rarò pestis rapit*] id quidem verum: & tamen non à multiplicantur, ut pecudes. *Opulescunt*] i. opulentæ, & divites fiunt; ut *ferax* sit Nomen] Nam, si *ferè* scribitur, refertur ad lupos. *Credere fallaci gravis est dementia famæ*] Proverbiale: sensus autem est, se tractum famâ quæ erat, omnes qui Romam accederent, ditari, illùc cum pecore commigrâsse, & cum armis pastoralibus, quæ graphicè enumerat. *Mulctralia* vasa in quæ lac trahitur & mulgetur. *Cymbia*] vasa in morem cymbarum, in quæ transfunditur lac. *Aheneæ*] id est, lebetes ex ære factos, *& cacabos*] aliud genus vasis, quidam *caldaria* vocant. *Et, quo formatur caseus, orbem*] id est, vas rotundum quo imprimitur. Unde à forma *formaginem* vocat Apuleius. Unde Gallicum vocabulum. Hunc ut charum ostendat, *fagineum*] i. ex fago commemorat tornatum. *Impensam*] scilicet pecuniam. *Atque operas amisimus omnes*] quæ erat vox corvi aliquando mæ venum expositi.

Quid faciem? quò me vertam? Sperata negantur
Pabula: tot casus, tot ubique pericula: cogor
In veteres remeare casas; & cœpta fateri
Consiliis egressa malis, iterúmque per æstus,

Et

Et montana pati longos per saxa labores.
Heu pecus infelix! ô læuo sydere pastor
Huc avecte! Fuit multo præstantius istud
Ignorâsse solum, patrióque in limine tutos
Consumpsisse dies, gelidis senuisse sub antris,
Atque Padi circum ripas, Athesísve per agros,
Aut ubi per virides campos, & pascua nota
Mincius it, vel quà vitreo natat Abdua cursu,
Consedisse, gregem pavisse salubribus herbis.
Faust. *Te tua credulitas, & me mea fallit in horas.*
Vidi ego supremæ qui prosperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidisse, nec unquam
Emersisse malis. Facit experientia cautos.
Hi priùs explorant, & non laudata sequuntur
Omnia; laude carent quæ sunt meliora: fuerunt
(Non nego) quæ famam retinent, ac nomina servant.
Cuncta suis pollent vicibus. Luna, Adria, Troja,
Salvia, quas nobis memorabat sæpius Umber,
Nomine sunt solo: delevit cætera tempus.
Si minor est patriæ (forsan modó) gloria nostræ,
Res tamen est melior: laudatæ gloria Romæ
Quanta sit, in toto non est qui nesciat orbe:
Fama quidem manet, utilitas antiqua recessit.
Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
Nunc humore carent, venis aqua defuit haustis.
Nulla pluit nubes, Tyberis non irrigat agros.
Tempus aquæ ductus veteres contrivit; & arcus,
Et castella ruunt; procul hinc procul ite capellæ;
Hîc jejuna fames, & languida regnat egestas.

Quid faciam?] Desperantis vox. *Et cœpta fateri Con-* *gressa malis*] quod summè dolendum innuit. Virgil. Juno. Æneid. 1. *Mène incœptis desistere victam? O læuo* nistro, & inimico *sydere*, pastor *huc avecte*] potiùs quàm *avecte* dicit; quia à bonis pascuis ad sterilia migrâsse *Istud*] scilicet, sterile & sceleratum. *Patrióque in limine Consumpsisse dies*] repete, Fuit multò turius. *Athesísve per agros*] qui fluit ex Tridentinis Alpibus. Tridentum

& Veronam dividit. ***Mincius***] fluvius Mantuanus, non longè à Mantua, in Padum fluens, sæpe commemoratus. *Mincius.*

Abdua] qui à Strabone ***Adua*** dicitur, fluvius ex *Verbano* lacu ortus, in Padum quoque incidit. *Abdua.*

Verbanus autem, ut ***Larius***, & ***Benacus***, ex Alpibus ortum habet atque incrementum. ***Consedisse***] à consido. i. locum habitationis cepisse; ut Æneïd. I. *Vultis & his mecum pariter considere regnis? gregem pavisse*] repete, ut dixi, Fuit multò salubrius. ***Te tua credulitas***] docet non facilè credendum. ***In horas***] & non *in oras*, legendum. Sed secundum Vallam, quia non ponitur nota incrementi, potiùs diceret *in horam*. ***Vidi ego***] à certitudine argumentatur, quia *Plus valet oculatus testis unus, quàm auriti decem.* Ordo est: *Ego vidi eos qui habebant culmina*] id est, summitatem, *supremæ*]. i. summæ prosperitatis: Alludit ad rotam fortunę: *Cecidisse, dum petunt laudata*] quia sæpe, quæ bona & læta, vertuntur in pejus. Unde dici solet: *dii bene vortant*. ***Nec unquam***] scilicet postquam semel inciderant, *emersisse malis*]. i. caput extulisse è malis, quibus obruti erant. ***Facit experientia cautos***] & ideo senes difficulter inducuntur ad credendum: quia multam experientiam fraudis habent. ***Hi***] scilicet cauti. ***Explorant***]. i. exquirunt & examinant priùs: *& non sequuntur omnia laudata*] sed quæ compererint bona: quia sæpe *laude carent quæ sunt meliora*,] sc. laudatis. ***Non nego***]. i. fateor: *fuerunt*] sc. multa *quæ retinent famam, ac servant nomina*] cùm nihil habeant rei. Sed *Cuncta pollent suis vicibus*.] viciffitudinibus: Unde Comicus; *Omnium rerum vicissitudo est. Luna, Adria, Troja, Salvia*] hæ urbes *quas Umber*] scil. doctus ille, cujus sæpe meminit, *memorabat nobis*] hoc semper, nè contra deorum plus quàm ut pastori comperat sapere dicatur. ***Sunt***] scilicet nunc *solo nomine*] quia tempus delevit cætera, quia omnia senescunt, & labascunt in tempore. Unde *tempus ex rerum, &c. Luna*] civitas olim Hetruriæ, ad Macram fluvium, de qua Lucanus: *Hoc propter placuit Thuscos de more Iusto Acciri vates, quorum qui maximus ævo Aruns incolu. deserta moenia Lunæ*. Interiit enim nunc: sed regio huc *Lunensis* nominatur. *Luna.*

Adria] quoque urbs Italiæ fuit, *Adria.*

fuit, quæ mari, cui vicina est, nomen dedit: quod *Adria* seu *Adriaticum* dicitur, & interdum etiam *Adria* genere masculino, mare ipsum quod superum vocant, quia orientē versus, in qua ora Veneriæ sunt. *Troja*] notior est, quam ut de ea quicquam dicendum sit. *Deleta est Salvia*] ut aliæ multræ: ut *Saguntus* in Hispania, *Carthago* in Africa, *Corinthus* in Peloponneso, &c. *Si minor est patriæ forsan mea gloria nostræ*] Ergò & *Faustulus* se Mantuanum indicat, quia ait, *Res tamen est melior. Illi prisca, &c.*] Per *fortes* beneficos in poetas intelligit; ut *Mecœnatem*, *Augustum*, *Messalam*, *Pollionem*, & similes. *Aquæ ductus veteres*] manifesta est *Allegoria*. *Hic jejuna fames & languida regnat egestas*] Selecta & apta epitheta: Nam ideo fames, quia jejuna; & ideo languidus quis ferè, quia egenus. Egestas namque parit, sicut & inedia: ut patet in apologo, quem Livius recitat de membris, quæ in ventrem conjuraverunt.

Hic tamen (ut fama est, & nos quoque vidimus ipsi)
Pastor adest, quadam dueens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris dives, ditissimus agri,
Carmine qui priscos vates, atque Orphea vincat,
Orphea qui traxit sylvas, & saxa canendo.
Hic alios omni tantum virtute Latinos
Exuperat, quantum Tyberim Padus, Abdua Macram,
Lenta salix juncum, tribulos rosa, populus algam.
Credimus hunc illi similem, cui Tityrus olim
Bis senos fumare dies altaria fecit.
Hic ovium custos, ipso vigilantior Argo,
Daphnide nec solùm, sed eo, qui dicitur olim
Admiet pavisse greges per Thessala rura,
Doctior: omne pecus Solymi curare magistri
Dignus, & antiquo dignus succedere patri,
Qui fuit Assyrii pecoris post retia pastor.
Iste potest servare gregem, depellere morbos,
Humectare solum, dare pascua, solvere fontes,
Conciliare Jovem, fures arcere, lupósque.
Si favet iste, mane: quòd si negat iste favorem,
Candide, coge pecus, melioráque pascua quære.

Hic tamen, ut fama] Huc tendit principale institutum, ut videlicet Falconem Sinibaldum à largitate laudet, aut ad eam invitet, cujus gratiâ videtur tota ecloga composita. *Ut fama est*] quæ sæpe mendax. Unde Maro: *Tam ficti pravi, tenax quàm nuncia veri.* Ideo addit, *Et nos quoque vidimus ipsi. Pastor adest*] aut quia etiam imperatores vocant pastores, ut sermo sit pastoralis; aut quia datarius, & ut dicunt, eleemosynarius est, & ità multorum pastor. *Quadam ducens ex alite nomen*] Dicitur enim Falco: quod & Falco. avis notæ nomen. *Lanigeri pecoris dives.* Maro in Bucolic. *Quàm dives nivei pecoris, quàm lactis abundans! Ditissimus agri*] Idem Æneïd. primo: *Huic conjux Sichæus erat, ditissimus agri Phœnicum. Carmine qui priscos vates atque Orphea vincat*] More Maroniano principem ab exercitu separat, pregregium significet. Nam *Orpheus* unus priscorum est Orpheus. vatum: sicut Æneïdos primo; *Relliquias Danaûm, atq; immitis Achilli*: ubi Achilles non excluditur à Danais, sed excellere atque egregius esse significatur. *Orpheáq; in medio posuit, silvásq; sequentes. Et saxa*] quod Amphioni ascribit Horatius, dicens in arte poëtica: *Sylvestres homines sacer interpresq; deorum Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ob hoc lenire tigres rabidósq; leones. Dictus & Amphion, Thebanæ conditor urbis, Saxa movere sono testudinis, & prece blanda, Ducere quò vellet, &c. Tyberim Padus*] est enim Padus Padus. longè maximus fluviorum Italiæ, quinque ostiis in mare Adriaticum prorumpens. Unde Georgic. 1. *Fluviorum rex Eridanus, &c. Abdua*] fluvius latus, de quo jam dixi. Abdua. *Macram*] fluvium exiguum, cujus meminit Lucilius, di- Macra. cens, *Nullásq; vado qui Macra moratus Alnos. Macri* autem campi sunt in medio Bononiæ, & Ravennæ, & aliarum civitatum, per quas itur Romam. *Lenta salix juncum*] scilicet exuperat. *Populus*] arbor frequens ad Padum. *Algam*] Alga. herbam, quam projicit aqua, quæ ad populum sæpe jacitur. Maro: *projecta vilior alga. Credimus hunc illi*] scilicet Augusto Cæsari, *Cui Tityrus*] id est Maro: *Bis senos*] ut in eclog. 1. *Hîc illum vidi juvenem, Meliboe, quotannis, Bis senos cui nostra dies altaria fumant. Ipso vigilantior Argo*] cui ta- Argus.

men centum erant oculi, quorum bini duntaxat sonum acceperunt. Verùm *Falco* quoq; pervigil est avis. Unde in epigrammatis alludit de eo ad summum Pontificem: *Ducere sopitis, pastor, potes otia curis: Falco tuas Argi more gubernat oves. Daphnide*] quem tamen Theocritus, & Maro doctissimum, & divinandi peritum inducunt. *Nec solùm*] scilicet *Daphnide doctior*, sed eo, scilicet *Apolline Nomio*, qui ob interfectos Cyclopas novem annis spoliatus divinitate, pavit armenta Admeti regis Thessaliæ juxta Amphrysum, ut alibi diximus. *Per rura* ergò *Thessala*] id est, per Amphrysum. *Omne pecus*] .i. totam ecclesiam catholicam. *magistri Solymi*] id est, Hierosolymitani, videlicet Petri, et *dignus succedere patri*] scilicet Petro Papæ, qui pater dicitur, qui scilicet pater fuit. *Pastor pecoris Assyrii*] id est, Judaici, & totius Ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria. *Piscatoria*] .i. relictis retibus factus est piscator hominum. *Concilians Jovem*] aut Deum, aut summum Pontificem. *Si vivet ille, mane*] Omnem ergò spem in *Falcone* collocandam censet: quod ut significet, hoc argumentum excogitavit.

ECLOGA X.

De Fratrum Observantium, & Non-observantium controversia, post religionis ingressum, inscripta, BEMBUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Nunc veræ & falsæ discrimina religionis
Narrat, ovésque pias Carmeli separat hœdis.

Candidus, Bembus, Batrachus, & Myrmix.

Maxima pastores agitat discordia, Bembe,
Qui Solymos colles Galilæáq; rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Judice te: paucis, si non audire recusas,
Et nisi te revocant majora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu scis componere lites,

Jurgiáque, & blandis convitia tollere verbis.
Te quoque Pierios fama est potâsse liquores,
Et vidisse deas, quibus est custodia sacri
Fontis; & Eurotæ campos, ac Phocidis arva,
Ipse ubi fronde sua tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit, citharam, nervos, & eburnea plectra.
Bemb. *Dicite, quandoquidem tepidos admovit ad ignes*
Nos hyberna dies, dum non sinit ire per agros
Bruma gregem, flatu Boreas dum sævit acuto,
Dum riget omne solum, tectis dum plurima pendet
Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima pastores] Hac ultimâ eclogâ, quam ut superiorem in religione composuit, agitur *Carmelitarum fratrum Observantium*, quorum partes *Batrachus* agit, & *Non-observantium*, quos *Myrmix* defendit, controversia, fictis non absre contendentium vocabulis. Nam βάτραχος, rana dicitur, cui ferè similem habent *Carmelitæ De observatione* interiorem tunicam, quia piceam, aut, ut dicunt, griseam. Μύρμηξ, autem formica, quæ nigra est, ut *Non-observantium* tunica. Maro: *It nigrum campis agmen.* Præterea, ut in fabulis est, ranæ elegerunt regem, ut *Observantes* sub uno communiter vivunt patre. Formicæ autem in una quidem domo multos habent magistratus, ut *Non-observantes* diversas habent culinas. Litem proponit *Candidus*, per quem ferè autorem intelligo. *Pastores*] id est, *Carmelicolas*, aut fratres de *Carmelo* profectos. *Solymos*] id est, *Hierosolymitanos. Tu pater es vatum*] Fortè *Generalem Ordinis* hoc nomine appellat, *qui pater est vatum*] quia *Carmelitarum*; qui filii olim erant prophetarum, & prophetæ, qui & vates dicuntur. *Tu scis componere*] id est, finire: ut, *Ante diem blasso componet vesper Olympo.* Et in Bucolicis: *Non nostrum inter vos tantas componere lites.* Unde qui pacto litem terminant, se composuisse, aut compositione feciſſe dicunt. *Pierios liquores*] id est, haustus musicos, quibus poeta evaserit. *Et vidisse Deas*] id est, Musas: quibus visis, & ab eis ad *Hippocrenen* ductus Hesiodus poeta evasit. Unde Ovidi-

Ovidius: *Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi Vide*
Ascræas cùm sequeretur oves. Neutro autem modo dici
Persius evasisse poëtam, in principio sic: *Nec fonte*
bra prolui caballino, Nec me in bicipiti somniâsse Parnasso
mini, ut repentè sic poeta prodirem. Et Eurotæ campos] Eu
tas fluvius est Laconiæ laurifer: Unde illîc Phœbus
gitur docuisse lauros. In Bucolicis Maro: *Omnia, quæ P*
bo quondam meditante beatus Audiit Eurotas, jussitque edi
lauros, Ille canit. Ac Phocidis arva] in quibus Parnassus
mons, totus Musis consecratus. Ovidius: *Separat A*
Actæis Phocis ab arvis, Terra ferax. Et paulò póst: *M*
vbi verticibus petit arduus astra duobus, Nomine Parnassus
perátque cacumine nubes. Fronde sua] id est, lauro: Maro
Bucolicis; *Phœbo sua semper apud me Munera sunt lauri.*
na dedit] scilicet, suam citharam, quam à se inventam
pheo dedit. *Nervos*] id est, chordas, & *eburnea plectra*
est, lyram heptachordam, quam invenit, cùm tetrach
da Mercurii dicatur. Horatius in arte: *Nè fortè pudori*
tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo. Dicite] Sic Palæm
Maronianus: *Dicite, quandoquidem in molli consedimus he*
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos. Quod hic
industria mutat, quasi per legem *Amœbæi* carminis c
trarium dicens. *Tepidos admovit*] Persius: *Admovit*
bruma foco te, Basse, Sabino. Boreas] ventus septentrion
dictus rex Thraciæ, quòd illinc ubi regnat ad nos ven
flatûs est acuti. Unde Maro: *Et Boreæ penetrabile frigus*
rit. Dum riget] scilicet gelu. *Stiria*] gutta in longum
gelata. *Torpent*] stagnantium more. *Otia damnantur,*
nulla negotia tractant. Unde Cicero principio tertii O
Publium Scipionem dicere solitum scripsit Cato, nunquam
nùs otiosum esse, quàm cùm otiosus; nec minùs solum, quàm
solus esset. Magnifica verò vox, & magno viro ac sapient
gna, quæ declarat illum, & in otio de negotiis cogitare, &
solitudine secum loqui solitum. Ubi scias velim *otiosum*
qui muneribus publicis vacuus operam dat rerum co
tioni: unde poetica studia *otia* vocantur. Non ergò
nihil agit, sicut cessator.

Myr

Myrm. *Pastores, genus infelix, æstate vagamur*
Pro grege solliciti: sed, cùm nos frigidus imber
Continet in stabulis, lites & jurgia surgunt.
Batr. *Qui veteres audent ritus mutare, suóque*
Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus ævum:
Hi sunt, ô Myrmix, qui bella domestica gignunt.
Bemb. *De veteri ritu, de consuetudine patrum*
Rixa igitur vobis? Leges morésque parentum
Batrache dic; dic Cur nostrum venistis in orbem
Ex Phœnice solo? Nos pascua vidimus illa:
Vidimus herbosos felici uligine campos.
Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis
Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne.
Vidimus & Jordanis aquas, ubi maximus olim
Pastor oves mergens, scabiem resecavit avitam.
Amnis hic à Libano veniens, Galilæa per arva
Transit, & ampla lacu consurgit in æquora magno.
Unda coit rursum; rursum mare fundit apertum.
Urbs ubi Romani de nomine dicta Tiberi.
Unde coit rursum: tandem Jerichunte relicta
Intrat in infames Asphalti gurgitis undas.
Hinc satis est, nos oram omnem vidisse, probatum:
Dicite, & hinc tandem vestras demergite lites.
Myrm. *Batrachus audaci semper sese ingerit ore,*
Et mihi se præfert magno temerarius ausu.
Batr. *Non ego me ingessi; processi à judice jussu.*

Pastores, genus infelix] proponit *Myrmix* litem, detestans eò quòd qui *De-observatione* non sunt, quia molliorem duxerunt vitam, vellent in suo statu sine controversia & motu permanere: Contrà; *De-observatione* vellent omnes esse similes esse. *Æstate vagamur pro grege solliciti*] Allegoricè, pro victu. *Sed, cùm nos frigidus imber Continet in stabulis*] Virgilius Georg. 1. *Frigidus agricolam si quando continet imber.* Non exire autem stabulis, tunc dicit ibidem sic: *cùm pecudes stabulis armenta tenerent. Lites & jurgia surgunt*] Litigare: quasi in odium jurgiorum, litem refugit. Unde Batrachus: *Qui veteres audent ritus mutare*, &c. *Hi sunt,*

ô Myrmix, qui bella domestica gignunt] Quasi dicat, Non
sumus in culpa, qui velimus in pace sine injuria vive
sed qui ordini, & professioni nostræ injuriam inferun
novos ritus: interloquitur autem *Bembus*, significan
peritum locorum, & observationis veteris, ut idon
comprobetur judex arbitrarius. *Leges moresq; paren*
id est, patrum & majorum tuorum, ad quos revocate
Dic, Cur nostrum venistis in orbem?] id est, in Europam.
Phœnice solo] .i. ex Galilæa, quam *Phœnices* secundum S
bonem habitant, & quæ est in *Phœnicia*. *Nos pascua*
mus illa] Ut pastoralem agere rem videantur, & non
pertinentem ad Bucolicum carmen, dicit *pascua*, non
Uligo. *stra*: *Felice uligine*] Uligo, inquit Servius, est natur
terræ humor ab ea nunquam discedens: unde uligino
ager semper humidus est; humidus, aliquando ficc
Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis Fons cadit] .i. defl
Ubi maximus olim pastor. Non tam de *Helisæo*, qui illic
man Syrum à lepra mundavit, quàm de divo *Joan. Ba*
loqui videtur, qui scabiem avitam, id est, originalem
culam resecavit baptizando. *Amnis hic*] id est, *Jordan*
Libano veniens] per duos fontes qui dicuntur *Jor* &
un de *Jordanis* nomen. *Rursum mare fundit apertum*] sci
Tiberiadis, de quo Joan. 6. *Abiit Jesus trans mare Gal*
quod est Tiberiadis. *De nomine dicta Tiberi*] pro *Tiberii*
Tiberias. *Tandem Jerichunte relicta*] Declinatur, hæc
chus, hujus *Jerichuntis*; sicut *Amathus*, *Amathuntis*, &
Asphaltu. ta alia. *Intrat in infames Asphalti gurgitis undas*. Asph
est, quod mare mortuum vocant, in quod urbes
quinque infames absorpræ sunt igni & sulphure pro
abominabile crimen, quod ab illarum una *Sodomi*
vocant. *Hinc*] id est, ex his quæ dixi, *satis probatum e*
vidisse omnem oram] id est, regionem illam. *Dicite er*
demergite] id est, obruite: *& sopite*] hoc est, finite tan
hinc] id est, de hac re vestras lites. *Et mihi se præfert*
temerarius ausis] Volunt enim *De Observatione*, ut sunt
stantiores haberi. *Processi à judice jussus*] dixerat enim
dex *Bembus*. *Batrache, dic, &c.*

Bemb. *Pone pedum Myrmix, & tu quoque Batrache: Non est*
Orandum armatis manibus, sed mentibus æquis.
Batrache, dic: Myrmix animi compesce furorem
Interea, ut venias magis ad responsa paratus.
Qui furit, insanit: qui verò insanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ait, vanum est; quicquid molitur, ineptum.
Bat. *Bembe, genus nostrum, generisq; exordia dicam.*
Venimus Assyrius, ut Candidus inquit, ab oris:
Est pater Helias nobis, qui sustulit armis
Pastorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui ascendit in æthera curru.
Bemb. *Nobile, & antiquum genus hoc: & clara propago.*
Bat. *Pastores alii, quotquot per rura vagantur*
Omnia, sunt rivi nostris à fontibus orti.
Nos dedimus leges, pascendi ostendimus artem.
Quo magis hi peccant, qui, cùm sint ordine primi,
Primatum amittunt, studia inconsulta sequendo.
Nos radix, alii rami: sed nos quoque rami,
A veteri radice patrum jam ætate caduci.
Tradidit Helias certam pastoribus artem,
Qua curare greges, qua noxia pabula fas est
Discere, & occultos imbres, ventósq; latentes:
Quive salutaris foret, & qui pestifer annus,
Signa dedit; nihil omisit quod ovilia tangat.
Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci limpidus unda,
Tramite mutato (patet id) modò currit in austrum:
Sed priùs (extat adhuc vetus alveus) ibat ad ortum.
Hi cursus fecêre novos: liquêre priores,
Quos dederat vivo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix] Quia acris lis est; nè ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi: pro quibus pastoricia pedum habent. *Et tu quoque Batrache*] Bonâ phantasia priorem compellat eum, qui *De observatione* non est, nisi ardentior fit ad arma. *Non est orandum*] .i. causæ non sunt ab oratoribus dicendę coram judice armatis manibus:

id

id enim vetant leges. *Sed mentibus æquis*] Quia dis-
tis animis, facilè veritas læditur. *Batrache dic*] Rep
confirmat quod suprà dixit *Ut venias magis ad resp
ratus*] Bona admonitio, quia ardentes irâ rarò se pu
ut decet, intenti ad ingerenda potiùs convitia: U
apud Virgilium in Palæmone. *Nec corda nec ora
Unde Horat. Ira furor brevis est: animum rege, qui, nis
Imperat. Quicquid molitur*] id est, cum molimine &
cultate conatur attentare. *Bembe, genus nostrum*] ut gr
& benevolentiam judicis capter, compellat eum p
nomine, pollicetúrq; exequi ipsius jussa. *Venimus
ut Candidus inquit, ab oris.* Dixerat enim: *Qui Solym
les, Galilæaque rura colebant.* Judæa enim in Assyria
jus caput olim Babylonia. *Est pater Helias nobis*] scil.
bites, de quo 3. & 4. Regum abundans mentio fit.
sustulit armis] Nescio an legendum sit, *arvis.* Quod
gendum est *armis*, intelligam *de armis cæli*, aut *de
cæli*, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit.
xit Olympo Flammigeros ignes] ut 4. Reg. 1. *Si homo De
descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquagin
Idem 3. Reg. 18. Invocavi ignem qui devoravit hol
stum. *Qui ascendit in æthera curru*] ut habetur 4. R
Nobile, & antiquum genus hoc, & clara propago] Qui
nasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis literis p
illustris. *Propago* autem quando *progeniem* signific
mam corripit, quando *vitem*, producit. *Pastores alii*]
dixi, divus Hieronymus quoq; sentit. *Nos dedimus*
quia primi fuerunt, qui religiosorũ more simul viv
& monasticam vitam in Carmelo agerent. *Pascendi o
mus artem*] .i. normam simul vivendi. *Quò magis*
nova instituta appetunt, & vetera, quæ digniora, &
ora sunt, immutare volunt. *Primatum amittunt*] quia d
se ultimos mendicantium approbatos, cùm primi fu
jussi sunt in solido statu permanere. *Sequendo studia
sulta*] .i. inconsultorũ, quibus novitas placet: *Sed nos
rami A veteri radice:*] .i. pullulavimus à patribus no
sed alii quasi per imitationẽ collateraliter, nos per p

ationem ex vera radice: *caduci ætate*] id est, antiquitate, prima perfectione decidentes: quod dicit, propter *Non-servantes. Tradidit Helias certam pastoribus artem*] id est, primam rectè vivendi exemplo vitæ suæ reliquit. *Qua curare greges*] ut rem pastoriam (ut dixi) agere censeatur, omnia ad pastores refert, ostendens officia pastoris ovium, cùm *Allegoricòs* intelligat animorum. Pastorum enim curare greges, vitare pabula noxia: quia certis diebus item abstinent à carnibus: *& occultos imbres*] id est, insidiones: *& ventos latentes*] murmura, ni fallor, intelligit. Varo autem in Georgicorum primo dat verorum ventorum prognostica: *nihil obmisit*] more suo *Positione* in *obmisit* primam producit, cùm Horatius, & ferè alii *omisit*, prima brevi, scribant. *Sed fons ille fluens*] *Allegoricòs*, vita religiosa. *Tam limpidus*] id est, purus & clarus. *Tramite mutato (potest id) modò currit in Austrum*] id est, in meridiem, qui noxius, in Italia præsertim, est pestifer: quia corrumpit etiam obsonia. Juven. *Tamen hic properat velut urgeat aura*. Horatius: *Præsentes Austri coquite horum obsonia, &c.* *Allegoricòs*, vult bona instituta esse inversa atque depravata. *Sed priùs ibat ad ortum*] scilicet solis, id est, ad Orientem: quia Eurus & Boreas salubres sunt venti. *Allegoricòs* intelligit, ad cœlum. *Extat adhuc vetus alveus*] per quem scilicet fons ille fluere solebat .i. adhuc reperiuntur reliquiæ veteris religionis. *Extare*] enim est, *superstitem esse*, & *superstare*, dum reliqua occiderint. *Hi*] scilicet novi *Non observant.*

Tum. Quid tibi, sive novo currat, seu tramite prisco,
Dummodo fœcundis humectet pascua lymphis?
Et quid de cœli quereris regione? Per Austrum
Solis iter: melior vitis, quæ respicit Austrum,
Et melior legitur Libycis de collibus uva.
Mir. Et melior taxus Boream quæ respicit: ergò
In Boream meliùs poterat decurrere rivus.
Pastor es: Et cura pecoris, male sane, relicta,
Sermonem de vite facis; quasi legibus iisdem
Grex & vitis eant: nec quod discrimen in undis,

Graminéq;

Graminéque, & ventis nósti, & quàm noxius auster
Sit pecori. Disce à Roma: Si innoxius Auster,
Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?
Cur Clitumnus habet niveas? cur Mantua molli
Lanitio excellit; Veronáque proxima Manto?
Unde hæc multiplici rerum variantia forma?
Non aliunde nisi à cœlis, à gramine, & unda.

Bemb. *Candide, utrumq; pedum procul hinc (rogo) protinus a*
Inter eos hodie video bellum acre futurum.
Clàm cape, & auferto: subter sarmenta reconde.

Quid tibi] Rusticè respondet *Myrmix*, ut doceat *Ne servantes* ferè indoctos esse, & non literis, sed perditis diis vacare. *Quid tibi*] id est, ad te: sicut in Evang *Quid tibi & mihi, mulier? Dummodo fœcundis*] id qui verum, si eam fœcunditatem pariat quam *Batrachus* derat. *Per austrum solis iter*] quia semper est in *Zodiac lior vitis*] scil. *est*, quæ respicit Austrum: quia respici lem incumbentem: Unde dictum est; *Deniq; apertos Ba amat colles. Et melior legitur Libycis de collibus*] id est, *Li* hoc est, meridiem respicientibus, aut revera de *Libyc* telligit, ob eandem rem. *Et melior taxus*] Docet *Batru* non esse responsum ad rem; quia licèt ad *Austrum* vitis sit melior, non tamen continuò melior est po *Auster* quàm *Eurus*: sicut licèt *taxus*, quæ frigora, fe dum Maronem, amat, (dicit autem 2. Georgicor. *Bacchus amat colles: Aquilonem, & frigora taxi*) præstat est ad *Boream*: non statim tamen ad *Boream* est melius cus. *Sermonem de vite facis*] Argutè taxat eos ebrios & vitiositatis: quia *ex abundantia cordis os loquitur. Qu gibus iisdem*] scilicet *pascuis* iisdem. *Grex, & vitis* quod esse negat, quia sæpe ubi major vini copia, mino pecorum: innuens per hoc, vini copiam officere cas religiosorum. Nam *venter mero æstuans facilè despu libidinem*, ut autor est Hieronymus. *Nec quod discrim* est, quæ differentia, scilicet *sit, & quàm noxius*] id est, xius *Auster* sit pecori. *Disce à Roma. Si innoxius Auster*, Id quidem manifestum, quia eo flante varii gen

ur morbi. *Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco? i.* subnigro. *Cur Clitumnus habet niveas*] scilicet, pecudes; sed & juvencos ac tauros, quibus in triumphis utebantur. Unde Maro Georg. secundo; *Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro, Romanos ad templa deûm duxêre triumphos.* Clitumnus autem fluvius est in Metânia, quæ pars est Umbriæ partis Thusciæ: de quo fluvio dicit Plinius in naturali historia, *quòd animalia quæ eum potaverint, albos fœtus procreant. Cur Mantuæ molli nitio excellit*] Est tamen in Euganeis mollior, sed vicini unt *Veronâ, proxima Manto*] i. Mantuæ urbi. Usurpativè ixit Manto, quia non utimur nisi in Nominativo, Accu- tivo, & Vocativo in *o*, & Genitivo in *ûs*, à Græcis in *o* ongum exeuntibus, ut Manto, Mantûs. *Candide, utrumq; dum*] quia deposuerunt pedum, id est, baculum pastora- m, sed non longè à se rejecerant: nè à verbis ad verbera rvenirent, monet sedulus pastor Bembus secretè Can- dum, ut utriusq; pedum *subier sarmenta recondat*] Sarmenta *Sarmenta.* uem, quia non omnes Gallicum noscunt, sunt putami- & resectamenta virtum.

Bembe, mihi tecum sermo est: dum vivimus unâ,
Dum commune pecus nobis fait, heu! mihi quantum
Didicis, (heu!) quot sunt pecudes incommoda passæ!
Nec versare gregem fluvio, nec vellera certis
Temporibus (sicut mos est) tondere licebat:
Nudabant spineta pecus, nudata secabant
Terga rubi, scabie cutis aspera, tabidus humor
Pestis, & in totum serpebant ulcera corpus:
Multum igitur refert pecudes quæ pabula carpant,
Flumina quæ potent, & qua regione morentur.
Dic mihi, dic Myrmix, Priscum cur lanæ colorem
Perdidit? hæc gregibus quidnam nova vellera fecit?
Cur pecus est nigrum, quod erat melioribus annis
Clarum? Immutârunt mutati vellera mores.
Bembe, ad te redeo, pauca absolvere nitar.
Sed quò digna omni tua sit sententia laude,
Vera loquar: Tu jura tenes; ego facta docebo.

Judicium reddit verum enarratio vera.
His animadversis, ægrè tot damna ferentes
Venimus ad fontem; rivúmque à vertice summo
Scrutari mihi cura fuit: Tu, provide Myrmix,
Interea nidos avium, vel dorcada parvam
Venabare, tuæ quæ dona darentur amatæ.
Myrm. *Bembe, vides ut aperta in me convitia torquet?*
Augur ut, Ista manu lis est, non ore, agitanda:
Mos mihi non lingua, maledicta revellere dextra.
Cand. *Batrache, nè verum taceam, linguosior æquo es.*
Jurgia bilem acuunt, convitia pectus acerbant.
Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix:
Res malè tuta, viros lingua irritare proterva.
Batr. *Da veniam Myrmix, amitam proferre volenti*
Nescio quis mihi misit in os malus error amatam.
Myrm. *Do veniam: cave nè rursum me voce lacessas.*

Bembe, mihi tecum sermo est.] Quasi dicat, In hoc hon
nihil video rationis. *Dum viximus vnâ*] id est, priusq
per reformationem (ut aiunt) à *Non-Observantibus* se ju
sumus. *Heu mihi quantum dedecus, (heu!) quot sunt pecud
commoda passæ!*) quasi dicat, maxima & innumera. *Nes
sare gregem fluvio*] id est, debitam curam animis adh
re. *Nudabant spineta pecus*] Id est, mundanæ cogitati
& conversationes: nam litera, ut dicunt, aperta est.
dus humor] vitium carnis. *Multum igitur refert*] id es
stat & ad rem facit, *quæ pabula*] De spiritualibus intel
Priscum cur lana colorem perdidit?] Quia prius, ut ex
comprobaverunt, *Observantes* usi sunt vestibus picei
griseis, qualibus adhuc in nonnullis utuntur fratres i
rati, quos *Conversos* vocant. *Nova vellera*] quia nunc
sunt intrinsecus indumenta, quod factum dicunt, ut
videantur gregis. Quia enim piceus color (ut in frat
D. Francisci videmus) tam varius est, concluserunt
grum immutare, quem *De-Observatione Italica* resp
putantes naturalem & sine fuco factum magis cong
religioni: quod & Maro censuit, dicens; *Nec varios*

ri lana colores. Veritas enim præstat mendacio. *Quod melioribus annis clarum*]Si de exteriore loquitur, non erit procedere: quia omnes adhuc candidam servant lanam. *Dicamus ergò clarum*] id est, subnigrum, qui pectu planè nigri clarus est. *Vellera*]vulgò gemino *l.* bitur: quia tamen à *velango* venit, potest simplici scri- *Veraloquar*]Oratoriè juxta Rhetorum præcepta præ se fiduciam. *His animadversis*] scilicet malis, quæ pecori enerant. *Venimus ad fontem*] scilicet, religionis. *Vel dor-*] *Dorcas*, Græcum est: Latinè *caprea* dicitur .i. capra ustris. *Tu, provide*]Ironicôs id refert. *tuæ quæ dona dareu-* *nate*]Id amarè, sed utinam non verè. Unde Myrmix: *de, videt, &c. Mos mihi non lingua, maledicta refellere de-*] id autem acerbiùs contra se fatetur Myrmix .i. non ervans, ut se longè à Dominico consilio abhorrere ificet, qui auferenti pallium docet potiùs tunicam ad- e, quàm in pugnam procedere, aut litem inutilem fo- . Verùm, quia neutrum decent convitia, accedit *Can-* livoris expers: *linguosior*] id est, verbosior, *æquo*] .i. æquum & honestum est. *Furgia bilem*] id est, chole- , quæ stomachum mover. Quia sermo durus suscitat rem. *Nec homuncio Myrmix*] id jucundè: quia *Myrmix*, Myrmix. ci, formica interpretatur, cui robur pro modulo cor- maximum inest, quia grana majora se infert inter- , & ova sua se quoque majora transfert. *Viros*] quasi animosos, & mares animos. *Amicam proferre volenti*] *Amica.* a patris est soror, ut *matertera* matris, cui honestiùs *Matertera.* amaræ mittantur munera. Cætera nota, ut hæc ferè a putem.

Alveus excelsa saliens de rupe, lacunam
Foderat, & clausis ripas æquaverat undis.
Gurges erat textu sylvarum umbrosus opaco:
Densaque sepiverant tristem spineta lacunam.
Mille venenorum species in gurgite vidi,
Mille secus ripas in opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.

Obſtupui & rapido rediens ad ovilia curſu,
Incipio paleas furca verſare tricorni:
Accelcaput tollit coluber, linguâque triſulca
Sibilat, inflantur fauces; nepa livida tendit
Brachia; ventroſus profert veſtigia bufo;
Vipera per ſtipulam ingrediens ſirepit. O loca, dixi,
Non pecori tantùm, verùm & paſtoribus ipſis
Noxia! max grege diviſo, de ſedibus illis
Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi,
Perq; iter antiquum fontis nova flumina duxi
In campos, ubi prima ſuos aurora colores
Explicat, & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.
Hîc mihi fœcundæ pecudes, hîc paſcua læta,
Et ſine labe liquor, dulces ſine crimine lymphæ:
Hæc loca primævi ſunt quæ coluêre parentes.
Signa caſæ ſuperant, puteus, cariosaq; ſigna
Fixa ſolo, ſejuncta pedum diſcrimine ſepem,
Et focus, & lætera quæ cingitur area ſepe.

Alveus excelſa] Docet *Batrachus* quid in fonte videre ceus, *Alveus*] id eſt, rivus ſaliens de excelſa rupe, ſcilicet præcipiti caſu, *lacunam*] id eſt, receptaculum rum, & ſordium, *Gurges.*] i. vortex aquarum. *Spineta*] næ denſæ. *Sepierant*] i. ſepimento quodam clauſerant. *Ego vidi mille ſpecies venenorum*] id eſt, pravarum tra num, & malorum morum. *Ad*] id eſt, juxta, *lymph* eſt, aquas: id eſt, vidi fontem primæ religionis penit fectum. *Obſtupui, &c. Furca tricorni*] id eſt, tria co habenti. *Nepa livida*] i. ſcorpius habens venenum dum ſub cauda. Sed hîc dicit *livida brachia*] i. chelas li tes. *Ventroſus*] id eſt, habens magnum ventrem. *Bufo* na venenoſa. *Vipera*] i. aſpidum peſſima, ſic dicta, quo *pariat*, quia non poteſt edere fœtus ſuos, quos ore co pit, & patrem concipiendo necat; ſed ipſi vicini partui jam maturi ad partum, dentibus ſecant ventrē mater arq; ità vipera, neq; patrem neq; matrem vidit unquam columem: quod benignitate naturæ in nos efficitur, noxia peſtis multiplicetur. *Paſcua quæſitum triſtis*

recessi. Quæsitum, supinum. i. ut quæram, aut quæsiturus meliora pascua. Unde docet *Observantes* discessisse propter pravos *Non-Observantium* mores. *Pérq; iter antiquum*] juxta traditionem primorum patrum. *In campos, ubi prima suos*] i. orientem versus, sicut prius dictum est, ad ortum. *Croceus ortus Phœbi*] sci. solis. *Hæc loca primævi sunt quæ coluêre parentes*] Manifesta est ergò *Allegoria*. Nam per orientem, eorum puram & salubrem significat vitam: per meridionalem plagam & austrum, vapidam, & mollem; ut ventus ille plumbeus, & tepidus est. *Signa cavæ*] scilicet pastoralis, *curvæq; ligna. Fixa solo, sejuncta pedum discrimine septem*] Tantum enim spatii cellis singulis congruit. *& focus*] sci. communis, quo ignis foveretur: *& area*] i. locus spatiosus in medio claustri; circum quem, porticum, & deambulacra faciunt. *Cingitur sepe lacera*] *Allegoricè*; significat claustrorum mutos dirutos, & pervios à *Non-Observantibus* factos.

Myrm *Cura viris, levibus rerum solet esse novarum:*
Propterea certè nova pascua quæris, & amnes
Fingis inauditas, & vis novus autor haberi.
Bar. *Cura viris gravibus rerum solet esse suarum;*
Propterea Myrmix nimis à gravitate recedit:
Hæc novitas non est novitas, sed vera vetustas:
Religio, & pietas patrum instaurata resurgit,
Quam tua corrupit levitas, & nota tuorum
Segnities. Igitur, si quis labentia tecta
Eriget, & sterilem qui mansuefecerit agrum,
Judice te, damnandus erit. Non ponitur arbor
Altera, sed veteri inseritur bona virgula trunco:
Segne prius lignum, nostro sit fertile cultu.
Myrm. *Quamvis pingue tuo pecori sit gramen, & unda*
Defæcata; tamen multæ cum matribus agnæ
Interiêre: lupi & postæ meminêre volucres.
Bar. *Hæ fateor, quæ diræ tuæ contagia pestis*
Accepêre, etiam procul aspicientibus obsunt:
Tantum virus inest, vestri vis tanta veneni.
Propterea magis atque magis discedere, semper
Est animus: patitur pecus hæc incommoda nostrum

Sola, quòd in vastam nondum discessit eremum,
Nec satis à vobis procul in deserta recessit.

Myrm. *Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris:*
Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
Et temerè assumis partes censoris iniqui.
Cur mihi, qui pasco cujum pecus, ista tueri
Non licuit? Solisne domus mea cognita vobis?

Cura viris levibus] Quanquam id strenuè cavet Batrachus, nè res novas dicatur molitus: tamen cùm aliúd non posset, id falsò objicit *Myrmix. Et vis novus autor haberi.* Hoc eis objicitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellunt. *Cura viris gravibus*] subtilis responsio, diverbium diverbio retundens. *Hæc novitas non est novitas*] quam dicis esse novitatem, non est novitas, sed vera vetustas. Unde manifestè dicit, *Religio, & pietas patrum inviolata*], i. in statum & formam priorem reducta (unde verè dicitur *instauro* quàm *restauro*) *resurgit. Et nota turma* sc. confratrum. *Qui mansuefecerit agrum*] Redit ad tractionem propter sæpe dictam causam, nè videlicet non pro floralis agatur res. *Segne*], i. tardum & infœcundum, quæ vis pingue. Docet etiã inter eos, qui se *Observantes* dicunt, adhuc esse morbidos, & multos interiisse: ad quod Batrachus; *Hæ fateor*], i. fateor, quòd hæ oves interiêre, *quæ à tuæ contagia pestis Accepêre*], i. quæ infectæ ad nos venerunt, nec se purgari permiserunt. *Tantum virus*] id est, venenum. *Quòd in vastam nondum discessit eremum*], i. quòd nondum penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem *eremus*, sine aspiratione, genere fœminino, & mediâ longa: quæ tria inverti solent. De *gregibus mentiris plurima nostris*, cùm aliter se purgare nequeat, ad convitia resurgit, *Cura mihi, qui pasco cujum*] Dictum id puto pro *Cujumcujum*, cujuscunq; pecus. *Ista tueri*], i. prospicere quæ tu mihi objicis. *Solísne domus mea cognita vobis?*], i. videtis vósne solis infectionem (ut dicitis) domûs meæ, quam nos ignoramus?

Batr. *Æthiopes una quoniam nigredine sordent,*
Ille color nulli vitio datur: omnibus idem
Vultus; & alterius si quis reprêenderet ora;

Et ſua damnaret. Pecori, pecoríſq; magiſtris
Fœx eadem, ſcabies eadem, cutis & color idem.
Bemb. *Parcite, jam ſatis eſt lis intellecta, dieſque*
Inclinata cadit, jam poſt juga ſumma ruit ſol.
Audite ô magni generis longæva propago,
Lite ſuper veſtra quæ ſit ſententia noſtra.
Myrm. *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis.*
Batr. *Non ego, ſed non æqua magis te cauſa laceſſit.*
Judiciúmq; timet ſibi mens malè conſcia juſtum.
Cand. *Quando inimicitias tempus deponere. rurſum*
Veſtra novas lites vecordia ſuſcitat: ergò
Perpetuis hæc rixa odiis æterna manebit.
Quæ vos debilitas capitis, quæ inſania vexat?
Non pudet his utì tanto ſub judice nugis?
Ergò animis audite æquis, odiíſque ſepultis,
Ultima doctiloqui quæ ſit ſententia Bembi.
Bemb. *Ferte per antiquos patrum veſtigia greſſus,*
Et veteres ſervate vias: revocate vagantes
Per valles & ſaxa greges, per luſtra ferarum.
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Æthiopes una] Graphicè docet quare illi non videant ſuam deformitatem ſuáq; vitia: quia omnes tales ſunt. *Ille color*].i niger. *Fœx eadem*].i. infectio. Quia verò ad manifeſta uſq; convitia proceſſum eſt, nè ultrà progreſſio fiat, dicit Bembus, *Parcite*].i. abſtinete à convitiis; quia lis eſt jam ſatis intellecta, diéſque inclinata cadit. *Audite ô magni generis longæva propago*] quia eos ab antiquitate laudat, timet jamdudum Myrmix cauſæ ſuæ: unde non attendit ad judicem, ſed ad convitia dicta, dicens, *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis*] id eſt, provocas ad iram. *Non ego*] ſcilicet, te laceſſo. *Sed magis*] id eſt, potiús, *laceſſit te cauſa*] ſcil. tua *non æqua*] id eſt, iniqua, *Judiciúmq; timet ſibi mens malè conſcia juſtum*] Multæ & egregiæ ubique ſunt ſententiæ, quas memoriæ commendâſſe profuerit. Interloquitur *Candidus* qui director videtur utrorumq; litigantium; quia pro eis judicem delegit. *Quando*] Ordo eſt, *quando tempus*] ſcil. eſt *deponere inimicitias*, tunc ſcil. *veſtra vecordia*]

Sola, quòd in vastam nondum discessit eremum,
Nec satîs à vobis procul in deserta recessit.

Myrm. *Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris:*
Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
Et temerè assumis partes censoris iniqui.
Cur mihi, qui pasco cujum pecus, ista tueri
Non licuit? Solísne domus mea cognita vobis?

Cura viris levibus] Quanquam id strenuè cavet *Batrachus*, nè res novas dicatur molitus: tamen cùm aliud non posset, id falsò objicit *Myrmix*. *Et vis novus autor haberi*. Hoc eis objicitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellunt. *Cura viris gravibus*] Subtilis responsio, diverbium diverbio retundens. *Hæc novitas non est novitas*] quam dicis esse novitatem, non est novitas, sed vera vetustas. Unde manifestè dicit, *Relligio, & pietas patrum instaurata*]. i. in statum & formam priorem reducta (unde verius dicitur *instauro* quàm *restauro*) *resurgit*. *Et nota tuorum* sc. confratrum. *Qui mansuefecerit agrum*] Redit ad translationem propter sępe dictam causam, nè videlicet non pastoralis agatur res. *Segne*]. i. tardum & infœcundum, quamvis pingue. Docet etiã inter eos, qui se *Observantes* dicunt adhuc esse morbidos, & multos interiisse: ad quod *Batrachus*; *Hæ fateor*]. i. fateor, quòd hæ oves interiêre, *quæ dicitur tuæ contagia pestis Accepêre*]. i. quæ infectæ ad nos venerunt nec se purgari permiserunt. *Tantum virus*] id est, venenum. *Quòd in vastam nondum discessit eremum*]. i. quòd nondum penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem *eremus*, sine aspiratione, genere fœminino, & mediâ longa quæ tria inverti solent. De *gregibus mentiris plurima nostris* cùm aliter se purgare nequeat, ad convitia resurgit, *Cur mihi, qui pasco cujum*] Dictum id puto pro *Cujumcujum*] cujuscunq; pecus. *Ista tueri*]. i. prospicere quæ tu mihi objicis. *Solísne domus mea cognita vobis?*]. i. videtis vósne soli infectionem (ut dicitis) domûs meæ, quam nos ignoramus.

Batr. *Æthiopes una quoniam nigredine sordent,*
Ille color nulli vitio datur: omnibus idem
Vultus; & alterius si quis reprênderet ora;

Et sua damnaret. Pecori, pecorísq; magistris
Fœx eadem, scabies eadem, cutis & color idem.
Bemb. *Parcite, jam satis est lis intellecta, diesque*
Inclinata cadit, jam post juga summa ruit sol.
Audite ô magni generis longæva propago,
Lite super vestra quæ sit sententia nostra.
Myrm. *Batrache, me audaci toties sermone lacessis.*
Batr. *Non ego, sed non æqua magis te causa lacessit.*
Judiciúmq; timet sibi mens malè conscia justum.
Cand. *Quando inimicitias tempus deponere. rursum*
Vestra novas lites vecordia suscitat: ergò
Perpetuis hæc rixa odiis æterna manebit.
Quæ vos debilitas capitis, quæ insania vexat?
Non pudet his uti tanto sub judice nugis?
Ergò animis audite æquis, odiísque sepultis,
Ultima dicturi quæ sit sententia Bembi.
Bemb. *Ferte per antiquos patrum vestigia gressus,*
Et veteres servate vias: revocate vagantes
Per valles & saxa greges, per lustra ferarum.
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Æthiopes una] Graphicè docet quare illi non videant suam deformitatem suáq; vitia: quia omnes tales sunt. *Ille color*].i niger. *Fœx eadem*].i. infectio. Quia verò ad manifesta usq; convitia processum est, nè ultrà progressio fiat, dicit Bembus, *Parcite*].i. abstinete à convitiis; quia lis est jam satis intellecta, diésque inclinata cadit. *Audite ô magni generis longæva propago*] quia eos ab antiquitate laudat, timet jamdudum Myrmix causæ suæ: unde non attendit ad judicem, sed ad convitia dicta, dicens, *Batrache, me audaci toties sermone lacessis*] id est, provocas ad iram. *Non ego*] scilicet, te lacesso. *Sed magis*] id est, potiús, *lacessit te causa*] scil. tua *non æqua*] id est, iniqua, *Judiciúmq; timet sibi mens malè conscia justum*] Multæ & egregiæ ubique sunt sententiæ, quas memoriæ commendâsse profuerit. Interloquitur *Candidus* qui director videtur utrorumq; litigantium; quia pro eis judicem delegit. *Quando*] Ordo est, *quando tempus*] scil. est *deponere inimicitias*, tunc scil. *vestra vecordia*]

id est, perversitas cordis, *suscitat rursum novas lites.* Ergo indignanter id dicit. *Non pudet his uti tanto sub judice nunc* Magni facit autoritatem judicis, ut sententiæ ab eo dictæ majus sit pondus. *Ergó*] Quia id decentius, & honestius est, quàm odiis progredi. *Animis audite æquis, odiisque sepultis*] id est, sopitis, & oppressis. *Ultima*] id est, ut dicunt, *definitiva sententia.* Est autem hæc, *Ferte per antiqua &c.*] i. Incedite more majorum vestrorum. *Revocate vagantes per valles*] i. qui aberrant à Carmelo, qui mons est, in vera religione in Carmelo institutâ. Intelligere autem potes molliter viventes. *Et per saxa*] id est, dura & aspera mundanarum curarum, *& per lustra ferarum*] id est, lupanaria: quia meretrices *lupæ*, quæ feræ sunt, dicuntur; *lustra* ob id etiam *lupanaria.* Seclusâ autem Allegoriâ remotiore, manifestè vult errantes in perniciosis institutis & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est. Unde concludit, *Figite in antiquis iterum magalia campis.* *Magalia* (ut dixi) & *mapalia* Pœnorum linguâ sunt *tuguria*, & quasi pastorales casæ. Vult ergó,

Præstare, in antiqua vivere paupertate,
dummodo sancta majorum suo-
rum servent vestigia.

* *
*

FINIS.

¶ Index digestus juxta seriem Alphabeti continens vocabula difficiliora, quæ in Badianis Commentariis sparsim exponuntur.

A pag.

Abdua 161, 163
Acernus 24
Adorare 8
Adulta seges 3
Ænobarbus 76
Æolus 122
Ærarium 74
Æsopi patina 76
Æstimo 33
Alauda 103
Alchimia 98
Alcides 59
Alea 111
Alga 163
Alius 62
Alma 21
Alter 62
Amaror 9
Ambages 8
Amens 14
Amynticus 18
Angina 127
Anteire 29
Antennæ 117
Antiquus 3
Aonius 74
Apella 33
Appendix 21
Araris 44
Argus 163
Arma 78
Arnicolæ 132
Artocreas 119
Athos 120
Asphaltus 168
Assurgere 87
Astus 58, 94
Athesis 163
Atrides 60
Aucupium 97
Augustus 79
Avarus 47, 95
Aversor 42
Averto 42
Avertor 43
Auster 8

B

Baccatus 138
Bacillum 74
Baldus 32
Barathrum 112
Bardi 103
Bardocucullatus ib.
Bardus, 103
Belides 59
Biblis 59
Bifidus 66
Bimestris 53
Bombyces 75
Bombycinus 75
Boreas 86
Bustum 41
Briseïs 60
Bruma 71, 126

C

Cadus 127
Campe 126
Calces 24
Calyces 5
Canis sirius 56
Capreolus 138
Carbo 30
Cardiacus dolor 135
Cardo 9, 35
Carmelus 120
Casa 32
Casses 52
Cassiopea 122
Catones 25
Catus 10
Caula 106
Causari 16
Centauri 130
Ceraunia 54
Ceres 16, 122
Chryseïs 60
Cicones 59

Cimex

Cimex 117
Circus 78
Cithara 73
Cloacæ 119
Codrus 77
Cœnacula 66
Coitus 22
Condere 71
Concinnus 69
Concitare 9
Coryli 128
Crocodilus 63
Crudus 79
Cruentus 52
Crumena 74
Cura 4
Curare 45
Cymbia 69

D

Dianira 59
Demens quis 89
Demoliri 32
Dentale 16
Dilapsus 75
Discrimen 33
Dissimulare 52
Domina 40
Dryades 40
Dryas 122

E

Busus 98
Enucleare 15
Epicedium 41
Epitaphium 41
Erebus 112
Erinnys 46
Eurydice 61
Examen 127
Excubare 39
Exhaustus 50
Extimo 33
Extemplo 114

F

Acul 56
Facula 97
Falco 163
Farrago 74
Fasces 91
Fascinare 9
Fastidium 64
Fatum 25
Faxo 73
Feralis 52
Fides 84
Fistulicen 103
Fœnisecæ 91
Fœta 127
Fœtare 21
Fœtura 124
Fulica 62
Fulminare 60

G

Alatea 52
Galbula 122
Galerus 157
Gausa 57, 81
Garganus 120
Gener 16
Gratus 67
Gynæceum 103

H

Amadryas 4, 113
Harculus
Harpyæ
Hebrus
Hedera
Hernicus
Hilarare
Hippodamia
Hippolytus
Hispidus
Hyenæ
Hyems
Hymen
Hymenæus

I, J

Gnis pro 4
Iliacus
Illætabilis
Immaturus
Impendere
Imperiosus
Improbus
Incestare
Inconsultus
Indigena
Indignabundus
Indigus
Iners
Ingemere
Insomnia
Insomnis
Ira aëris
Jurgia

L
Lævus 160
Lætamen 88
Lamiæ 126
Lampyris 116
Lappa 127
Larvæ 126
Laureta 120
Laverna ibid.
Lavinia 60
Lena 51
Levis 37
Levitas 52
Libethrides 55
Libethris 112
Ligo 91
Linter 21
Liquor teris 19
Lucullus 74
Ludere 21
Lumina 48, 53
Lunæ 161
Lupanar 80
Luscus 9
Lustra 117
Lyæus 17
Lymphaticus 14

M
Macra 163
Maga 57
Magalia 51
Malis avibus 84
Mantis 117
Manubrium 80
Mariſca 126
Maſculus 82
Meditari 53
Meduſa 63
Melampodion 117
Melampus ibid.
Melotæ 86
Miles 23, 33
Milium 127
Milvus 120
Mimus 82
Mincius 161
Minus 86
Modus 36
Moſes 106
Multitralia 69
Mugire 86
Myrrha 59

N
Næniæ 44
Naiades 40, 67
Napæ 40, 113
Narciſſus 25
Nauci pendere 117
Neæra 86
Nodus Herculis 73
Nomius 106
Noſter 19
Nugæ 72
Nugari 51

O
Obba 21, 136
Obdulcius 51
Oenophilus 17
Oenophorum ibid.
Oeſtrum 127
Ogdoas 127
Olympicus 84
Olympus 67
Omina 19
Onocrotalus 120
Operæ 19, 127
Orare 88
Orcus 43
Oreades 40, 113
Oreas 122
Orexis 5
Orgia 24
Orpheus 163
Oſſa 54

P
Padus 19, 44, 163
Pan 124
Pannoſus 30
Papyrus 117
Parænymphus 132
Parnaſſis 46
Parnaſſus ibid.
Paſiphae 59
Paſtillus 118
Paſtinum 91
Peſtus 6
Patulus 17
Pauperies 11
Peculia 128
Pedica 8
Pedum 157
Penulæ 69
Perna 10
Pera 157
Petaſo 10, 126

Phil-

Philtrum 46
Phlegethon 40
Piaculum 128
Pietas 128
Pileolus 73
Pilum 91
Polenta 86
Polyhymnia 55
Polymnia ibid.
Pondo 38
Popinæ 119
Populari 53
Posthabere 34
Præcordia 9, 66
Præcox 81
Prospicere 23
Proximare 17
Pruina 81
Pyramis 88
Pyrrhus 76
Pythagoras 77

Q

Quam 25
Quando 4, 84
Quo 36

R

Abula 97
Rebecca 59
Referre 51
Rhodope 54
Rostrum 7
Rulla 16

S

Alax 57
Salignus 51
Scylla 58
Securis 91
Securus 35
Semiramis 59
Sentes 127
Septiforis 55
Seres 75
Sericus 75
Serræ inventio 81
Servitium 50
Serus 18
Setosus 122
Simulare 52
Sina 120
Sirenes 25
Solisossores 91
Solivagus 43
Sopitus 51
Sopor 3
Soracte 120
Sortiri digitis 6
Spelæa 119
Spicatus 16
Spinetum 157
Spiritus 39
Squarrosus 74
Stimulus 91
Stiria 86
Stiva 16
Stratus 5
Striges 126
Stygius 112
Super 7
Supra 7
Surculus 39
Suspicere 112
Susurrus 137
Sylvanus 40
Syrtes 8

T

Abescen
Tantalus
Teges
Telum
Tempe
Tentans
Tethys
Tibicen
Tityrus
Tonius
Trivia
Turgidus
Tyberis
Tyndaris

V, U

Ecors
Venus
Ventriculus
Verna
Vertex
Vimen
Vindemia
Vinetum
Virus
Vites
Vitta
Vligo
Ulva
Umber
Urna

X

Erxes

Z

Etes

FINIS.